



URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

1
2023



MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR



ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE



TÉMA
ROZVOJ ÚZEMÍ VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPIŠŮ

REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU USCHOVNA.CZ. ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVISTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI ČASOPIS UaÚR – PRO AUTORY – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 60 ÚHOZŮ NA 30 ŘÁDKŮ), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCI ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUTÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ). ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSEJÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVAJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF A1. REDAKCE SI VYHRÁZUJE PRAVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR. RUKOPISY A GRAFIKU REDAKCE VRACÍ POUZE NA ŽÁDOST AUTORA.

AUTORIZACE

POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLASENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

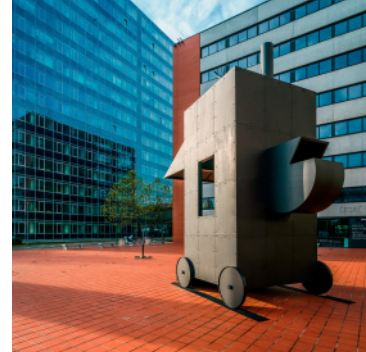
RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uur.cz – ČASOPIS UaÚR – PRO AUTORY – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ

K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUTÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

NAZORY PUBLIKOVANÉ V ČLÁNCÍCH NEMUSEJÍ VŽDY VYJADŘOVAT STANOVISKO REDAKCE A ÚÚR.

VYDÁVÁ ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, ORGANIZAČNÍ SLOŽKA STÁTU
ZŘÍZENÁ MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR.



Urbanismus a územní rozvoj

Číslo 1/2023, ročník XXVI.

Vychází šestkrát ročně.

ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3, 602 00 Brno
www.uur.cz

Redakce:

E-mail: redakce@uur.cz
Mgr. Tamara Blatová (šéfredaktorka)
Tel.: 542 423 116, 603 885 728
E-mail: blatova@uur.cz
Hana Čechlovská (redaktorka)
Tel.: 542 423 123, 732 762 852
E-mail: cechlovska@uur.cz

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. Eva Fialová
prof. Maroš Finka, M.Arch, PhD., Slovensko
prof. Anna Geppert, Ph.D., Francie
Dipl.-Ing. Peter Gero, Německo
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Jakub Kotrla (místopředseda)
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
doc. Dr. Otakar Máčel, Nizozemí
Ing. arch. Vladimír Matuš, Kanada
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
MgA. Bernard Storch, Velká Británie
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Mgr. Petr Toney, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc. (předseda)
Ing. Romana Vačkářová
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.
Ing. arch. Karel Wirth

Roční předplatné: 720 Kč + poštovné
E-mail: cechlovska@uur.cz

Sazba a tisk:

GRAFEX-AGENCY, s. r. o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Náklad:

1 400 výtisků
Úplný obsah čísel je zveřejněn s půlročním
zpožděním na webových stránkách ÚÚR.

Toto číslo vyšlo v březnu 2023

Foto na titulní straně obálky:

The Rolling House na nádvoří FA ČVUT v Praze.
Práce studentů ateliéru Seho podle skic amerického
architekta Johna Hejduka, který věnovali
architektce Aleně Šrámkové k narozeninám
studenti a pedagogové fakulty v roce 2019.
Foto © Jiří Ryszawy, ČVUT v Praze

OBSAH

VLÁDA SCHVÁLILA AKTUALIZACI POLITIKY ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČR / Josef Morkus, Jakub Kotrla	3
PROVÁDĚCÍ VYHLÁŠKA K JEDNOTNÉMU STANDARDU ÚPD / Josef Morkus, Kateřina Vrbová	4
DOTACE Z IROP NA ÚPRAVU ÚZEMNÍCH PLÁNŮ DO JEDNOTNÉHO STANDARDU / Odbor řídicího orgánu IROP	6
AKTUÁLNÉ VÝZVY PRE PROFESIU A VZDELÁVANIE PRIESTOROVÉHO/ÚZEMNÉHO PLÁNOVAČA – ŠTANDARDNÉ ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA UNIVERZITNÉ VZDELÁVANIE PLÁNOVAČOV / Maroš Finka	7
ŠTANDARDY ODBORNEJ SPÔSOBILOSTI A KÓDEX SPRÁVANIA V PRIESTOROVOM PLÁNOVANÍ / Renáta Kaščáková	10
ŠVÉDSKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM VE SPOJENÍ S ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍM / Irena Klingorová	12
ROZVOJ ÚZEMÍ VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ / Ladislav Lábus	18
MODUL PROSTOROVÉ PLÁNOVÁNÍ NA FA ČVUT V PRAZE 7 LET VÝCHOVY PROFESIONÁLNÍCH PLÁNOVAČŮ ROZVOJE ÚZEMÍ / Veronika Šindlerová, Jakub Vorel	20
VÝUKA URBANISMU NA FA VUT V BRNĚ / Karel Havliš	27
STUDIUM ÚZEMNÍHO/PROSTOROVÉHO PLÁNOVÁNÍ NA ČZU / Karel Maier, Veronika Šindlerová	29
VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI URBANISMU NA VŠB-TU OSTRAVA / Martina Peřínková, Veronika Schwarz, Matuš Záhradník	34
ROZVOJ ÚZEMÍ VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ NA FAST ČVUT V PRAZE / Václav Jetel	37
CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO STAVEBNÍ A ARCHITEKTONICKOU PRAXI (ZKUŠENOSTI A POZNATKY Z PRAXE NADAČNÍHO PROGRAMU ČESKÉ STAVEBNÍ AKADEMIE) / Jan Fibiger	39
ZKOUMÁNÍ, PROŽITEK A VZTAH K MÍSTU: VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO DĚTI V CENTRU ARCHITEKTURY A MĚSTSKÉHO PLÁNOVÁNÍ (CAMP) / Šárka Kadlecová, Klára Koldová	42
PARTICIPACE DĚTÍ NA PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE ÚZEMÍ A JEJICH VZTAH KE KRAJINĚ / Kristýna Stará	44
MÍSTNĚ ZAKOTVENÉ UČENÍ / Markéta Hossingerová	46
VZDĚLÁVÁNÍ V ARCHITEKTUŘE Z POHLEDU PASK ČR / Jakub Kotrla	48
REVITALIZACE VENKOVSKÝCH BROWNFIELDŮ VE VÝCHOVĚ MLADÝCH ARCHITEKTŮ / Petr Dýr	49
GENIUS TEMPORIS V PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ / Juraj Dulenčín, Kateřina Malečková	52
CENA DĚKANA 2022 NA FA ČVUT V PRAZE – ÚZEMNÍ PLÁN MILOVICE	53
SEZNAM ŠKOL S UZNANÝM VZDĚLÁNÍM ČKA PRO AUTORIZACI V OBORU ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ	55
PODNIKATELSKÁ REGIONÁLNÍ SPRÁVA – ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST PROSTŘEDNICTVÍM OTEVŘENÝCH INOVACÍ ODBORNÁ KONFERENCE PROGRAMU ESPON, PRAHA 7.–8. 12. 2022 / Jakub Kotrla, Elena Fedrová, Martin Marek	56
TVORBA RURÁLNÍ KRAJINY A JEJÍ NÁSTROJE (RECENZE) / Petr Kučera	58
CO PÍŠÍ JINDE	60

SLOVO ÚVODEM

První číslo nového, v pořadí již šestadvacátého, ročníku našeho časopisu jsme se rozhodli věnovat tématu vzdělávání budoucích urbanistů a územních plánovačů. Současná, stále rychleji se měnící podoba světa přináší mj. také nové požadavky na kvalitu prostorového rozvoje v kontextu (trvalé) udržitelnosti. Všechny tyto změny, počínaje novinkami v technologiích, změnou klimatu přes celosvětové pandemie až po obnovu válkou zničených území, vyvolávají současně i změny v přístupu ve výchově a vzdělávání nastupujících generací odborníků.

Jak tedy dnes vypadá nebo by měla vypadat výuka oborů, které se věnují rozvoji území? Jaké požadavky klademe na výuku profesionálů? A jsou znalosti z oboru architektury či urbanismu určeny jenom posluchačům příslušných vysokých škol, nebo by se měly a mohou dostat k mnohem širšímu publiku? Na tyto otázky se snaží odpovědět články, které se věnují danému tématu z mnoha úhlů pohledu, od mezinárodních dokumentů ustavujících profesní požadavky na obsah výuky po výstupy z činnosti konkrétního školního ateliéru, od územního plánování přes urbanismus po architekturu, od rozvoje sídel po rozvoj krajiny, od vzdělávání budoucích profesionálů na vysokých školách přes jejich celoživotní vzdělávání až po vzdělávání široké veřejnosti, počínaje dětmi na základních školách. Zahrnuty jsou příspěvky pracovníků (vysokých) škol, profesních organizací i neziskového sektoru. Články doplňuje seznam škol s aktuálně akreditovanými studijními programy/obory ve vztahu k autorizačnímu oboru územní plánování.

Kromě hlavního tématu přinášíme v tomto čísle informační články o prováděcích předpisech ke stavebnímu zákonu, které zavádějí podrobnější požadavky na standardizaci územně plánovacích dokumentací, dále informace o dotacích na podporu procesu převodu stávajících územních plánů do jednotného standardu a recenzi odborné publikace Tvorba rurální krajiny.

Od letošního roku dochází s ohledem na uplatnění zásady environmentálně odpovědného vydávání publikací k tisku časopisu na papíře nižší gramáže a sloučení obou stálých příloh Pořizovatelská praxe a Stavebně správní praxe do jedné. Věříme, že tyto změny nebudou na újmu kvality četby ani praktického využívání příloh.

Společně s tímto číslem obdržíte i publikaci Politika architektury a stavební kultury ČR, Aktualizace 2022, kterou schválila vláda v lednu tohoto roku. Tento dokument, jehož cílem je zvyšování kvality vystavěného prostředí i architektonických a urbanistických projektů, připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ústavem územního rozvoje.

Vážení čtenáři, uvítáme Vaše články k dalším tématům, která chceme na stránkách našeho časopisu v letošním roce reflektovat. Výzvu a podrobnosti k jejich předkládání naleznete na třetí straně obálky tohoto čísla. Těšíme se na Vaše příspěvky.

redakce U&ÚR

VLÁDA SCHVÁLILA AKTUALIZACI POLITIKY ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY

Josef Morkus, Jakub Kotrla

Vláda České republiky na svém jednání 4. ledna 2023 schválila usnesením č. 6 materiál Politika architektury a stavební kultury České republiky – Aktualizace 2022. Aktualizovaná politika nahrazuje původní dokument schválený v roce 2015.

Politika architektury a stavební kultury České republiky (PASK ČR) je nelegislativní strategický dokument s celostátní působností. Stanovuje vizi a základní cíle ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, které vedou ke zvýšení kvality vystavěného prostředí. K jejich dosažení určuje několik desítek opatření, která mají konkrétního garanta i termín splnění.

První PASK ČR schválila vláda na začátku roku 2015. Poté byla průběžně naplňována a vyhodnocována. Dne 15. 3. 2021 vláda svým usnesením č. 287 vzala na vědomí vyhodnocení jejího naplňování a uložila Ministerstvu pro místní rozvoj, aby do konce roku 2022 připravilo aktualizaci materiálu, přičemž měl být zohledněn materiál „*Náměty k aktualizaci*“.

Ministerstvo pro místní rozvoj v úzké spolupráci s Ústavem územního rozvoje v rámci příprav aktualizace začalo zpracovávat podklady pro aktualizaci PASK ČR. Základním podkladovým materiálem byla „*Analýza zahraničních materiálů a doporučení*“. Vznikl tak přehled národních politik jednotlivých států, popisující mj. jejich vliv na formování a zvyšování kvality vystavěného prostředí, ve kterém lidé žijí, pracují a rekreují se. Na tento materiál navázala „*Analýza doporučení profesních organizací k aktualizaci dokumentu*“. Cílem obou materiálů byla sumarizace a zpřehlednění doporučení vyplývajících z analýz zadaných odborem územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj odborným zpracovatelům, kterými byly Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR, Česká komora architektů a Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě. Vznikly také další materiály, které byly v rámci aktualizace PASK ČR použity.

Následně byla utvořena pracovní skupina několika desítek odborníků, která na několika setkáních diskutovala navrhované úpravy. Poté proběhlo tzv. meziresortní připomínkové řízení, ve kterém se k návrhu vyjádřila ministerstva a další instituce a paralelně i veřejnost. Po vypořádání několika stovek připomínek a jejich zapracování byl materiál na konci roku 2022 předložen vládě, která ho schválila výše uvedeným usnesením.

Politika architektury a stavební kultury České republiky – Aktualizace 2022 obsahuje analýzu relevantních dokumentů v evropském kontextu i stavu v rámci České republiky, na jejímž základě jsou stanoveny vize, témata a cíle.

Účelem PASK ČR není povolovat stavby ani navrhovat konkrétní projekty. Jejím cílem je vytvořit předpoklady k tomu, aby vznikající stavby byly kvalitní. Dokument však neklade důraz pouze na kvalitu jednotlivých staveb, ale zdůrazňuje potřebu komplexního vnímání prostředí, tedy vzájemného působení staveb, jejich vztahu ke stávajícím architektonickým a urbanistickým hodnotám a krajině. Neopomíná ani prezentování problematiky v médiích a téma vzdělávání, které má být rozvíjeno od útlého dětství formou budování vztahu k místu až po celoživotní vzdělávání profesionálů.

Materiál obsahuje devět základních témat:

1. Uspořádání krajiny a sídel
2. Veřejná prostranství
3. Začlenění staveb do prostředí
4. Zadávání zakázek a dotace
5. Kvalita staveb
6. Vzdělávání
7. Osvěta a média
8. Výzkum a vývoj
9. Vedení, koordinace a spolupráce

Při aktualizaci byly části textů pozměněny, cíle upraveny a mnoho již splněných opatření bylo nahrazeno novými. Zařazena byla i nová problematika, např. reakce na změnu klimatu či vazba na cestovní ruch. V aktualizaci je kladen větší důraz na zapojení veřejné správy na úrovni krajů i obcí, dokument by tedy měl být více nápomocný samosprávám.

Kromě vlastní Politiky architektury a stavební kultury ČR byl připraven leták představující její základní obsah, a to v češtině a angličtině. Do angličtiny bude přeložen i vlastní dokument. V průběhu roku 2023 by měl vzniknout i jednoduše srozumitelný materiál představující základní cíle PASK ČR, určený široké veřejnosti.

*Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D.
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

*Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje*

Government Approved the Updated Architecture and Building Culture Policy of the Czech Republic, by Josef Morkus & Jakub Kotrla

The Government of the Czech Republic, at its meeting on 4 January 2023, approved the Architecture and Building Culture Policy of the Czech Republic - Update 2022 by its Resolution No. 6. The updated Policy has replaced the original document approved in 2015.

PROVÁDĚCÍ VYHLÁŠKA K JEDNOTNÉMU STANDARDU ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ DOKUMENTACE

Josef Morkus, Kateřina Vrbová

K 1. 1. 2023 nabyly účinnosti prováděcí předpisy ke stavebnímu zákonu, které zavádějí podrobné požadavky na standardizaci územně plánovacích dokumentací, zejména územních plánů. Standardizace představuje požadavky na vyhotovení a předávání elektronických dat a na grafické vyjádření vybraných jevů.

Povinnost zpracovávat vybrané části územně plánovací dokumentace, její aktualizace nebo změny a úplné znění v jednotném standardu je dána v § 20a odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. Toto ustanovení bylo do stavebního zákona vloženo jeho novelou provedenou zákonem č. 47/2020 Sb., do konce roku 2022 však nebylo aplikovatelné, jelikož k němu nebyl vydán prováděcí předpis. Tím se stala vyhláška č. 418/2022 Sb., zveřejněná v prosinci 2022 ve Sbírce zákonů v částce č. 188 a účinná od začátku roku 2023. Tato vyhláška, kterou se mění zejména vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů, stanovila podrobnosti jednotného standardu.

Ministerstvo pro místní rozvoj plánuje do budoucna standardizovat všechny územně plánovací dokumentace, aktuálně jsou však stanoveny podrobnější požadavky jednotného standardu pouze pro územní plány. Požadavky na jednotný standard územních plánů dané vyhláškou vycházejí z požadavků uplatňovaných od roku 2019 formou metodického pokynu (podrobně jsme o této metodice informovali v čísle 1/2020). Původní metodický pokyn a další archivní materiály najdete na stránce <https://www.uur.cz/stanoviska-a-metodiky/neaktualni-stanoviska-a-metodiky/>.

Novelou vyhlášky č. 501/2006 Sb. bylo zavedeno podrobnější členění ploch s rozdílným způsobem využití. Toto podrob-

nější členění je nutné využívat při tvorbě územních plánů. V konkrétních územních plánech se neuvádějí všechny podrobněji členěné plochy uvedené ve vyhlášce, ale pouze ty z nich, které jsou pro dané území relevantní.

Novelizovaná vyhláška č. 500/2006 Sb. definuje standardizované jevy územního plánu, jejich datovou strukturu, označení předávaných složek a souborů včetně přípustných výměnných formátů a požadavky na zeměpisné usazení, barevnou hloubku a rozlišení rastrových dat. Požadavky na data i výměnné formáty jsou stanoveny tak, aby bylo možné zpracovat územní plán v programech na bázi GIS i CAD, přičemž jednotný standard nevyžaduje zpracování územního plánu v konkrétním programu. V případě prostorových dat ve vektorové formě se požadavky na předání týkají pouze těch dat, o nichž se při vydání územního plánu rozhoduje, nevztahují se tedy na data odůvodnění ani na použité mapové podklady. Pokud projektant použije jevy nad rámec standardizovaných jevů uvedených v § 21b odst. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb., musí jejich specifikaci v souladu s § 21a odst. 5 této vyhlášky uvést v rámci předávaných metadat.

Součástí jednotného standardu jsou též požadavky na grafické vyjádření standardizovaných jevů. Fakticky je standardizován celý výkres základního členění území, celý výkres veřejně prospěšných staveb, opatření a asanací a nejčastěji užívané prvky hlavního výkresu. Jednotný standard neurčuje konkrétní regulaci jednotlivých jevů, která musí být vždy tvořena a nastavena pro dané řešené území.

Povinnost zpracování a předání vybraných částí územního plánu v jednotném standardu ukládá projektantům ustanovení § 159 odst. 2 stavebního zákona. Pokud by tuto povinnost projektant nesplnil, dopouští se dle § 180 odst. 2 stavebního zákona přestupku. K prokázání souladu územního plánu s jednotným standardem bude sloužit pořizovateli doklad z elektronického kontrolního nástroje (tzv. ETL nástroj). Kontrolní nástroj byl doposud přístupný pouze pracovníkům krajských úřadů, do konce první poloviny roku 2023 bude zpřístupněn pořizovatelům i projektantům na internetu k bezplatnému užití.

Vyhláška č. 418/2022 Sb. obsahuje přechodná ustanovení, která určují, kdy je nutné jednotný standard využít. Podle dosavadních předpisů se dokončí všechny územně plánovací dokumentace, u kterých bylo k 31. 12. 2022 doručeno oznámení o konání veřejného projednání, a všechny změny nebo aktualizace územně plánovacích dokumentací, u nichž došlo ke schválení zadání (obsahu změny/aktualizace nebo zprávy o uplatňování obsahující pokyny pro zpracování návrhu změny/aktualizace). Do souladu s požadavky novelizovaných vyhlášek č. 500/2006 Sb. a č. 501/2006 Sb. je třeba převést územně plánovací dokumentace první změnou či aktualizací, jejíž pořizování bude zahájeno po 1. 1. 2023. Výjimka se uplatní u „starých“ dokumentací (schválených před 1. 1. 2007), které půjde měnit bez převedení do jednotného standardu, pokud bylo pro danou obec k 31. 12. 2022 schváleno zadání nového územního plánu.

K jednotnému standardu je zpracován metodický pokyn, který vysvětluje a upřesňuje požadavky dané vyhláškou, a katalog jevů obsahující zejména požadavky na grafickou podobu standardizovaných jevů. Postupně jsou doplňovány též nejčastější otázky a odpovědi. V blízké době budou rovněž doplněny aktualizované vzorové datové struktury pro zpracovatele. Všechny tyto materiály jsou volně dostupné na stránkách Ministerstva pro místní rozvoj (www.mmr.cz) i na stránkách Ústavu územního rozvoje (www.uur.cz). Pokud ani po nastudování vyhlášky a metodiky nebudou některé otázky objasněny, mohou projektanti i pořizovatelé zaslat dotaz na e-mailovou adresu KonzultacniStredisko@uur.cz.

K jednotnému standardu územních plánů realizovalo ministerstvo ve spolupráci s krajskými úřady v lednu a únoru 2023 bezplatná školení v jednotlivých krajích. Prezentace ze školení je rovněž k dispozici na stránkách ministerstva.

Na podporu převodu stávajících územních plánů do jednotného standardu i na tvorbu nových územních plánů zpracovaných dle požadavků standardu připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj dotační programy. Změny územních plánů v obcích nad 5 000 obyvatel budou podporovány z Integrovaného regionálního operačního programu (jedna výzva pro méně rozvinuté regiony, druhá výzva pro přechodové regiony), podrobnosti jsou zveřejněny na adrese <https://irop.mmr.cz/cs/vyzvy-2021-2027> a rovněž v článku v tomto čísle. Nové územní plány a změny stávajících územních plánů v obcích do 5 000 obyvatel včetně budou podporovány z národního programu. Dotační výzvy jsou vyhlášovány v 1. čtvrtletí roku 2023.

Jednotný standard bude v budoucnu rozšiřován o další jevy. V nejbližší době připravujeme do metodiky jednotného standardu územního plánu doplnění řešení vyhodnocení předpokládaných záborů půdního fondu.

Se standardizací územně plánovacích dokumentací počítá i nový stavební zákon č. 283/2021 Sb., přičemž v podrobných požadavcích bude zachována kontinuita se stávající právní úpravou. V rámci nového stavebního zákona a jeho prováděcích předpisů se plánuje zavedení standardizace dalších nástrojů územního plánování (jednotná databáze územně analytických podkladů, jednotný standard zásad územního rozvoje a regulačních plánů, vymezení zastavěného území, územního opatření o stavebních uzávěrách a asanaci území). Aktuální vyhláška k jednotnému standardu územně plánovací dokumentace je tedy jedním z postupných kroků na cestě k digitalizaci územního plánování v ČR.



*Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D.
Ing. Kateřina Vrbová, Ph.D.
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

Implementing Decree to the Spatial Planning Documentation Uniform Standard, by Josef Morkus & Kateřina Vrbová

The implementing regulations to the Building Act which introduce detailed requirements for the standardisation of spatial planning documentation, in particular spatial plans, came into force on 1 January 2023. The standardisation represents requirements for the elaboration and transmission of electronic data and for the graphical interpretation of selected phenomena.

DOTACE Z IROP NA ÚPRAVU ÚZEMNÍCH PLÁNŮ DO JEDNOTNÉHO STANDARDU

Ministerstvo pro místní rozvoj v rámci IROP 2021–2027 připravilo 600 mil. Kč na podporu procesu převodu stávajících územních plánů do jednotného standardu. Dvě kontinuální výzvy č. 75 a 76 Standardizace územních plánů byly vyhlášeny 31. 1. 2023. O podporu mohou žádat obce s více než 5 tis. obyvateli.

Evropské prostředky pomohou s konverzí územních plánů do jednotného standardu

Ministerstvo pro místní rozvoj jako řídicí orgán Integrovaného regionálního operačního programu 2021–2027 (IROP) podpoří až 600 mil. Kč z prostředků Evropské unie převod územních plánů do jednotného digitálního standardu. Finanční prostředky jsou alokovány ze specifického cíle 1.1 Využívání přínosů digitalizace pro občany, podniky, výzkumné organizace a veřejné orgány IROP.

Podpořeny mohou být projekty zaměřené **na konverzi územního plánu do jednotného standardu územně plánovací dokumentace**. Konverzí je chápán převod stávajícího územního plánu, který ve stávajícím stavu není zpracován do jednotného standardu podle § 20a zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebního řádu (stavební zákon), a od účinnosti zákona č. 283/2021 Sb., podle § 59 Jednotný standard. **Oprávnění žadatelé o dotaci jsou obce s více než 5 tis. obyvateli.**

IROP pro tento účel vypsál dvě výzvy

S ohledem na tematické zaměření na úrovni kategorie regionů jsou vyhlášeny **dvě tzv. kontinuální výzvy, a to pro:**

- méně rozvinuté regiony (kraj Ústecký, Karlovarský, Liberecký, Pardubický, Královéhradecký, Olomoucký, Moravskoslezský, Zlínský) a
- přechodové regiony (kraj Plzeňský, Jihočeský, Středočeský, Jihomoravský a Kraj Vysočina).

Pro méně rozvinuté regiony je určena výzva č. 75 Standardizace územních plánů – SC 1.1 (MRR) a je v ní 100 mil. Kč z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR). Pro pře-

chodové regiony je určena výzva č. 76 Standardizace územních plánů – SC 1.1 (PR) s 500 mil. Kč z EFRR.

Výzvy byly vyhlášeny 31. 1. 2023 a příjem žádostí o podporu je umožněn od **28. 2. 2023**. Žádosti je možné podávat prostřednictvím MS2021+.

Míra spolufinancování podle nastavených pravidel na programové období 2021–2027 činí:

- pro méně rozvinuté regiony: 85 % podíl EU, 15 % vlastní zdroje příjemce,
- přechodové regiony: 70 % podíl EU, 15 % vlastní zdroje příjemce, 15 % ze státního rozpočtu.

Soulad převodu dat se standardem pro každý jeden z řešených územních plánů bude dokládán potvrzením z kontrolního nástroje zajištěného Ministerstvem pro místní rozvoj a přístupným dálkovým způsobem.

Informace k výzvám a jejich konkrétní ustanovení, jako např. způsobilé výdaje, povinné přílohy, postup podání žádosti o podporu, je zveřejněno na webu IROP (<https://irop.mmr.cz/cs/irop-2021-2027>):

- 75. výzva – <https://irop.mmr.cz/cs/vyzvy-2021-2027/vyzvy/75vyzvairop>,
- 76. výzva – <https://irop.mmr.cz/cs/vyzvy-2021-2027/vyzvy/76vyzvairop>.

Podporu pro obce do 5 tis. obyvatel včetně připravuje Ministerstvo pro místní rozvoj v rámci národních dotačních programů.

*Odbor řídicího orgánu
Integrovaného regionálního operačního programu*

ENGLISH ABSTRACT

Subsidies from IROP for Adapting Spatial Plans to a Uniform Standard, by Department of the Managing Authority of the Integrated Regional Operational Programme

The Ministry of Regional Development has allocated CZK 600 million within the IROP 2021–2027 to support the process of adapting existing spatial plans to a uniform standard. Two continuous calls No. 75 and No. 76 Standardisation of Spatial Plans were announced on 31 January 2023. Municipalities with more than 5 thousand inhabitants can apply for the subsidy.

AKTUÁLNE VÝZVY PRE PROFESIU A VZDELÁVANIE PRIESTOROVÉHO/ ÚZEMNÉHO PLÁNOVAČA – ŠTANDARDNÉ ZÁKLADNÉ POŽIADAVKY NA UNIVERZITNÉ VZDELÁVANIE PLÁNOVAČOV

Maroš Finka

Nové požiadavky na kvalitu priestorového rozvoja a procesy transformácie smerom k udržateľnej, na digitálnych poznatkoch, inovácii orientovanej a hlavne spravodlivej spoločnosti, ktorá je katalyzovaná pandémiou covid-19, predstavuje viacero obsahových a procesných výziev pre plánovaciu prax a vzdelávanie. Splnenie nových nárokov a požiadaviek na priestorový rozvoj nie je možné bez posilnenia postavenia priestorového plánovania v spoločnosti, ale zároveň aj zmien v profesii plánovačov, vrátane nového chápania profilu kľúčovej profesie pre plánovanie rozvoja obcí, miest a regiónov, ktorú (nielen) v stredoeurópskom priestore donedávna reprezentovali urbanisti a územní plánovači zväčša vychovávaní fakultami architektúry. Je potrebné, aby sa tieto nové požiadavky premietli nielen do celoeurópskeho završenia procesu transformácie profesie územného plánovača či urbanistu, ktorej odrazom je premenovanie najvyššej európskej profesijnej organizácie European council of town planners (Európska rada urbanistov) na European Council of Spatial Planners (Európska rada priestorových plánovačov), ale aj do profilu všetkých odborníkov zapojených do plánovacích procesov rozvoja obcí, miest a regiónov a ich vzdelávania.

Akademická obec reprezentovaná Asociáciou európskych škôl plánovania (*Association of European Schools of Planning – AESOP*) a Celosvetovou asociáciou vzdelávania v oblasti plánovania (*Global Planning Education Association Network – GPEAN*) iniciovala v uplynulom období širokú diskusiu na tému štandardov vysokoškolského vzdelávania plánovačov odrážajúc špecifiká rôznych plánovacích kultúr, pozície plánovačov v riadení rozvoja, ale aj špecifiká vzdelávacích systémov, tak v krajinách sveta ako aj Európy. Táto diskusia prirodzene nemohla byť len akademickou, ale aktívne do nej vstúpili aj profesijné organizácie ako sú vyššie spomenutá ECTP a Medzinárodná spoločnosť mestských a regionálnych plánovačov (*International society of City and Regional Planners – ISOCARP*).

Celoeurópska a celosvetová diskusia bola iniciovaná práve Európskou asociáciou škôl plánovania, keďže v jej rámci, ako jedinej, je definovanie jadra vedomostí a zručností priestorového plánovača inštitucionalizované v podobe tzv. Dublinských minimálnych požiadaviek na študijný program v oblasti priestorového plánovania, ktoré sú základom pre akceptovanie školy ponúkajúcej univerzitné vzdelávanie v tomto odbore za

člena Asociácie a tiež pri procese uznávania kvality vzdelávania priestorového plánovača touto asociáciou. AESOP sú si vedomá, že od dohody na základných obsahových a procesných požiadavkách na vzdelávanie priestorového plánovača uplynulo už takmer 30 rokov a dynamika aktuálneho vývoja prináša nové zásadné výzvy pre jeho túto profesiu, pričom tieto výzvy sú globálneho charakteru prizvala do diskusie o nových nárokoch na profil a vzdelávanie nielen partnerské asociácie združené v GPEAN, ale aj partnerské profesijné organizácie. Výstupy spolupráce v takejto široko komponovanej výmene názorov a skúseností ukázali význam tohto kroku. Predovšetkým poukázali na skutočnosť, že akademické prostredie musí využiť svoje kapacity nielen pre výchovu vysokokvalitných odborníkov pre potreby súčasnej praxe, ktorí sú schopní uchopiť nové ekonomické, environmentálne a sociálne výzvy, ale tiež transformovať súčasnú plánovaciu prax tak, aby dokázala zvládnuť úlohy zabezpečenia udržateľného rozvoja a zároveň uplatňovala postupy zodpovedajúce nárokom demokratickej občianskej spoločnosti. Odvodenie obsahu vedomostí a zručností, ako bolo konštatované počas okrúhleho stola na svetovom kongrese ISOCARP v novembri 2022 v Bruseli, teda musí budo-

vať na nielen na poznaní aktuálnej praxe priestorového plánovania, ale aj na vízii lepšie fungujúceho procesu komplexného manažmentu udržateľného rozvoja obcí, miest a regiónov vrátane plánovania a implementačného manažmentu.

Základné požiadavky AESOP na študijný program v odbore priestorové plánovanie boli napísané v roku 1995 pracovnou skupinou AESOP pre kurikulum plánovacieho vzdelávania. Táto pracovná skupina definovala plánovacie vzdelávanie ako „vedecké štúdium a výcvik v tvorivom, koncepcnom a praktickom myslení o vzťahu medzi spoločnosťou a životným prostredím na rôznych úrovniach územia a vo vyhľadávaní, rozvíjaní a skvalitňovaní možností zmysluplných intervencií s cieľom zabezpečiť udržateľný rozvoj“ [Pracovná skupina AESOP pre kurikulum plánovacieho vzdelávania, 1995, str. 2]. Jadro plánovacieho študijného programu bolo následne definované troma požiadavkami:

- teoretické a praktické poznatky o vhodnosti, legitimitě a podmienkach pre účelnú plánovaciu intervenciu,
- teoretické a praktické znalosti o príprave a implementácii takýchto zásahov a o posudzovaní nimi dosiahnutých účinkov,
- technologické znalosti a zručnosti na

skutočné zapojenie sa do plánovacích aktivít v reálnych životných situáciách [AESOP Working Group on Curriculum of Planning Education, 1995, str. 2].

Hlavné tematické oblasti štúdia boli členené na vedomosti, praktické kompetencie a postoje, pričom dokument nabádal členské školy, aby dodržiavali požiadavky základného kurikula s náležitým ohľadom na miestne a národné tradície plánovacieho vzdelávania, pričom bola zdôraznená potreba pravidelného kontaktu študentov s plánovacou praxou a aktívnej interakcie s ňou.

Od formulovania základného kurikula AESOP pred viac ako 25 rokmi došlo k niekoľkým zmenám. Zmenil sa legislatívny rámec vysokoškolského vzdelávania, v rámci ktorého prebieha vzdelávanie plánovačov v súlade so širšími environmentálnymi, sociálno-ekonomickými, kultúrnymi a technologickými posunmi, meniacimi sa požiadavkami študentov i zamestnávateľov ako ja tlakmi na vysokoškolské vzdelávanie zo strany štátnych orgánov. To zahŕňa aj podpísanie Bolonskej deklarácie v roku 1999, ktorá špecifikovala výstupy a kompetencie študenta po ukončení vysokoškolského štúdia. Táto špecifikácia zvyčajne predpokladá 3–4 roky vysokoškolského štúdia a 1–2 roky postgraduálneho štúdia.

Súčasnú diskusiu o vývoji požiadaviek na študijné programy v oblasti priestorového plánovania, ktorá by mala byť zosummarizovaná v rámci AESOP v marci budúceho roka je možné zhrnúť do nasledujúcich bodov definujúcich nároky na obsah vzdelávania priestorových plánovačov:

1. Porozumenie územnej dynamiky – vedomosti (od teórie k pochopeniu správania sa a života ľudí)
Socio-ekonomické procesy vrátane sociálnych konfliktov a kultúrnych zmien, prírodno-environmentálne procesy vrátane klimatickej zmeny, výziev pre biodiverzitu a pod., vývojové procesy sociálnych ekosystémov vidieckych obcí, miest a regiónov, priestorová zmena, multidisciplinárne pohľady na územnú vývojovú dynamiku, rôzne mierky od lokálnej po globálnu, vplyv a špecifiká lokality, plánovacie teórie a ich vývoj, úloha verejného záujmu, implementácia

v spoločnosti, kapacity na mobilitu, produkciu, transfer vedomostí v oblasti priestorového rozvoja, územné konflikty, identita, kultúrne vzory a vzory správania sa pri využívaní priestoru, politiky.

Porozumenie územnej dynamiky – praktické kompetencie

Zber a manažment dát, interpretácia, hodnotenie vytvoreného a prírodného prostredia, anticipácia budúcich potrieb spoločnosti, diseminácia nápadov a vedomostí, manažment plánovacích intervencií, obecné a regionálne financie, kritické a etické rozmary produkcie, využívania a transferu vedomostí, expertízy a informácií, pochopenie sociálnych potrieb ľudí, ich správania sa a obáv.

Porozumenie územnej dynamiky – prístupy a zodpovednosti

Podpora participácii verejnosti na plánovacích a rozhodovacích procesoch, využitie a dostupnosť ľahko porozumiteľných podkladov, rozvoj povedomia verejnosti o ich právach „na priestor“.

2. Od vedomosti k akcii – vedomosti

Plánovanie ako inštitút a profesia – podstata, zmysel, teória a metódy plánovania, politické, právne, inštitucionálne a kultúrne kontexty plánovacej praxe, aktéri a dotknuté subjekty v plánovaní, nástroje a účel nástrojov pre implementáciu plánov a politik – ako aplikovať rôzne plánovacie metódy a nástroje, facilitačné zručnosti, význam definovania verejného záujmu, hlavné rozpory aktérov rozvoja, úloha plánovania v zmene/formovaní životného priestoru, história plánovania a urbanizmu, vzťahnutie vedomostí k lokalite, integrovanie lokálnej vedomosti – pozorovanie a budovanie na skúsenostiach, integrácia technických poznatkov a soft kompetencií ľudí a iných aktérov v plánovaní, monitoring, univerzálne princípy navrhovania.

Od vedomosti k akcii – praktické kompetencie

Koncepčné myslenie, strategické myslenie, nástroje a manažment vedomostí pre praktickú implementáciu, etické implikácie plánovania, rozvoj schopností študentov prijímať rozhodnutia v priestore, integrácia estetických dimenzií a problematika kultúrneho de-

dičstva v plánovaní, manažment implementácie politik, organizácia a vedenie konzultácií s komunitami, záujmovými združeniami, dotknutými subjektmi, mediácia a negociácia, rozvoj integrovaných prístupov, multidisciplinárta, schopnosť tvorivého navrhovania, schopnosť grafickej prezentácie myšlienok, schopnosť nachádzať riešenia reálnych problémov v rôznych mierkach a viesť realizáciu nápadov.

Od vedomosti k akcii – prístupy a zodpovednosti

Kľúčové hodnoty v plánovacom procese, kultúrne zakotvenie sociálnych procesov a kolektívnych akcií, povedomie diverzity jednotlivcov a komunít, uvedomenie si úlohy plánovačov a ich kapacít indukovať zmenu, inovácie povolani plánovača, profesijná akreditácia a kvalita, nezávislosť expertízy.

3. Formovanie udržateľnej profesijnej aktivity – vedomosti

Hodnoty v priestorovom plánovaní (všeobecný záujem, environmentálna zodpovednosť, priestorová spravodlivosť a i.), prístupy, nástroje a profesijná prax, spolupráca v tíme, schopnosť interdisciplinárnej komunikácie, súvislosti sociálnej a environmentálnej spravodlivosti, nové agendy a rámce EU pre profesijnú mobilitu.

Formovanie udržateľnej profesijnej aktivity – praktické kompetencie

Adaptácia profesijnej praxe na meniace sa kontexty a nové výzvy, profesijné zručnosti manažmentu komplexity a zmeny, vedenie multidisciplinárnych tímov.

Formovanie udržateľnej profesijnej aktivity – prístupy a zodpovednosti

Spoločenská zodpovednosť priestorového plánovača, situácie protichodných záujmov v území a plánovač, kritická reflexia profesijnej praxe a plánovacích politik, kritický pohľad na existujúcu prax, derivovanie dopytu na nové poznatky, rešpekt voči participujúcim disciplinám, počúvanie názorov druhých a spoločné hľadanie riešení, pokora plánovača voči úlohe iných v rozvoji územia, uvedomenie si úlohy plánovača nie ako veľkého tvorcu, ale ako mediátora vývojových procesov.

Napriek mnohým špecifikám vzdelávania odborníkov v oblasti priestorového

plánovania v Európe a vo svete na základe doterajších diskusií je možné jednoznačne potvrdiť trend globalizácie tak profilu priestorového plánovača, ako aj jeho vzdelávania, či už v polohe obsahu, získaných zručností a kompetencií, či prístupov a zodpovedností. Ukazuje sa, že spoločná diskusia akademickej komunity a zástupcov profesijných organizácií je potrebná nielen vo vzťahu k vzdelávaniu, ale aj k novému definovaniu pozície samotnej profesie priestorového plánovača v spoločnosti. V tomto kontexte je dokonca

absolútnou prioritou prejsť od spoločnej diskusie k spoločnej akcii, keďže udržateľnosť rozvoja je bez poznania súvislostí, integrovaného a integratívneho prístupu, ktorých garantom v manažmente rozvoja je priestorový plánovač, nemožné v praxi zabezpečiť. Ako konštatovali obe strany na stretnutiach v rámci stretnutia prezidentov asociácií škôl plánovania organizovaného GPEAN v Indonézii, svetového kongresu ISOCARP v Belgicku, AESOP konferencie v Tartu a ECTP rokovania v Bratislave, práve aktuálne dianie, či

už v súvislosti s pandémiou covid-19, energetickou krízou, globálnou potravinovou krízou, alebo globálnou klimatickou zmenou ukazuje negatívne dopady nízkej autority až marginalizácie profesie priestorového plánovača v spoločenských rozhodovacích procesoch a následne neadekvátnej polohy vzdelávania priestorových plánovačov ako interdisciplinárnych študijných odborov na univerzitách. To je výzva spoločne pre akademickú pôdu aj reprezentantov priestorovo-plánovacej praxe.

*prof. Maroš Finka, M.Arch, PhD.
prezident AESOP 2020–2022, SPECTRA CE EU na STU, Slovensko
Zeynep ENLIL, ISOCARP, Gneral rapporteur 58th WPC, GPEAN prezident
Yildiz Technical University, Turecko*

ENGLISH ABSTRACT

Current Challenges for the Spatial Planners' Profession and Education – Standard Basic Requirements for University Education of Planners, by Maroš Finka

The new demands on the quality of spatial development and the processes of transformation towards a sustainable, digital knowledge-based, innovation-driven and, above all, equity-based society, catalysed by the Covid-19 pandemic, present a number of content and process challenges both for planning practice and education. Meeting the new challenges and requirements for spatial development is not possible without strengthening the position of spatial planning in society, together with the changes in the planning profession, including a new perception of the profile of the profession crucial for planning the development of municipalities, cities and regions, which has until recently been represented in Central Europe (however, not entirely) by urban planners and spatial planners mainly trained by faculties of architecture. These new requirements need to be reflected both in the European-wide completion of the spatial planner or urban planner's profession transformation process reflected in the renaming of the European Council of Town Planners, the highest European professional organisation, to the European Council of Spatial Planners and in the profile of all professionals involved in the municipal, urban and regional development planning processes as well as their education.

ŠTANDARDY ODBORNEJ SPÔSOBILOSTI A KÓDEX SPRÁVANIA V PRIESTOROVOM PLÁNOVANÍ

Renáta Kaščáková

Článok sumarizuje štandardy odbornej spôsobilosti a kódex správania v priestorovom plánovaní upravené v Usmerneniach Európskej rady priestorových plánovačov (ECTP-CEU) o odbornej spôsobilosti v priestorovom plánovaní a zásadách profesionálneho správania (*Guidelines on Professional Competences in Spatial Planning and the Principles of Professional Conduct*). Usmernenia boli spracované členmi pracovnej skupiny ECTP-CEU v zložení Dominique Lancrenon, Philippe Doucet, Noel Riordan, Paulo Correia a Henk van der Kamp (predseda), pričom ich príprave predchádzali rozsiahle konzultácie s členskými asociáciami ECTP-CEU a AESOP. Dokument bol schválený Valným zhromaždením ECTP-CEU koncom roka 2017 v Leuvene a predstavuje aktualizáciu pôvodných usmernení z roku 1995.

Štandardy odbornej spôsobilosti a kódex správania v priestorovom plánovaní upravujú Usmernenia Európskej rady priestorových plánovačov (ECTP-CEU) o odbornej spôsobilosti v priestorovom plánovaní a zásadách profesionálneho správania (*Guidelines on Professional Competences in Spatial Planning and the Principles of Professional Conduct*). Tento dokument bol spracovaný členmi pracovnej skupiny ECTP-CEU v zložení Dominique Lancrenon, Philippe Doucet, Noel Riordan, Paulo Correia a Henk van der Kamp (predseda), pričom ich príprave predchádzali rozsiahle konzultácie s členskými asociáciami združenými v ECTP-CEU a Asociácie európskych škôl plánovania (AESOP). Dokument bol schválený Valným zhromaždením ECTP-CEU koncom roka 2017 v Leuvene a predstavuje aktualizáciu pôvodných usmernení z roku 1995.

V úvode usmernení sa zdôrazňuje že ECTP-CEU je organizácia, ktorá si stanovila okrem iných cieľov, vzťahujúcich sa k výkonu profesie priestorových plánovačov v členských štátoch Rady Európy, aj poslanie definovať ich profesionálne povinnosti. Vydala Chartu európskeho plánovania a Chartu participatívnej demokracie v priestorovom plánovaní, ktoré stanovujú spoločné základy pre priestorové plánovanie v celej Európe.

Priestorové plánovanie v ponímaní ECTP-CEU vykonáva životne dôležité úlohy týkajúce sa nového rozvoja, obnovy existujúcich komunít a ochrany fyzického prostredia, s povolaním konať v záujme spoločného dobra pri rešpektovaní práv

jednotlivcov. Preto je dôležité, aby boli zabezpečené potrebné odborné spôsobilosti, ktoré budú požadované od každého profesionálneho plánovača bez ohľadu na to, v ktorej organizácii pracuje.

Vzhľadom na rozdiely v postavení odborného vzdelávania v Európe a v spôsoboch akými sa uznávajú odborné kvalifikácie, usmernenia stanovujú minimálny rozsah požadovaných kompetencií pre všetkých plánovačov bez ohľadu na to, či sú všeobecného, alebo špecializovaného zamerania.

Dokument identifikuje tri základné potreby a osem súvisiacich základných kompetencií:

- I. Potreba kritického myslenia a porozumenia princípov plánovania
 1. Princípy plánovania
- II. Potreba pochopenia priestorových systémov a vzťahov (napr. fungovanie ekonomik a ich infraštruktúry; princípy kultúrnej súdržnosti a sociálnej inklúzie, environmentálna kapacita a ekologické vplyvy, kvalita, forma a identita miest a pod.)
 2. Socio-ekonomické systémy
 3. Zastavané prostredie
 4. Environmentálne systémy
- III. Potreba zapojenia technických a kreatívnych zručností do plánovacej praxe (zručnosti zahŕňajúce prieskum, analýzy, nezávislé výskumy a pod., schopné produkovať kvalitné plánovacie riešenia)
 5. Plánovacie techniky
 6. Plánovacie nástroje
 7. „Produkty“ plánovania
 8. Nezávislý výskum

Usmernenia definujú zároveň štyri hlavné oblasti požadovaných odborných štandardov:

- vstupná odbornosť – získavanie základných plánovacích znalostí a zručností,
- validovaná odborná prax – preukazovanie schopností aplikovať zručnosti do praxe priestorového plánovača,
- kódex správania – stanovenie a dodržiavanie zásad profesionálneho správania priestorového plánovača,
- kontinuálne vzdelávanie – prijatie osobného záväzku k neustálemu profesionálnemu rozvoju.

Vstupná odbornosť

Základné odborné znalosti a zručnosti priestorových plánovačov musia spočívať najmä v poznaní ekonomického, sociálneho a environmentálneho priestorového kontextu, poznaní politických a právnych rámcov podstatných pre prijímanie rozhodnutí, v schopnosti iniciovať a realizovať rozvojové plány a politiky, v analytických, dizajnerských a komunikačných zručnostiach, v schopnosti aplikácie nadobudnutých vedomostí a výsledkov výskumu do praxe, v schopnosti reflektovať etické výzvy, vrátane potreby inkluzívnych prístupov, v schopnosti spolupracovať.

Validovaná odborná prax

Okrem formálneho vyškolenia musia byť plánovači schopní preukázať aj svoju schopnosť aplikovať získané poznatky v praxi a formulovať nezávislé úsudky pri prijímaní rozhodnutí alebo formovaní odborných výstupov. Odborné praktické skúsenosti možno preukázať v širokej škále pracovných prostredí, či už v platenej

zamestnaneckej pozícii alebo v dobrovoľníckej funkcii počas určitého relevantného obdobia vzťahujúceho sa k rozmanitým plánovacím činnostiam. Môže ísť o prax na plný alebo čiastočný úväzok doma alebo v zahraničí. Usmernenia poskytujú názorné príklady typických spôsobov preukazovania odbornej spôsobilosti v praxi. Je na jednotlivých členských asociáciách, aby určili najvhodnejší spôsob overovania pracovných skúseností potenciálnych členov ich združenia.

Kódex správania

ECTP-CEU očakáva od členov svojich asociácií najvyššie štandardy praxe a etiky, vzbudzujúce dôveru v profesiu, najmä: kompetentnosť, čestnosť a integritu, nezávislosť odborného posudzovania, náležitú starostlivosť, rovnosť, rešpekt a profesionálne správanie. K etickému kódexu priestorového plánovača v podobe Zásad profesionálneho správania (*Principles of Professional Conduct*), ktorých plné znenie tvorí integrálnu súčasť usmernení, sa prihlásili všetky členské asociácie. Tie sú vyzvané vytvoriť si a prijať vlastný etický kódex pre svojich členov.

Kontinuálne vzdelávanie

Priebežné dopĺňanie vedomostí, zručností a osobných vlastností dôležitých pre profesionálny rast je proces, za ktorý zodpovedá každý jednotlivý plánovač. Cieľom je nielen udržiavať individuálnu odbornú spôsobilosť, ale tiež prispievať k budovaniu dôvery u klientov i verejnosti v to, že odborné štandardy plánovačov držia krok s trendmi v oblasti plánovania. V záujme podpory zvyšovania odbornej úrovne priestorových pláno-

vačov, sa členské asociácie ECTP-CEU zaväzujú k podpore kontinuálneho vzdelávania pre svojich jednotlivých členov. Usmernenia v osobitnej časti uvádzajú aj ilustratívny plán zručností, o ktorých rozvoj by sa plánovači mali usilovať počas svojej profesionálnej kariéry v rámci svojho osobného rozvoja.

Cesty k odbornej kvalifikácii

Pre získanie vstupnej odbornosti sa ako najvhodnejšie odporúčajú univerzitné uznávané študijné programy v odbore plánovania v rámci bakalárskeho alebo magisterského stupňa, podľa potreby doplnené špecializovaným školením. Vítané sú tiež vysokoškolské a postgraduálne študijné programy, doktorandský výskum, pracovné školenia a prax pod dohľadom. Variácie môžu vyplývať z rozsahu študijných programov a integrovaného charakteru plánovania. Je však nevyhnutné, aby do študijného programu boli zaradené všetky vyššie spomínané stanovené základné kompetencie, a to jasne identifikovateľným a preukázateľným spôsobom v podstatnej forme (napríklad v osnovách študijného programu). ECTP-CEU očakáva splnenie študijných programov plánovania v rozsahu 240 kreditov podľa ECTS (Európsky systém prenosu a zhromažďovania kreditov) pre bakalársky program a 120 kreditov pre magisterský program.

Študijné programy v oblasti plánovania môžu byť aj súčasťou kombinovaných alebo špecializovaných programov v rámci súvisiacich disciplín (napr. urbanistický dizajn, environmentálny manažment, dopravné plánovanie a pod.). Aj špecializované programy by však mali vždy posky-

tovat celý rozsah vzdelávacích výstupov požadovaných pre plánovanie.

Kontinuálne vzdelávanie môže byť realizované rôznymi spôsobmi, ktoré možno zhrnúť do niekoľkých všeobecných, ale nie výlučných, kategórií:

- vzdelávacie akcie, školenia, exkurzie, semináre, konferencie, workshopy a kurzy zamerané na rozvoj vedomostí, zručností, hodnôt alebo doplnenie profesie,
- samoštúdium, napríklad štruktúrované čítanie, príprava prednášok, výskumný mentoring a koučing, alebo
- vzdelávacie programy mimo odboru plánovania, s cieľom osobného rozvoja a rozširovania všeobecných vedomostí, zručností a hodnôt.

Ako vyplýva z vyššie uvedeného, usmernenia ponechávajú zodpovednosť za prijatie profesijných štandardov a etického kódexu v jednotlivých krajinách na členské asociácie každej krajiny. Avšak je žiaduce, aby v ich jadre existoval vysoký stupeň konzistencie a kompatibility, s cieľom umožniť na celoeurópskej úrovni rozkvet odbornosti a zároveň posilniť status priestorového plánovania ako vyhranenej profesie.

Použitie zdroje:

GUIDELINES ON PROFESSIONAL COMPETENCES IN SPATIAL PLANNING AND THE PRINCIPLES OF PROFESSIONAL CONDUCT, English version. ECTP-CEU, október 2017. [cit. 2. 12. 2022]. Dostupné z: <https://ectp-ceu.eu/2017-guidelines-on-professional-competences-in-spatial-planning/>.

Mgr. Renáta Kaščáková
Odbor priestorového plánovania, Ústav manažmentu
Slovenská technická univerzita v Bratislave

ENGLISH ABSTRACT

Professional Competence Standards and Principles of Conduct in Spatial Planning, by Renáta Kaščáková

The article summarises the professional competence standards and the principles of conduct in spatial planning regulated in the Guidelines on Professional Competences in Spatial Planning and the Principles of Professional Conduct of the European Council of Spatial Planners (ECTP-CEU). The Guidelines were developed by the ECTP-CEU Working Group formed by Dominique Lancrenon, Philippe Doucet, Noel Riordan, Paulo Correia and Henk van der Kamp (Chair), with extensive consultation with the ECTP-CEU and AESOP Member Associations prior to their development. The document was approved by the ECTP-CEU General Assembly in Leuven at the end of 2017 and represents an update of the original 1995 guidelines.

ŠVÉDSKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM VE SPOJENÍ S ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍM

Irena Klingorová

Článek pojednává o švédském vzdělávacím systému ve spojení s urbanismem a územním plánováním. Na první pohled vypadá struktura vzdělání ve Švédsku velmi podobně jako v České republice, při hlubší analýze se však objevují markantní rozdíly nejen v přístupu ke vzdělávání, ale také v systému výuky, a to už od mateřské školy. Z tohoto důvodu se první část textu ve zkratce věnuje obecně vzdělání ve Švédsku, kde je komplexně vysvětleno, jak celý systém funguje. Druhá část se již zaměřuje na specifickou oblast vzdělání, která je potřebná k výkonu povolání spojeného s územním plánováním.

Švédský vzdělávací systém obecně

Švédsko se svými deseti miliony obyvatel a bezmála pět tisíc přírodních rezervací produkuje ve svém hlavním městě Stockholmu nejvíce milionových společností na hlavu v Evropě, ve světovém měřítku je na druhém místě hned po Silicon Valley. Při pohledu na životní styl tamních obyvatel, pro které je rovnováha mezi pracovním a soukromým životem něčím nedotknutelným a kteří berou život „lagom“¹⁾, to je velmi překvapující informace. Nicméně cíle, kterými se Švédové řídí při výchově společnosti, a to již od velmi útlého věku, formují každého člověka tak, aby se svým počínáním zasloužil o vytvoření radikálně lepšího světa a aby se naučil, že se vše dělá společně. Těmito cíli jsou svoboda, rovnost a udržitelnost. Na těchto základech je postavený i celý švédský vzdělávací systém, což potvrzuje motto švédského Skolverket:²⁾

„Škola má důležitý úkol přimět studenty, aby vstřebali základní hodnoty, na kterých švédská společnost spočívá: nedotknutelnost lidského života, svoboda a integrita jednotlivce, stejná hodnota všech lidí bez ohledu na pohlaví, rasu, náboženství a sociální zázemí, rovnost mezi ženami a muži a solidarita se slabými a zranitelnými lidmi.“

Švédský zákon o vzdělávání³⁾ uvádí, že všechny děti a mladí lidé mají mít rovný přístup ke vzdělání bez ohledu na pohlaví,

místo, kde žijí, nebo sociální či ekonomické faktory, což z něj činí „vzdělání budoucnosti“ pro mnoho lidí na celém světě. Švédský vzdělávací systém je v top desítce v mezinárodních žebříčcích a má jeden z nejvíce rovnostářských vzdělávacích systémů, přičemž šance žáků na úspěch ve škole jsou ve Švédsku rovnoměrnější než jinde. Přesto stále zaostává za svým severským sousedem Finskem, jehož vzdělávací systém je hodnocen jako nejlepší na světě vůbec.

Švédská vzdělávací politika (*Sveriges utbildningspolitik*) je politická oblast, která se zabývá reformami a fungováním švédského školství, zejména formálního vzdělávání (základní školy, střední školy a univerzity), předškolních aktivit a dalšího institucionalizovaného vzdělávání. Primární a sekundární vzdělávání je spravováno na obecní úrovni, ale je regulováno celostátně. Otázky vzdělávání řeší vláda prostřednictvím Ministerstva školství, v parlamentu jsou řešeny Výborem pro vzdělávání a v obcích příslušnými školskými radami. Mezinárodně jsou otázky vzdělávání koordinovány v UNESCO.

Stupně vzdělání

Primární vzdělání

Mateřská škola

Mateřská škola (*förskola*) je určena pro děti ve věku 1–5 let. Obec je povinna nabídnout místa dětem, jejichž rodiče stu-

dují nebo jsou výdělečně činní. Všechny děti mají nárok na bezplatnou veřejnou mateřskou školu ve věku 3–5 let. Od roku 1998 má mateřská škola učební plán Lpfö 98,⁴⁾ který upravuje základní hodnoty, cíle výuky a odpovědnosti těch, kteří v mateřské škole pracují.

Švédská tradice předškolního vzdělávání zdůrazňuje význam hry pro vývoj a učení dítěte, běžná je i výuka jednoho cizího jazyka.⁵⁾ Zájmy a potřeby dětí jsou také klíčovými součástmi jejich vzdělávání v předškolním vzdělávacím programu. Genderově uvědomělé vzdělávání je ve švédských předškolních zařízeních stále běžnější. Cílem je, aby děti měly v životě stejné příležitosti bez ohledu na pohlaví.

Předškolní třída

Předškolní třída (*förskoleklass*) je od podzimu roku 2018 povinná. Díky této podmínce je tak předškolní třída desátým rokem školní docházky. Žáci nastupují do této třídy v podzimním pololetí roku, kdy dovrší šesti let, a jsou zde až do zahájení své povinné školní docházky. Předškolní třída je navržena tak, aby stimulovala rozvoj a učení každého dítěte a poskytovala platformu pro jeho budoucí školní docházku.

Základní škola

Povinná školní docházka na základní školu zahrnuje tři stupně. Školy pro povinnou školní docházku jsou buď obecní, nebo veřejně financované školy, tzn. bezplatné, nebo soukromé školy. Základní školy jsou

1) *Lagom* – velmi často používané švédské slovíčko, jehož doslovný překlad je formulován jako „ani ne málo, ani ne moc“, v českém jazyce je asi nejbližší přirovnání „zlatá střední cesta“.

2) *Skolverket* – instituce, která zajišťuje a zajišťuje běh vzdělávání na úrovni státu.

3) Skollag (2010:800)

4) *Läroplan för förskolan* – učební plán pro předškolní zařízení.

5) V případě vedení výuky ve švédštině je nejběžnější výuka anglického jazyka. Existuje také spousta zařízení, které poskytují základní výuku v anglickém jazyce – ty pak vyučují švédštinu. Obdobné je to i na základních školách.

regulovány celostátně podle osnov z roku 2011, Lgr 11.⁶⁾ Kromě výuky oborových znalostí a nejčastěji dvou cizích jazyků má základní škola podle zákona výchovný úkol, mimo jiné ve výchově dětí k hodnotám, na kterých je založena společnost: nedotknutelnost lidského života, svoboda a práva jednotlivce, stejná hodnota lidí, rovnost mezi pohlavími a solidarita se slabými a exponovanými.

Známky a hodnocení podobné známám se udělují až v šesté třídě. Hodnoticí stupnice je E (prospěl), C (dobře prospěl) a A (velmi dobře prospěl). Předměty na základní škole jsou směsí s obecným zaměřením, aby žáci získali všeobecný přehled o všech oblastech, jako je matematika, zeměpis, biologie, mateřský a cizí jazyk a podobně. Velký důraz je kladen i na pohybové aktivity a žáci chodí pravidelně na výuku do přírody. Některé základní školy mají speciální zaměření na matematiku nebo na cizí jazyky.

Sekundární vzdělání

Střední škola

Švédská střední škola (*gymnasiumskola*), řadící se do vyššího sekundárního vzdělání, je společná pro teoretickou a praktickou výuku. Výuka je financována z veřejných zdrojů a docházka je dobrovolná. Pokud ale někteří mladiství, tzn. lidé do 20 let, nestudují na střední škole, je každá obec odpovědná za dohled nad těmito mladistvými.

Pro jednotlivé oblasti studií existují programy, mezi kterými si studenti vybírají. Mohou být buď odborné (po studiu střední školy jsou vyučeni a mohou začít pracovat), nebo přípravné pro vysokou školu (po studiu jsou způsobilí nastoupit na další stupeň vzdělání). Základní předměty jsou vždy stejné, jsou jimi angličtina, historie, sport a zdraví, matematika, přírodní vědy, religionistika, sociální studia a švédština, nebo švédština jako druhý jazyk. Další předměty jsou pak podle specializace, respektive konkrétního programu. Předměty na střední škole jsou obvykle rozděleny do kurzů, které na sebe navazují. Studenti pak studují

jeden nebo více kurzů v rámci různých předmětů zahrnutých v programech.

Všechny předměty na vyšší sekundární škole jsou hodnoceny podle stupnice A, B, C, D, E a F nebo pomlčkami, pokud neexistuje základ pro hodnocení. Jednotlivé kurzy jsou bodované, většina z nich má hodnotu 100 bodů, ale existují také kurzy, které mají hodnotu 50 nebo 150 bodů. Pro úspěšné absolvování studia je třeba nasbírat 2 500 bodů. Z této celkové sumy si všichni středoškoláci mohou sami vybrat předměty v hodnotě 200 bodů, u některých programů má student také možnost zvolit si předměty v rámci specializace programu. Vyšší sekundární vzdělávání je upraveno v učebních osnovách pro dobrovolné školní formy Lpf 94.⁷⁾

Na rozdíl od mnoha jiných zemí Švédsko postrádá zakončení studia formou formální imatrikulační zkoušky (maturita), místo toho absolventi získají po úspěšném sepsání závěrečné práce středoškolský diplom potvrzující jejich odbornost nebo způsobilost pokračovat na vysokou školu, případně univerzitu. V posledních letech vzrůstá trend, kdy se střední škola zaměřuje na poskytování základní kvalifikace na vysokou školu.

Postsekundární vzdělání

Vysoká škola aplikovaných věd

Vysoká škola aplikovaných věd nebo také odborná škola (*yrkeshögskola*) navazuje na střední školu a umožňuje vyučovat se na povolání. Je to forma vzdělání, kterou poskytují jak obecní, tak soukromé školy, které nabízejí stovky profesí, od pekaře po vývojáře aplikací. Pro studium je třeba mít předchozí znalosti, které odpovídají vzdělání na sekundární úrovni, někdy je potřeba i specifický kurz na střední škole nebo zkušenosti z pracovního života.

Výuka probíhá podobně jako na střední škole, tedy v podobě programů a kurzů. Kurzy jsou navrženy ve spolupráci s místními společnostmi tak, aby vyhovovaly potřebám trhu práce v oblasti

dovedností a obvykle trvají jeden až tři roky. Obsah a zaměření vzdělávacích kurzů se proto může v čase měnit v závislosti na potřebách trhu práce. Téměř ve všech kurzech na střední škole se teorie ve škole prolíná s praxí na pracovištích, tzv. LIA.⁸⁾

Jednotlivé kurzy jsou hodnoceny body odborné školy (YH body) a udávají délku vzdělání. Pět bodů YH odpovídá jednomu týdnu denního studia. Sto YH bodů odpovídá půl roku denního studia, 200 YH bodů jednomu roku denního studia a tak dále.

Vysoká škola a univerzita

Vysoká škola (*högskola*) je postsekundárním typem vzdělání, které si klade za cíl poskytovat akademické tituly. Vysoké školy vyššího vzdělání, které připraví studenty na postgraduální vzdělávání, se nazývají univerzity (*universitet*).

Na univerzitě nebo vysoké škole lze studovat různá vzdělání a nezávislé kurzy. Vysokoškolské studium v podání švédského systému znamená velkou svobodu a zároveň osobní zodpovědnost. Studie musí vždy spočívat na vědeckém základě a prokázaných zkušenostech. Tato forma vzdělání od člověka vyžaduje kritický nadhled nad problematikou a práci s učivem ve své vlastní perspektivě. V základu existují tři úrovně vzdělání v rámci vysoké školy a univerzity: základní, pokročilá a postgraduální. Příčemž poslední stupeň je poskytován především na univerzitách.

Jako předpoklad pro studium na univerzitě nebo vysoké škole je mít základní způsobilost ke studiu ze střední školy. V některých případech je vyžadována i zvláštní způsobilost, kterou lze získat na kurzech na střední škole, při praxi nebo pomocí tzv. základního roku. Ten je určen pro ty, kteří nemají speciální kvalifikaci pro vzdělání, které chtějí studovat na univerzitní úrovni. Jedná se o jednoleté vzdělávání na vyšší sekundární úrovni, které neuděluje žádné kredity za vysokoškolské vzdělání, ale zaručuje místo v odborném kurzu.

6) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* – učební plán pro základní školu, předškolní a mimoškolní třídy.

7) *Läroplan för de frivilliga skolornerna* – učební plán pro dobrovolné školní formy.

8) *Läsa i arbete* – učení se v zaměstnání, část vzdělávání probíhá přímo na pracovišti.

Na vysoké škole lze studovat programy a kurzy, které vedou k získání titulu. Ve většině případů rozhoduje univerzita nebo vysoká škola, které kurzy jsou zahrnuty do programu a v jakém pořadí by se měly absolvovat. Je zde ale i možnost vlastního sestavení kurzů, kde je pořadí absolvování individuální.

Hodnocení jednotlivých kurzů je pomocí kreditů (HP body). Při prezenčním studiu se uděluje 60 vysokoškolských kreditů ročně. Existuje ale také možnost studia na „částečný úvazek“, kdy je objem studijních hodin týdně menší, úměrně tomu se ale zmenšuje i kreditové ohodnocení. Tato možnost je vhodná především pro kombinaci práce a studia. Pro dosažení titulu je vždy potřeba určitá hranice kreditů v kombinaci s odevzdáním a obhajobou diplomové práce, která je hodnocena 15 kredity. Hranice pro ukončení bakalářského programu bývá 180 kreditů, pro

získání navazujícího magisterského titulu je třeba dalších 120 kreditů. Nutno podotknout, že zakončení studia ve formě bakalářského titulu je velmi časté a ve Švédsku plnohodnotné vzdělání.

Speciální forma výuky

Komvux

Komvux je forma veřejného vzdělávání pro dospělé, kteří potřebují studovat na základní nebo vyšší sekundární úrovni. Komvux umožňuje studovat jednotlivé obory nebo celé odborné vzdělání a pak například pokračovat ve studiu na vysoké škole a při tom pracovat. Toto vzdělání lze využít po dovršení 20 let a je podmíněno bydlištěm ve Švédsku. Pokud jde o doplnění prokazatelně chybějícího vzdělání nebo studium za účelem specializace, pak je výuka placena ze státních peněz.

Vzdělání potřebné pro architekty a územní plánovače

Ve Švédsku se profese územního plánovače řadí do profese architekta. Důvodem je, že práce jak stavebního architekta (*arkitekt, byggnadsarkitekt*),⁹⁾ plánovacího architekta (*planeringsarkitekt*),¹⁰⁾ krajinářského architekta (*landskapsarkitekt*)¹¹⁾ a interiérového architekta (*inredningsarkitekt*)¹²⁾ popisuje imaginární realitu fyzického prostředí. Mezi těmito obory a dalšími obory ve stavebnictví však existuje velmi úzká spolupráce a jednotlivé profese mají vzájemný přesah. Všechny výše uvedené profese jsou otázkou studia na vysoké škole. Pro získání způsobilosti pro studium na vysoké škole se pro tyto obory doporučuje střední škola se všeobecným vzděláním. Existují také střední školy se zaměřením na stavebnictví, ty jsou ale většinou stavěny tak, že studenti jdou ihned po ukončení studia do práce.

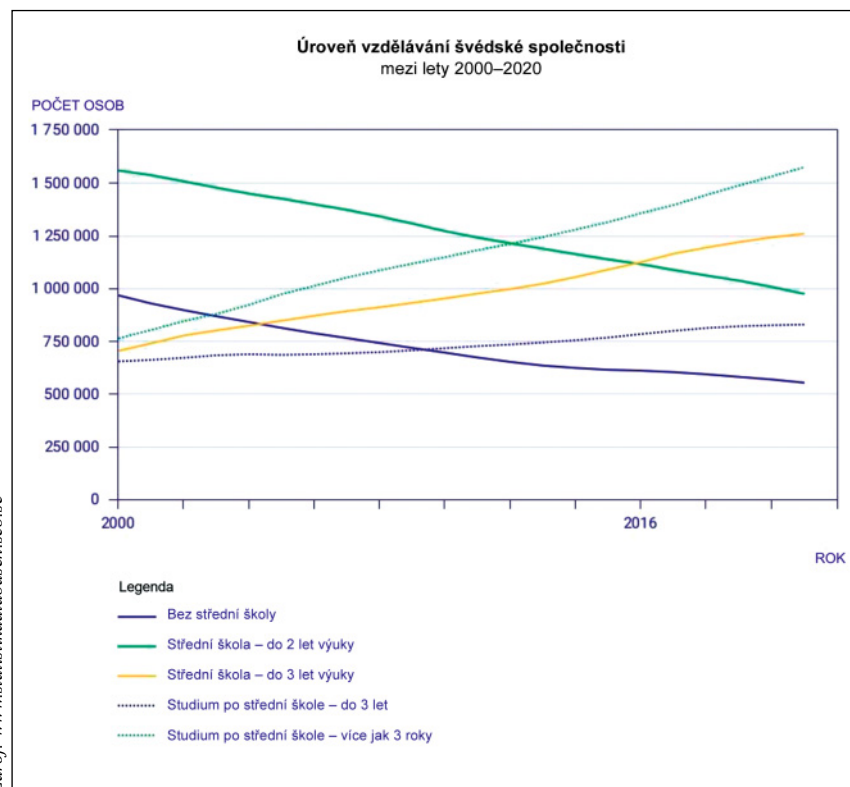
Profesi urbanisty či územního plánovače odpovídají švédské profese plánovacího a krajinářského architekta, částečně i stavebního architekta (tento obor však nebude v následujícím textu blíže rozebrán).

Plánovací architekt

Plánovací architekt navrhuje fyzické plány pro nové čtvrti nebo pro změnu starých čtvrtí a zhotovuje dokumentaci při rozhodování o využití půdy, vody a budov. Profese zahrnuje sledování zákonů a rámců, které řídí plánování komunit. Nejčastějšími zaměstnavateli jsou obce a komuny,¹³⁾ tedy veřejná správa, ale stále častěji jsou zaměstnavateli i architektonické a poradenské firmy. Potenciálními zaměstnavateli jsou také vládní úřady, jako je Švédská správa pro bydlení (*Boverket*), Švédská dopravní správa (*Trafikverket*) a krajská správní rada.

Povolání plánovacího architekta není ve Švédsku chráněným titulem, tzn. kdokoli se může svobodně nazývat plánovacím

Zdroj: www.statistikdatabasen.scb.se



Od roku 2000 se počet vysoce vzdělaných neustále zvyšuje, zatímco počet nízkově vzdělaných klesá. Dnes 30 % pokračuje ve studiu po střední škole, a to v délce tři a více let. To je téměř dvojnásobný nárůst z 16 % v roce 2000.

9) Kreslí budovy různých typů na zakázku, ale mohou také pracovat např. v územním plánování, s otázkami kulturního dědictví nebo v realitních společnostech.

10) Plánují regiony, města a oblasti jak nové, tak i stávající.

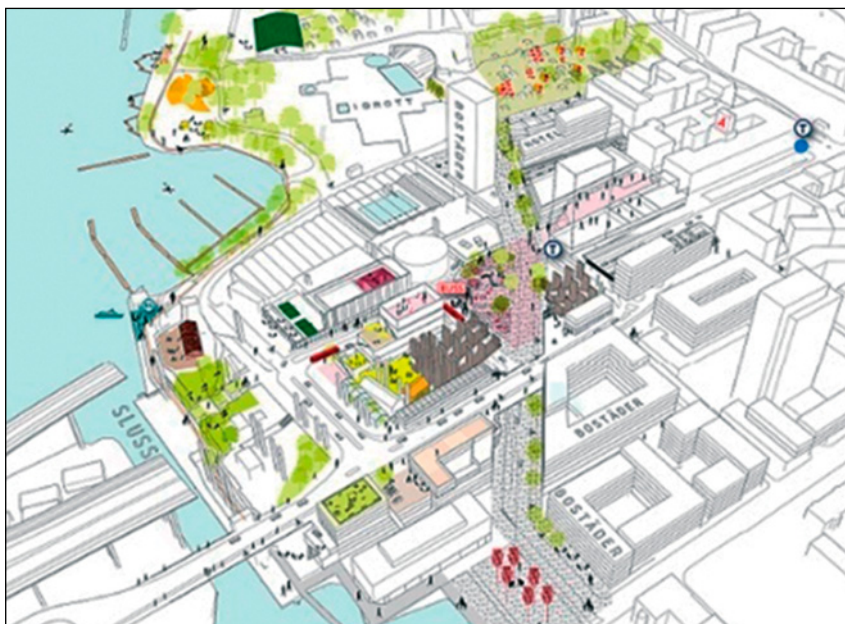
11) Pracují s venkovním prostředím – náměstí, parky a další zelené plochy.

12) Pracují s navrhováním místností a kreslením pevného i volného nábytku.

13) *Komuna* je samosprávná obec, která zahrnuje obvykle město či větší sídlo a jeho okolí, včetně dalších obcí bez vlastní samosprávy.



Plán města Vallastaden, architekt Okidoki (foto: Okidoki arkitekter)
/ Södra Skanstull, architekt White Arkitekter (foto: White Arkitekter, Tegmark)



3D plán městské části Södra Skanstull, architekt White Arkitekter (foto: White Arkitekter, Tegmark)

architektem. Zaměstnavatelé však očekávají alespoň bakalářský titul v oboru, samotný program plánovacího architekta se však bere za ukončený až po pěti letech studia. Švédská komora architektů (*Sveriges Arkitekter*) nabízí k magisterskému titulu profesní tituly (užší zaměření nebo specializace). Profesní tituly jsou chráněné ochranné známky a mohou je používat pouze ti, kteří byli uznáni Švédskou komorou architektů. Členství v této komoře je podmíněno minimálně bakalářským titulem (tři roky studia) v oboru fyzického plánování na architektonické škole ve Švédsku nebo zahraniční vzdělání ekvivalentní švédskému. Před podáním žádosti o členství v komoře musí být jakékoli zahraniční vzdělání vyhodnoceno Radou univerzit a vysokých škol a schváleno jako odpovídající.

Vzdělávání v oblasti územního plánování je zcela unikátní svého druhu na světě

se zaměřením na aplikaci švédských zákonů a předpisů, kterými se řídí veškeré stavebnictví ve Švédsku (to platí i pro ostatní země). Proto pokud bude chtít někdo se zahraničním diplomem vykonávat danou pozici, je třeba si doplnit znalosti ve švédské legislativě týkající se územního plánování a potvrdit své znalosti složením zkoušky.

Plánovacím architektem je možné se stát studiem bakalářského programu „Fyzické plánování“ (180 kreditů) a návazným magisterským programem v oblasti „Městské plánování“ (120 kreditů) nebo „Strategické územní plánování“ (120 kreditů). Pro získání úplného titulu je třeba studovat pět let.

Územní plánování je multidisciplinární obor, což znamená, že studium tohoto oboru probíhá v rámci různých předmětů, například architektury, sociologie, politologie, kulturní geografie, environ-

mentální vědy, etnologie a dalších. Obsahově se vzdělávání podobá vzdělávání architekta a krajinářského architekta, ale důraz je kladen na komunitní plánování. Zahrnuje kurzy obnovy měst, urbanistické analýzy, ekologie, posuzování vlivů na životní prostředí a hospodaření s přírodními zdroji. Dále je součástí výuky legislativa – jak, proč a které zákony se upravují, jak se do budoucna plánují města, regiony a celá země. Důraz je kladen na práci s půdou, vodou a infrastrukturou, která tvoří celek nadřazený plánování různých oblastí ve městě i na venkově. Úkolem plánovacího architekta je umět komunikovat nové plány, proto studium zahrnuje i teorii pro design a výuku různých prezentačních technik. Projektová práce je často založena na reálných příkladech, které zahrnují také přednášky, cvičení a studijní cesty.

Přijímací řízení na program „Fyzické plánování“ probíhá na základě známek ze střední školy nebo klasicky pomocí přijímacích zkoušek. Plný program tohoto oboru, tedy pět let studia, lze ve Švédsku studovat pouze na jedné univerzitě, kterou je Institut technologií v Blekinge, kde je každý rok je do programu přijato přibližně 75–80 studentů. Podobný program nabízí i Královský technologický institut (KTH) ve Stockholmu, specializace na urbanismus a územní plánování je však ale až v rámci magisterského studia v programu „Udržitelné územní plánování a design“, přičemž bakalářský stupeň zahrnuje obecná studia o stavebním inženýrství. Dříve byla nabídka magisterských titulů v oblasti územního plánování větší, například Univerzita v Umeå nabízela program „Územní plánování a rozvoj“, Univerzita technologií v Luleå měla pro severské země velmi praktický program „Plánování a výstavba v náročných klimatických podmínkách“, nicméně tyto programy byly z důvodu vyrovnanosti trhu z hlediska produkce absolventů zrušeny.

Krajinářský architekt

Krajinářský architekt pracuje s návrhy a plánováním venkovního prostředí v různém měřítku, od malých parčíků až po rozsáhlé zelené plochy a zeleň v rámci urbanistických celků. Krajinářský architekt pracuje na návrhu výkresů a modelů,



Brovaktarparken, architekt Nod Combine (foto: Måns Berg) / **Frodeparken, architekt Tema** (foto: Göran Ekeberg)



Frodeparken, architekt Tema (foto: Tema)

ale i na následné správě zeleně. Veškeré návrhy by měly být provedeny s ohledem na rozpočet a ekologické aspekty s přihlédnutím k požadavkům veřejnosti a jejich vznik a realizace je prováděna v úzké komunikaci jak s klienty, tak s veřejností a stavebníky. Toto povolání hraje klíčovou roli při navrhování fyzického prostředí s cílem vytvořit udržitelnou společnost. Většinu krajinářských architektů zaměstnávají architektonické kanceláře, obce, krajské úřady nebo státní úřady. Někteří pracují i jako OSVČ.

Povolání krajinářského architekta není ve Švédsku chráněným titulem. Obdobně jako u povolání plánovacího architekta existují k tomuto oboru profesní tituly, které uděluje Švédská komora architektů. Pro vykonávání profese s diplomem ze zahraniční univerzity je třeba schválení daného vzdělání Švédskou komorou architektů a Radou univerzit a vysokých škol. V některých případech lze vzdělání částečně nahradit praxí.

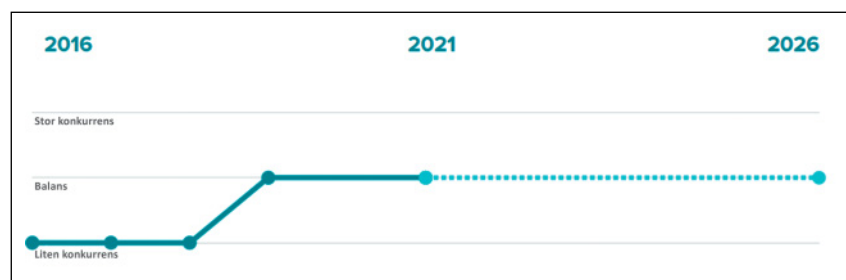
K dosažení vzdělání krajinářského architekta je potřeba 300 kreditů vysok školského vzdělání, tedy pět let studia. Součástí vzdělání je povinná tříměsíční praxe. Po absolvování celého odborného programu má student nárok na odborný titul. Na švédských vysokých školách a univerzitách existuje několik kurzů pro následné vzdělávání a také nezávislé kurzy umění, designu a architektury, proto řada krajinářských architektů pokračuje v doktorském studiu a výzkumem.

Výuka kombinuje umělecký design se sociálním plánováním a přírodní vědou. Hlavní směry ve vzdělávání jsou plánování, řízení a plánování projektů. Výuka je částečně projektová a pracuje se se vším, od přírodních rezervací a kulturních krajín, až po městské ulice, náměstí a parky. V denním studiu se střídá teoretická a praktická výuka. Obor krajinářské architektury se vyučuje na Švédské zemědělské univerzitě v Alnarpu u Malmö a v Ultuně u Uppsaly, na které je každý rok dohromady přijato přibližně 120 studentů na základě odborné způsobilosti ze střední školy nebo po složení přijímacích zkoušek.

Situace pro nově vystudované územní plánovače na švédském trhu práce

V dnešní době je trh práce pro nově vystudované architekty a územní plánovače vyvážený. V roce 2020 byla poptávka po tomto oboru snížena kvůli ekonomickému zpomalení během pandemie a v následujících letech proběhly restrukturalizace tohoto odvětví, ale v současnosti došlo ke stabilizaci tohoto oboru. Čerstvě vystudovaní územní plánovači a architekti musejí být připraveni na konkurenceschopný, ale vyrovnaný trh práce. Za poslední dva roky jedna třetina všech nově vystudovaných architektů našla své první zaměstnání do tří měsíců od ukončení studia. V době pandemie byla poptávka po nově vystudovaných architektech díky práci z domova, tzv. home office, snížena.

Prognóza pro následující desetiletí pro obor architektura a územní plánování je nasycení trhu v roce 2026. Očekává se, že odchody do důchodu nebudou v prog-



Situace na trhu práce pro čerstvé absolventy v letech 2016–2021. Znázorněna je také předpověď pro trh práce na rok 2026 (horní linie představuje silnou konkurenci, spodní malou konkurenci a prostřední linie představuje vyvážený trh)

nózaném období tak velké jako v posledních letech, protože skupiny pracovníků v této oblasti, jež by měli odejít do důchodu, nejsou tak početné. V dnešní době existuje také velká pravděpodobnost, že se mnoho architektů rozhodne pokračovat v práci i po odchodu do důchodu. Celkově se očekává, že počet absolventů bude i nadále vyšší než počet pracovníků, kteří odejdou do důchodu, což znamená, že dostupnost architektů se bude pro veřejnost i nadále zvyšovat. Stále důležitější roli na trhu práce hrají aktuální dovednosti v digitální oblasti, které mohou posílit atraktivitu nově vystudovaných architektů na trhu práce.

Nejistota prognózy se odhaduje na 3 pro čerstvé absolventy na stupnici od 1 do 5, kde 1 na škále znamená velmi nízkou nejistotu a 5 znamená velmi vysokou nejistotu. Hlavním důvodem nejistoty je mezinárodní ekonomika v kombinaci s hospodářskou politikou, které ovlivňují příležitosti k vytváření pracovních míst a příjmů, což udržuje kupní sílu na trhu s bydlením a schopnost veřejnosti udržet své investice do zařízení a veřejných služeb.

Závěr

I když se na první pohled může zdát struktura švédského vzdělávacího systému velmi podobná té české, je velmi rozdílná. Rozdíl je především v náplni výuky a v přístupu pedagogů ke svým svěřencům. Celý systém je méně cílený na objemy učiva a více zaměřený na dítě, respektive žáka nebo studenta. Na děti není vyvíjen vysoký tlak, co se týče hodnocení, které začíná výrazně později, a je kladen velký důraz na výuku hodnot společnosti. Celý vzdělávací systém je díky sociálnímu státnímu systému jednak velmi dostupný, a to i v dospělosti, a zároveň jsou školy dobře financované, tudíž mají splněné základní předpoklady na to, aby poskytovaly kvalitní výuku.

Samotné zaměření na urbanismus a územní plánování je součástí výuky na vysoké škole, kde jsou předměty na toto zaměření specializované již od prvního ročníku. Studenti, kteří chtějí získat titul plánovacího nebo krajinářského architekta, musí prokázat svou samostatnost již během studia, a to volbou, respektive složením svých výukových plánů tak, aby splnili veškeré podmínky nutné pro získání titulu. Studium v oboru krajinářského architekta

je zároveň doplněno praxí ve formě práce se zelení, která tvoří poměrně velkou část výuky. Díky tomu a nasbíraným zkušenostem je pro čerstvé absolventy jednodušší najít uplatnění. Financování vysokých škol není podmíněno počtem studujících, ale řídí se předpisy danými vládou, proto zde není motivace přijmout co nejvíce studentů bez ohledu na jejich kvality. Naopak stát si sám každoročně reguluje počet míst vypisovaných v daných oborech, čímž předchází přesycení trhu v určitých oborech a zároveň napomáhá absolventům, kteří mohou studovat s vědomím, že po dokončení studia je možné bez větších komplikací najít uplatnění v praxi.

Použité zdroje:

SACO: *Sveriges akademiker* [on-line]. Stockholm, 2022 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.saco.se/studieval/yrken-a-o/arkitektyrken/>.

Utbildningsguiden: *Skolverket* [on-line]. Stockholm, 2022 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://utbildningsguiden.skolverket.se/>.

Skolverket: *Skolutveckling* [on-line]. Stockholm, 2022 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.skolverket.se/>.

Riksdagen: *Skollag (2010:800)* [on-line]. Stockholm, 2022 [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800.

Ing. arch. Irena Klingorová
Katedra urbanismu a územního plánování
Fakulta stavební ČVUT v Praze
Architektonické studio ARQLY, Stockholm, Švédsko

ENGLISH ABSTRACT

The Swedish Education System Concerning Spatial Planning, by Irena Klingorová

The article discusses the Swedish education system in relation to urban and spatial planning. At first glance, the structure of education in Sweden seems to be similar to that of the Czech Republic, however, a deeper analysis reveals significant differences both in the approach to education and in the system of teaching, starting in kindergarten. For this reason, the first part of the text briefly deals with education in Sweden in general, with a comprehensive explanation of how the whole system works. The second part focuses on the specific area of education necessary to perform a career in urban planning.

ROZVOJ ÚZEMÍ VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ

Ladislav Lábus

Vzdělávání urbanistů v České republice je tradičně spojeno se vzděláváním architektů. Článek se věnuje vývoji architektonických programů na fakultách architektury se zaměřením na výuku prostorového plánování na Fakultě architektury ČVUT v Praze a iniciativám České komory architektů (ČKA), která se od počátku svého vzniku věnuje vzdělávání architektů na vysokých školách. V posledních letech se členové Pracovní skupiny pro vzdělávání ČKA zapojili do procesu revize rámcových vzdělávacích programů na základních školách v souladu s cíli Politiky architektury a stavební kultury (PASK) v oblasti vzdělávání. V obecné rovině je zmiňována ve vzdělávání architektů-urbanistů potřeba hledání nových forem výuky a transformace struktury a obsahu studijních plánů.

Rozvoj území i stavební kultury jsou úzce spjaté nejen se vzděláváním a s výkonem profese architektů a urbanistů, ale i stavitelů a stavebníků. V obecné rovině velmi souvisí také s výchovou a reflexí vystavěného prostředí na školách a v médiích. A také s naší vírou v principy demokracie při spoluúčasti na uspořádání obce, společnosti a světa. Po roce 1990 se vrátila svoboda nejen do výkonu povolání i podnikání a také na vysoké školy, ale i do našeho každodenního společenského i osobního života. Projevující se zpočátku ojedinělou intenzitou elánu, tvořivosti a podnikavosti, ne vždy však provázených vyváženou pozicí a rolí zodpovědnosti.

Ve své době nezbytný a pozitivní vliv zavedení uplatňování neviditelných orgánů trhu se projevil i diskreditací činností spojených s plánováním, včetně plánování rozvoje území. Když se kácel les centrálně plánovaného hospodářství, ve snaze obnovit prales volného trhu těch neviditelných orgánů, létaly i třisky plánování měst a obcí, natož krajiny. Tento dobový horizont averze vůči plánování rozvoje území se podařilo ve velkém měřítku postupně překonat, ale nadále platí v měřítku regulačních plánů. Vývoj změny relace míry liberalismu v plánování se však měnil a vyvíjel obdobně i v zemích, které systém neviditelných orgánů řídících trhy nikdy zcela neopustily.

Tento pohled na územní plánování v posledních krizových letech od sametové revoluce není projevem distance od tohoto vývoje. Palčivé a viditelné jsou jizvy nevratných ran jen v místech, kde je zřejmá absence dohody o rozvoji území. Zejména se to týká překotné výstavby a rozšiřování sídel či skladových areálů

ve volné krajině spojených s neudržitelným tempem výstavby na orné půdě. Taková výstavba by třeba kolem Prahy nevznikala v takovém rozsahu, kdybychom se byli schopni na úrovni územního plánu Prahy dohodnout na rozvoji obrovských ladem ležících „rozvojových“ území. Rigidnost, setrvačná strnulost a přemíra určitosti územního plánu Prahy má možná větší vliv na negativní tendence vývoje území kolem metropole pod taktovkou neviditelných orgánů, než absence regulačních plánů i obecná dobová averze vůči plánování. Tento problém v posledních letech přikrmujeme zaváděním formálních administrativních standardů při pořizování územních plánů.

Připomínání problémových míst na obou stranách diskurzu o potřebě volnosti či svázanosti regulí územních plánů je třeba z důvodů akutní potřeby najít konsensus těch, kteří se „hašteří“ o tyto dílčí problémy vývoje a stavu plánování v posledních dekadách, zatímco nám ujíždí vlak reality zástavby území kolem měst a obcí.

Výchova, vzdělávání a výkon profese

Výchovou dětí i reflexí v médiích můžeme zásadně ovlivnit vnímání a vztah i respekt společnosti k hodnotám vystavěného i krajinného prostředí. Bez širokého zájemů povědomí významu a citlivosti k těmto hodnotám nelze dosáhnout opravdové kultivace a zvyšování standardu architektury a stavební kultury i rozvoje území. Význam výchovy a médií na úroveň vystavěného a krajinného prostředí kolem nás reflektuje i vládní strategický dokument Politika architektury a stavební kultury (PASK), kde vzdělá-

vání a média patří k jednomu z klíčových témat. Ambiciózní cíle PASK na poli výchovy dětí na základních a středních školách se bohužel nepodařilo naplnit, ale současná celková revize rámcových vzdělávacích programů na základních školách snad přinese v této věci změnu.

Vysokoškolské vzdělávání urbanismu a územního plánování je v České republice, a bylo dlouhodobě i v Československu, spojeno se vzděláváním architektů. Což se propsalo i do názvů studijních programů – Architektura a urbanismus či Architektura a stavba měst nebo Architektura (včetně stavby měst a územního plánování). Pouze v letech 1976 až 1990, po opětovném vyčlenění fakult architektury ze stavebních fakult, bylo vzdělávání architektů krátce rozděleno na obor Architektura a obor Urbanismus a územní plánování.

V té době bylo studium architektury ve své podstatě rozčleněno dokonce na tři větve, již od roku 1948 byl totiž z oboru „Architektura a pozemní stavitelství“ vyčleněn směr „Pozemní stavitelství“. Vzdělávání architektů si však vždy uchovalo svoji příslovečnou všeobecnost a komplexnost, včetně oblastí pozemního stavitelství i urbanismu. Po roce 1989 byly oba obory na fakultách architektury v Praze i v Brně opět sloučeny do jednoho studijního programu – Architektura a urbanismus. Transformace oborů Pozemního stavitelství na architektonické programy na fakultách stavebních byla pomalejší. Dnes obdobnou segmentaci vzdělávání architektů ani neumožňuje legislativa a požadavky na komplexnost vzdělávání a uznávání kvalifikace architektů a urbanistů, jednoznačně definované zákonem či směrnicí na národní i evropské úrovni.

Snahy Fakulty architektury ČVUT v Praze (FA ČVUT) o nabídku specifických programů či modulů Prostorového plánování zaměřených více na plánování než běžné studium programu Architektura a urbanismus, jsou dlouhodobě konfrontovány s malým zájmem studentů. V první polovině 90. let FA ČVUT akreditovala společný meziuniverzitní šestiletý program Prostorové plánování, do kterého se však z důvodu nezájmu uchazečů po třech letech přestalo přijímat. K tomuto tématu se FA ČVUT nedávno vrátila založením nového „modulu“ studia navazujícího magisterského programu Architektura a urbanismus – Prostorové plánování, který si volí každý rok přibližně 2–3 studenti. Program i modul Prostorového plánování byly založeny na principu implementace předmětů a ateliérů zaměřených na plánování do běžného studijního programu v rámci kreditů určených na volitelné předměty, aby jeho absolventi nepřišli o tzv. „uznané vzdělání“ pro autorizační obor Architektura.

Česká komora architektů (ČKA; dále též komora) se od počátku intenzivně věnuje zejména vzdělávání architektů na vysokých školách, ale v posledních 16 letech se zabývá i výchovou dětí v oblasti vystavěného a krajinného prostředí na základních a středních školách sledovanou tehdy v rámci „Programu státní politiky architektury“ schváleného představenstvem komory v roce 2007. Následně se s Ministerstvem pro místní rozvoj aktivně podílela na přípravě mezinárodní konference zaměřené na politiky architektury – EFAP 2009, z velké části věnované vzdělávání, na které představitelé komory podepsaly s ministrem školství „Memorandum o vzdělávání a architektuře“. ČKA se nadále snažila o legislativní zakotvení politik architektury v ČR – v roce 2014 se zapojila do přípravy PASK a v minulých letech do hodnocení implementace témat a cílů PASK i jejich aktualizace. V současné době se členové Pracovní skupiny pro vzdělávání ČKA zapojili do procesu revize rámcových vzdělávacích programů na základních školách.

Hlavním tématem komory na poli vzdělávání v oblasti architektury však zůstává sledování a hodnocení vysokoškolských studijních programů. V souladu se zákonem a Autorizačním řádem vede komora tzv. „Seznam škol s uznaným a příbuz-

ným vzděláním ČKA“ pro autorizační obory, které spravuje. Přitom uznané vzdělání je přiznáno jen absolventům magisterských programů, které splňují podmínky požadované zákonem a evropskou směrnicí, absolventi bakalářských programů mají vzdělání příbuzné. V současné době má uznané vzdělání pro autorizační obor Architektura a obor Územní plánování celkem devět vysokých škol, jedna škola má uznané vzdělání pro obor Územní plánování a tři školy pro obor Krajinářská architektura.

Vloni jsme si připomínali třicáté výročí vzniku ČKA a ČKAIT. V roce 1992 se podařilo integrovat všechny tři příbuzné autorizační obory – Architektura, Územní plánování a Krajinářská architektura ovlivňující kvalitu vystavěného a krajinného prostředí do jedné profesní komory. Tuto kumulaci, kvitovanou i zahraničními partnery, oceňujeme stále zřetelněji právě v době, kdy zažíváme zvětšování měřítka projektů a prolínání disciplín těchto profesí.

V roce 2016 se obdobnou integraci podařilo uskutečnit novelou vysokoškolského zákona (zákon č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů) i na poli vysokoškolského vzdělávání architektů, plánovačů a krajinářů. Tehdy byla legislativně zakotvena nová vyšší struktura členění studijních programů na vysokých školách do tzv. oblastí vzdělávání, které mají obdobné požadavky – rámce na uznávání kvalifikace. Tehdy se podařilo začlenit do jedné oblasti vzdělávání Architektura tři tzv. „typické studijní programy“ – Architektura a urbanismus, Územní plánování a nově také Krajinářská architektura, která byla do té doby v systému studijních programů řazena do studijních programů v oblasti zemědělství a lesnictví.

Všeobecnost a komplexnost programu Architektura a urbanismus

Přestože se neustále rozšiřuje škála znalostí, dovedností i schopností, které dnes musí architekt i urbanista ovládat, jejich vzdělávání si uchovává svoji komplexnost a celistvost i s tím spojenou povšechnost. Udržitelnost této tendence se opakovaně vrací jako téma diskusí o vývoji

vzdělávání v této oblasti na profesních i akademických platformách. V 90. letech byl aktuální diskurz o schopnosti absorbovat narůstající potřebu manažerských znalostí a schopností, dnes zažíváme obdobnou situaci erupce spektra vědomostí a dovedností v oblasti počítačového navrhování a udržitelnosti.

Na aktuální téma „Nové dimenze – zvětšování měřítka a prolínání profesí“ jsme v roce 2021 na FA ČVUT v Praze pořádali výroční konferenci Evropské asociace architektonického vzdělávání (EAAE). Konference potvrdila, že přestože vývoj spěje v jiných oborech ke specializacím, je možná právě proto třeba vzdělávání architektů i urbanistů nadále pojímat společně, celistvě a komplexně. Udržitelnost ještě více rozvírá spektrum témat a oblastí nezbytných pro navrhování staveb a plánování sídel. V týmech projektantů a plánovačů proto musí být dirigent, který zná celou partituru.

Zvětšující se rychlost změn i množství informací a potřebných znalostí i schopností však již nebude možné učit dosavadními postupy, bude nutné zvolit novou strategii. Pokud nechceme opustit princip univerzality vzdělávání architektů-urbanistů, což se zatím neděje, naopak i v programech a oborech dříve více specializovaných bude tendence rozšiřovat všeobecný základ studia, je třeba hledat prostor jinde. Reformou a transformací struktury i obsahu studijních plánů. Nikoli prodloužením studia, bylo by to proti současnému trendu učit spíše jen základní znalosti i schopnosti a předpokládat potřebu, v budoucnu spíše nezbytnost celoživotního vzdělávání absolventů.

V dnešní dynamické době nemůžeme nadále podléhat iluzi, že to, co předáváme našim studentům, zcela zajistí jejich budoucnost a vystačí si s tím po celou praxi. Klíčovým hlediskem transformace výuky na vysokých školách, nejen v architektonických programech, by měla být snaha, aby vše, co se na škole studenti naučí a osvojí si, pokud možno neztrácelo hodnotu a platnost i v nových podmínkách. Paradoxně to však neznamená preferovat jen implementaci všeho nového, co větší rychlost stárne, ale rozeznávat a vážit si toho, co prokazatelně trvale patří k nezbytné výbavě vzdělávání i tvořivému výkonu profese architektů a plánovačů.

Na tuto realitu je nutné reagovat především pečlivým výběrem opravdu základních informací, které škola potřebuje studentovi sdělit. A naše snaha by se měla soustředit také na zvládnutí orientace a schopnosti využití těchto informací.

Stanovení současného penza znalostí, je velice obtížné tím spíše, že škola musí nadále garantovat, že její absolvent dokáže vyprojektovat realizovatelnou a dobře fungující stavbu či dobrý územ-

ní plán, což se v dnešní době může jevit apologetům progresivních tendencí a teorií v architektuře i urbanismu jako nepodstatný problém.

prof. Ing. arch. Ladislav Lábus
předseda Pracovní skupiny vzdělávání při ČKA
vysokoškolský pedagog na FA ČVUT v Praze
emeritní děkan FA ČVUT v Praze

ENGLISH ABSTRACT

Spatial Development in Education and Training, by Ladislav Lábus

The education of urban planners in the Czech Republic is traditionally connected with the education of architects. The article focuses on the development of architectural programmes at faculties of architecture with a focus on teaching of spatial planning at the Faculty of Architecture of the Czech Technical University in Prague and the activities of the Czech Chamber of Architects (CCA), which has been dedicated to the education of architects at universities since its foundation. In recent years, members of the CCA Education Working Group have been involved in the process of revising the framework curricula in primary schools in relation to the objectives of the Architecture and Building Culture Policy (PASK) in the field of education. In general terms, the need to look for new forms of teaching and to transform the curricula structure and content has been emphasized in the education of urban architects.

MODUL PROSTOROVÉ PLÁNOVÁNÍ NA FAKULTĚ ARCHITEKTURY ČVUT V PRAZE 7 LET VÝCHOVY PROFESIONÁLNÍCH PLÁNOVAČŮ ROZVOJE ÚZEMÍ

Veronika Šindlerová, Jakub Vorel

Již sedmým rokem je možné na Fakultě architektury ČVUT v Praze studovat magisterský modul Prostorové plánování. Studenti oboru Architektura a urbanismus mají v rámci magisterského stupně studia možnost specializovat se na územní a strategické plánování a získat tak veškeré potřebné znalosti, dovednosti a kompetence pro následující profesní uplatnění v tomto segmentu své profese. Vzhledem k tomu, že absolventi modulu jsou současně plnohodnotnými architekty a urbanisty, nacházejí své uplatnění nejčastěji v projekční praxi, kde mohou s velkou výhodou zúročit své schopnosti kombinující architektonické navrhování s urbanismem a územním a strategickým plánováním. Stejně dobře jsou pak díky absolvování modulu připraveni i na dráhu profesionálních projektantů územně plánovacích dokumentací a podkladů, jakož i na práci v oblasti strategického plánování a řízení rozvoje území. Za dobu své existence má modul Prostorové plánování již jedenáct úspěšných absolventů a momentálně tři diplomanty a na fakultě má již své pevné místo.

Motivace k založení modulu Prostorové plánování

Fakulta architektury Českého vysokého učení technického v Praze (FA ČVUT) se dlouhodobě snaží o plnohodnotné vzdě-

lávání odborníků pro územní/prostorové plánování. Již v polovině 90. let minulého století byl akreditován meziuniverzitní studijní program Prostorové plánování, založený na spoluúčasti Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a Národohos-

podářské fakulty Vysoké školy ekonomické. Realizace tohoto záměru ale narazila na řadu institucionálních, organizačních a kapacitních bariér. Zejména nebyly vytvořeny právní rámce a ekonomické předpoklady pro participaci tří různých uni-

verzit – nepodařilo se vyjasnit, na které škole by mělo proběhnout přijímací řízení a která škola by udělala titul absolventa. Těžší úsilí o založení studijního programu tak nakonec spočinulo na FA ČVUT, zde ale byla závažná kapacitní omezení daná nedostatkem výukových prostor a absencí některých potřebných profesí mezi pedagogy fakulty. FA ČVUT tak nakonec, přestože byl studijní obor akreditován, nikdy nevyhlásila přijímací řízení k jeho studiu, a doba platnosti akreditace marně uplynula.

Teprve poté, kdy FA ČVUT získala v roce 2011 nové prostory v tzv. nové budově ČVUT, bylo možné uvažovat o rozšíření spektra výuky na fakultě o další obory. Zkušenosti z předchozí historie samostatného studijního programu a skutečnost, že na jiných českých vysokých školách již existovaly obory zaměřené na management a plánování měst a regionů, vedly k rozhodnutí o podstatně skromnějším rozsahu zaměření na prostorové plánování. Nakonec byla zvolena forma modulu, který je specializací v rámci magisterského stupně studijního programu Architektura a urbanismus.

Modul Prostorové plánování (Modul PrP) byl s významnou podporou Asociace evropských škol plánování (AESOP) na FA ČVUT ustaven v roce 2015 a výuka jeho studentů započala v zimním semestru akademického roku 2016/2017. Na rozdíl od situace 90. let minulého století, kdy v praxi působila řada urbanistů vyškolených v předlistopadových projektových ústavech a profese územního plánovače nebyla pro studenty ovlivněná neoliberálními narativy atraktivní, význam plánování měst se v druhé polovině 90. let dostával do popředí a projekční kanceláře začínaly pociťovat akutní nedostatek mladých odborníků pro tuto profesi. Modul PrP ale není koncipován jako univerzální řešení nedostatku prostorových plánovačů, dává spíše příležitost studentům architektury, kteří během svého bakalářského studia objeví urbanismus a plánování jako předmět svého zájmu. Klade důraz spíše na kvalitu individuální výuky a těsné provázanosti její ateliérové složky s modulovými teoretickými předměty nežli na počet studentů účastnících se modulové výuky.

Studium modulu Prostorové plánování se navíc plně v duchu Kompendia EU systémů prostorového plánování¹⁾ týká nejen územního plánování, tedy detailního plánování rozvoje území, ale také strategického plánování a regionálního plánování.

Moduly v systému vzdělávání na FA ČVUT

Na Fakultě architektury ČVUT v Praze mají studenti navazujícího magisterského studia programu Architektura a urbanismus možnost vybrat si z celkem pěti modulů s různým zaměřením: Zahradní a krajinná architektura, Památková péče, Prostorové plánování, Počítačové navrhování a Development. Modul je formou specializace studia v rámci předmětů, které nabízí studijní plán studijního programu. Absolvent kteréhokoli modulu získává plnohodnotné magisterské vzdělání v oboru Architektura a urbanismus a k tomu navíc ucelené vzdělání v určité odbornosti podle zaměření modulu. Absolventi modulu tedy neztrácejí nic z běžného magisterského architektonického a urbanistického vzdělání, ale naopak získávají vzdělání, znalosti a dovednosti navíc. Zůstávají tvůrčími architekty a absolvováním modulu tak nepřicházejí o možnost věnovat se i nadále své profesi v celé její šíři.

Studium magisterského modulu je dobrovolné a je čistě na rozhodnutí studentů, zda se ke studiu některého z modulů rozhodnou. Struktura modulů je založená na souboru povinně volitelných předmětů a specializovaných ateliérů, které se pro každý z modulů stávají automaticky povinnými.

Studium modulu je zakončené státní závěrečnou zkouškou složenou z obsahu všech povinných modulových předmětů a obhajoby diplomové práce, jejíž zadání a obsah musí odpovídat zaměření daného modulu. Absolvent modulu pak společně s vysokoškolským diplomem získává potvrzení o úspěšném absolvování modulu. Ten je tou nejlepší vizitkou při hledání uplatnění na pracovním trhu v oboru daného modulu.

Poslání modulu Prostorové plánování: řemeslo a tvorba

Výuku Modulu PrP zajišťuje Ústav prostorového plánování Fakulty architektury ČVUT a hlavním zázemím pro ateliérovou tvorbu je pak ateliér specializovaný na výuku urbanismu a územního plánování a vedený praktikujícími urbanisty a územními a strategickými plánovači.

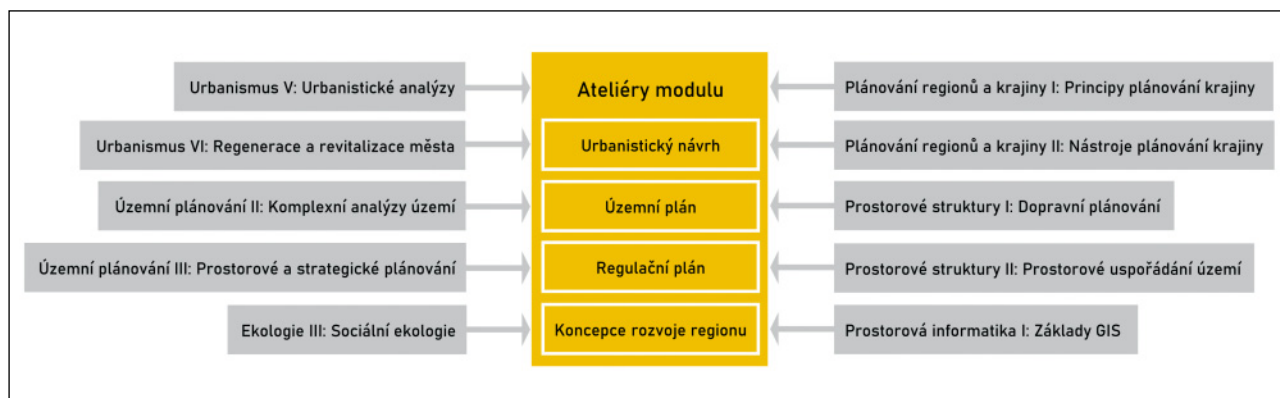
Posláním Modulu PrP je vybavit jeho absolventy veškerými znalostmi, dovednostmi a kompetencemi potřebnými pro profesionální dráhu urbanistů a územních a strategických plánovačů, tedy profesí, které vytvářejí podklady pro management území.

Modul PrP má jeho absolventy naučit na jedné straně řemeslo, které je základem každé profese, a zároveň naučit tvůrčím způsobem plánovat rozvoj území. Řemeslné dovednosti prostorového plánovače přitom nesmí být překážkou ani omezením jeho tvůrčí činnosti a tvorba naopak nesmí být upřednostněna před řemeslné a technicky dobře zvládnutým návrhem.

Právě zvládnutí řemesla je v reálné praxi prostorového plánování podmínkou úspěšného výkonu profese. Modul PrP připravuje své absolventy na práci v technicky i společensky složitém světě. Učí proto porozumět území a komplexním vztahům v něm, učí sbírat a vyhodnocovat data, utvářet informace a pracovat s nimi, analyzovat a syntetizovat poznání o současném stavu území, o jeho jednotlivých systémech a složkách, jakož i jeho uživatelích, jejich potřebách a preferencích. Učí rozumět všem nástrojům územního a strategického plánování a vzájemným vazbám mezi nimi, včetně související legislativy. Učí metody a postupy plánovací práce. Učí přemýšlet v souvislostech a vztazích. Samozřejmostí je pak schopnost ovládat geografické informační systémy (GIS) jako hlavní softwarové platformy pro správu a tvorbu dat a zpracování plánovacích výstupů.

Vedle perfektních řemeslných dovedností je ambicí Modulu PrP také osvojení a prohloubení schopností a dovedností

1) European Commission, 1997. *The EU compendium of spatial planning systems and policies*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 92-827-9752-X.



Obr. 1: Schéma teoretických předmětů povinných pro modul Prostorové plánování a jejich vazba na modulové ateliérové projekty

tvořit a plánovat rozvoj území, a to jak na územně plánovací, tak na strategické úrovni. Absolvent modulu dokáže správně koncipovat rozvoj území, tvořit ve variantách a navržená řešení umí obhájit.

Model a obsah výuky modulu Prostorové plánování

Výuka Modulu PrP je založená na úzkém provázání obsahu specializovaných teoretických předmětů modulu²⁾ s modulovými ateliéry (obr. 1). Studenti si v teoretických předmětech připravují veškeré potřebné podklady pro zpracování ateliérových zadání. Žádná seminární práce z teoretického modulového předmětu proto není zpracována samoúčelně a nevzniká čistě pro potřeby absolvování daného teoretického předmětu, ale slouží vždy jako podklad pro návazné předměty a pro ateliérovou výuku. V předmětech zabývajících se výukou GIS si například studenti připravují data využitelná následně v ateliérových projektech, zejména zobrazují limity využití území, hodnoty a záměry, sestavují koordinační výkres, provádějí základní geoanalýzy, například vyhodnocení dostupností veřejných infrastruktur. Kromě provázání teoretických semestrálních prací s ateliérovou výukou je pak běžné i vzájemné propojení teoretických prací z různých teoretických předmětů. Data zpracovávaná v rámci výuky GIS jsou s výhodou využitelná v předmětu věnujícímu se dopravnímu plánování či krajině, vizua-

lizace obsahu statistických dat v GIS je využitelná v předmětech zaměřených na strategické plánování či socioekonomické analýzy území.

Skladba teoretických předmětů povinných pro Modul PrP odpovídá průřezu celou šíří dovedností a odborných kompetencí každého prostorového plánovače. Naprostou samozřejmostí jsou předměty anebo jejich součásti zaměřené na techniky a metody rešerší a analýz současného stavu území, a to v různých měřítcích a typech území, od urbanistických struktur sídel, přes krajinu až po celé regiony.

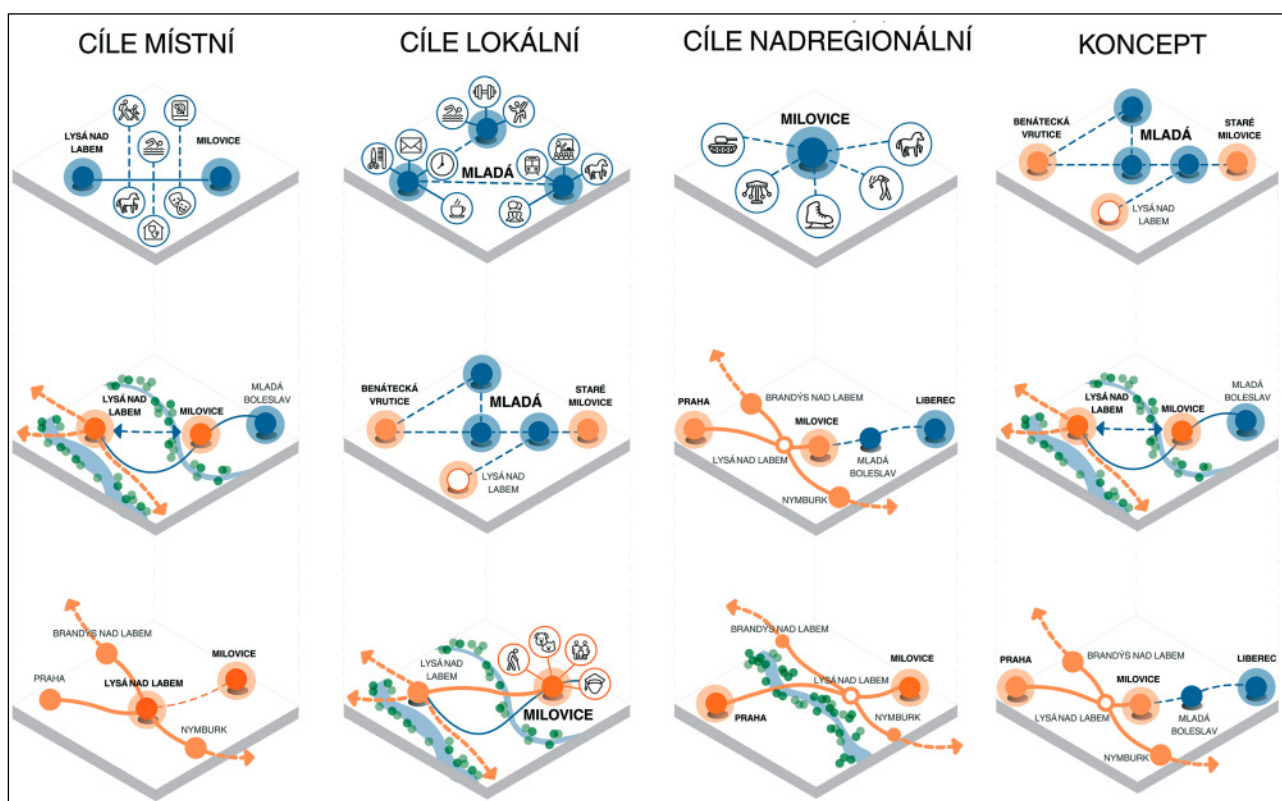
Teoretické předměty ve studijním plánu sledují pět linií navazujících předmětů. První linii tvoří předměty Územní plánování, kdy Územní plánování I, které je povinné pro všechny studenty oboru Architektura a urbanismus, seznamuje studenty s historickým vývojem územního plánování a jeho úlohou v demokratické společnosti, s územně plánovacími nástroji, subjekty územního plánování a postupem pořizování územně plánovacích podkladů a dokumentů. V navazujícím předmětu Územní plánování II studenti na území vybraného mikroregionu (správní území SO ORP) zpracovávají rozbor udržitelného rozvoje území včetně přípravy podkladů pro rozbor a k tomu účelu využívají také analýzy zpracované v předmětu Prostorová informatika I. V navazujícím předmětu Územní plánování III studenti využívají znalosti a podklady z předchozích předmětů k návrhu strategického

plánu rozvoje území s průmětem záměrů strategického plánu do území a formulací vyplývajících z požadavků do zadání územního plánu.

Druhou linii zahajuje předmět Prostorové struktury I, který se věnuje základům dopravního plánování a připravuje studenty na spolupráci s projektanty dopravních systémů a dopravních staveb v procesu plánování rozvoje území. Předmět učí studenty řešit prostorovou skladbu dopravních systémů a jejich zapojení do veřejného prostoru od detailu až po měřítko města a regionu. Navazující předmět Prostorové struktury II studenti seznamuje s organizací a vývojem sídelní struktury, sociodemografickými a socioekonomickými parametry obyvatelstva a metodami analýzy těchto jevů: demografickými a geografickými analýzami. Znalosti a podklady z obou předmětů jsou následně použité v ateliérové výuce a předmětu Územní plánování III.

Třetí linie předmětů je věnovaná výuce metod a nástrojů datové analytiky se zaměřením na prostorová data. Studenti se v předmětu Prostorová informatika I seznámí s nejdůležitějšími datovými zdroji relevantními pro územní plánování a naučí se data zobrazovat, analyzovat a editovat v prostředí geografických informačních systémů (GIS). Kromě obecné práce s GIS jsou studenti seznámeni s využitím GIS v procesu pořizování a zpracování územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace: studenti v GIS připraví koordinační vý-

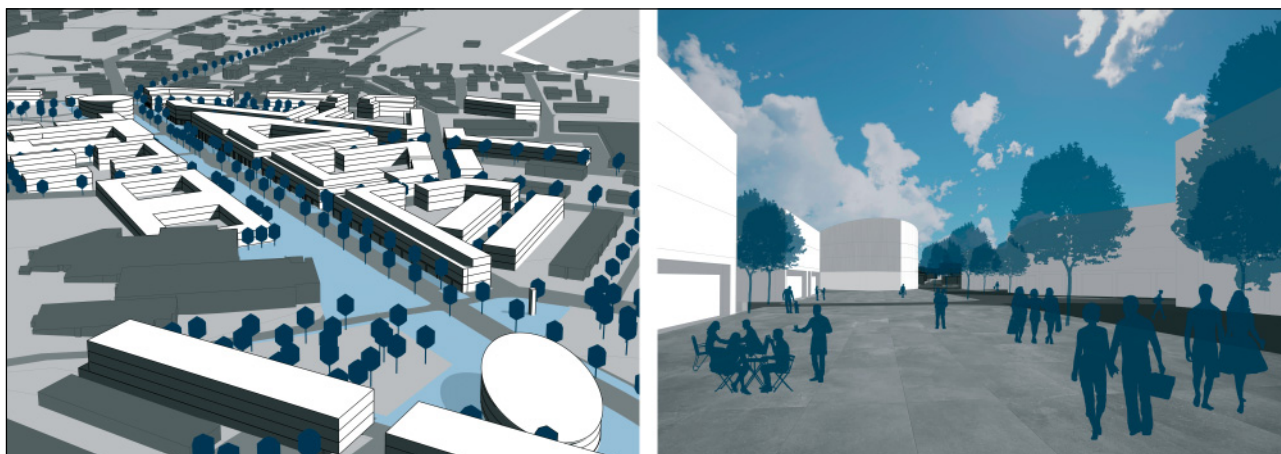
2) Vedle specializovaných teoretických předmětů modulu absolvují studenti modulu ještě předmět Územní plánování I, který je povinný pro všechny studenty oboru Architektura a urbanismus FA ČVUT a který poskytuje komplexní průřez teorií, metodami a nástroji územního plánování a managementu rozvoje území.



Obr. 2: Vize a cíle rozvoje města Milovice (autorky Karolína Čechová a Victoria Cheremnykh, studentky Modulu PrP, letní semestr 2020/2021, vedoucí ateliéru Veronika Šindlerová)



Obr. 3: Urbanistický návrh rozvoje města Milovice (autorky Karolína Čechová a Victoria Cheremnykh, studentky Modulu PrP, letní semestr 2020/2021, vedoucí ateliéru Veronika Šindlerová)



Obr. 4: Vizualizace detailního urbanistického návrhu centra dvojměsí Milovice – Lysá nad Labem v rámci urbanistického návrhu rozvoje města Milovice (autorka Karolína Čechová, studentka Modulu PrP, letní semestr 2020/2021, vedoucí ateliéru Veronika Šindlerová)

kres, který využívají v návazných ateliérových předmětech. Právě výuka GIS je klíčovou nadstavbou výuky počítačové gramotnosti absolventů fakulty architektury, kteří jinak naprosto samozřejmě ovládají nejrůznější CAD projekční softwary a celou škálu grafických programů. V navazujícím předmětu Prostorová informatika II studenti rozvíjejí dovednosti směrem k pokročilým prostorovým analýzám a základům prostorové statistiky.

Čtvrtou linii představují předměty Plánování regionů a krajiny I a II, které studenty seznamují s environmentálními a socioekonomickými procesy, které ovlivňují prostorové uspořádání sídel a krajiny a seznamují studenty se základními principy a nástroji územního plánování krajiny a regionálního plánování.

Pátou linii tvoří předmět Urbanismus V, který se zaměřuje na metody urbanistické analýzy v měřítku sídla a navazující předmět Urbanismus VI, který se zaměřuje na současné teoretické a praktické přístupy urbanismu.

Obsahové provázání teoretických a ateliérových předmětů je možné pouze volbou společného území, ve kterém se procvičují analytické a návrhové dovednosti studentů. Zvolené řešení území je pro všechny modulové předměty i ateliéry společné. Pro každý roční běh modulu je jako modelové území vybráno vždy jedno české město a jeho spádový region. Toto území je pak předmětem řešení všech modulových teoretických předmětů i ateliérových zadání. Města

a jejich regiony jsou vybírány tak, aby vykazovaly co nejvíce různých témat a problémů rozvoje k řešení a zároveň, aby pro studenty byly snadno dostupné z Prahy s ohledem na nutnost opakovaných terénních průzkumů a dalších návštěv. V Modulu PrP již byla řešena tato města: Mnichovo Hradiště, Hořovice, Český Brod, Čelákovice, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Jesenice, Milovice a Kralupy nad Vltavou. Pro nadcházející běh modulu bude řešeným územím město Příbram a jeho zázemí.

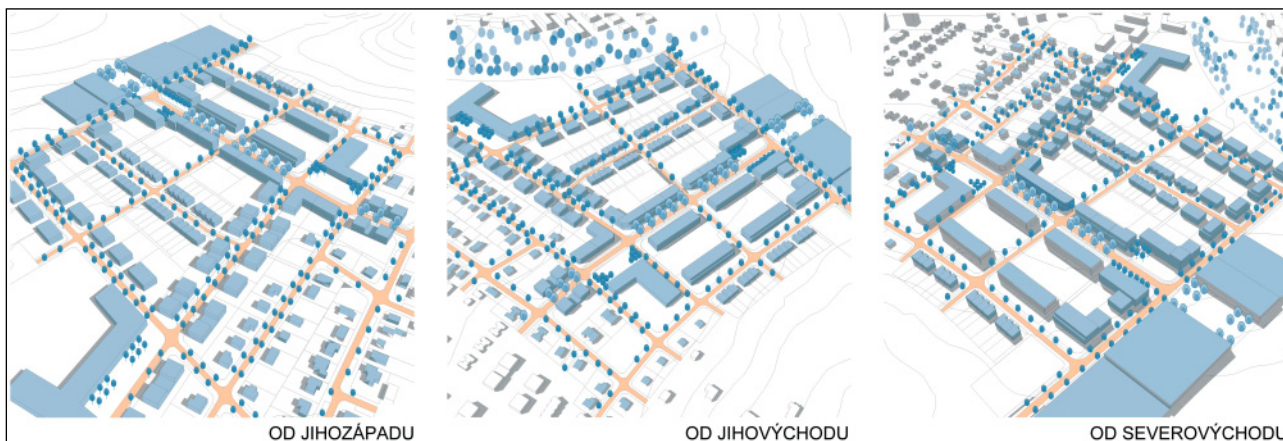
Těžiště profesní přípravy prostorových plánovačů v rámci výuky Modulu PrP spočívá ve zpracování ateliérových projektů. Studenti modulu musejí absolvovat celkem čtyři povinné modulové ateliéry.

První ze čtyř povinných modulových ateliérů se zabývá komplexní rešerší a analýzou současného stavu celého vybraného města a navazujícím zpracováním vize a koncepce jeho rozvoje (obr. 2). Pro vybranou část území, která je v rámci koncepce rozvoje celého města určené pro rozvoj či k transformaci, je pak zpracován podrobný **urbanistický návrh**, jehož základem je detailní návrh sítě veřejných prostranství, který dopodrobna řeší návrh funkčního uspořádání území, uspořádání struktury zástavby, dopravní obslužnost, modrou a zelenou infrastrukturu či etapizaci rozvoje. Urbanistický návrh přitom musí důsledně naplňovat vizi a koncepci rozvoje města jako celku (obr. 3 a 4).

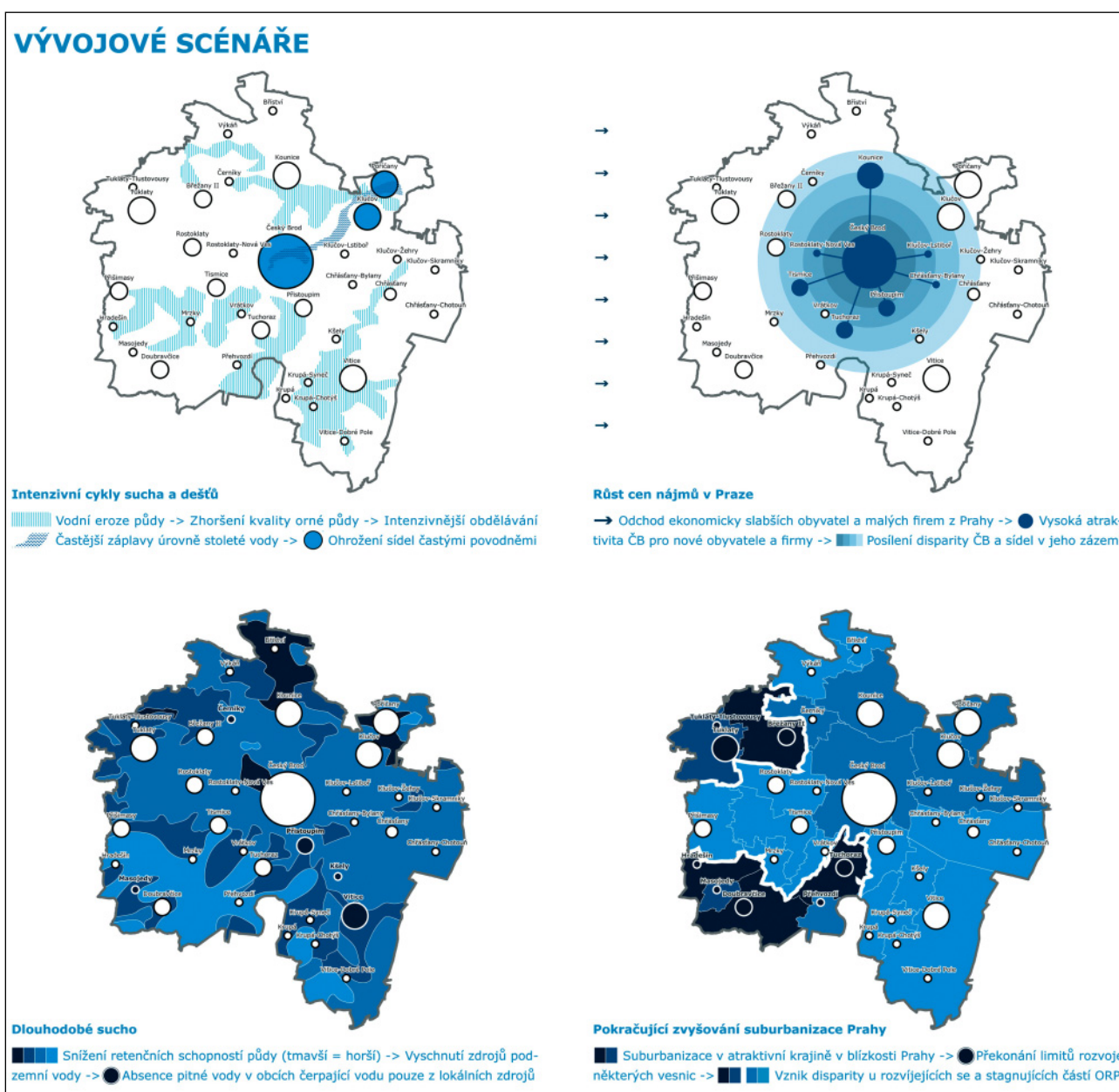
V druhém ateliérovém projektu zpracovávají studenti Modulu PrP **územní**

plán daného města, přičemž se vychází z koncepce rozvoje města navržené v předchozím semestru v rámci urbanistického ateliéru. Výstupem ateliérového projektu je pak kompletní výroková část územního plánu v rozsahu dle stavebního zákona a prováděcích vyhlášek a odpovídající reálným výstupům územního plánu. Stejně jako v reálné praxi je pak grafická část studentského územního plánu zpracována ve Standardu vybraných částí územního plánu [MMR, 2019–2021]. Mimořádný důraz je v případě územního plánu kladen na proces tvorby jednotlivých koncepcí, které jsou v souladu se stavebním zákonem povinnými součástmi územního plánu. Součástí ateliérového projektu jsou proto i četná schémata vybraných dílčích koncepcí, tedy zejména základní koncepce rozvoje území obce, urbanistické koncepce, koncepce veřejných prostranství, koncepce dopravní infrastruktury, koncepce občanského vybavení či koncepce uspořádání krajiny. Jednotlivé dílčí koncepce přehledně a srozumitelně dokládají smysluplnost a adekvátnost navrženého řešení rozvoje území města.

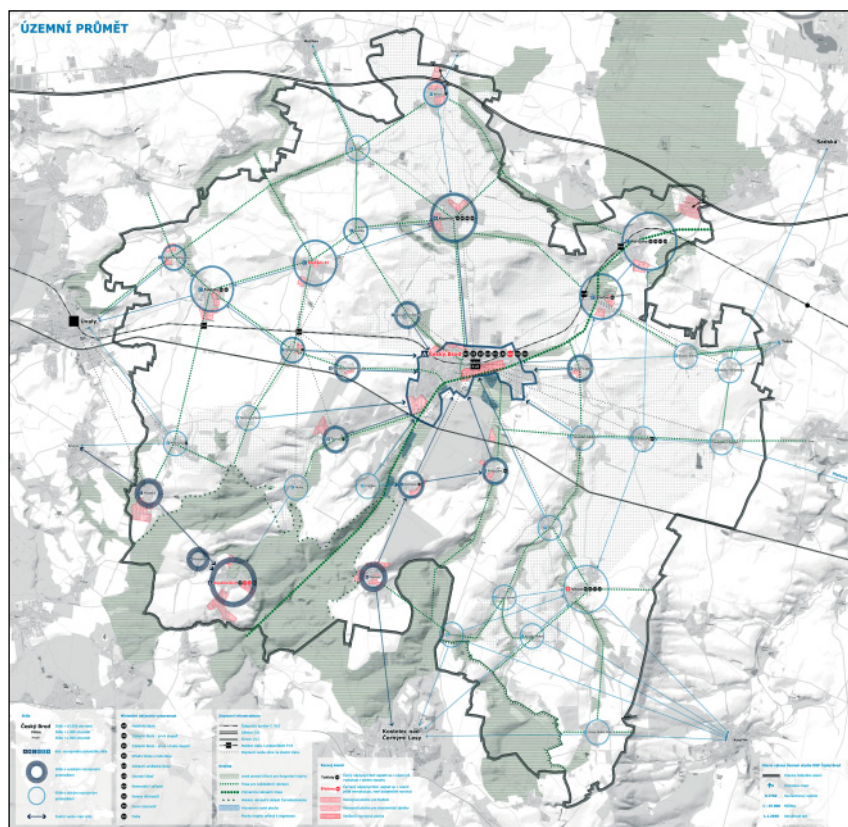
Vybrané rozvojové anebo transformační území města navržené v prvním urbanistickém ateliéru se pak v dalším modulovém ateliéru rozpracovává do podoby urbanistického „realizačního projektu“, tedy do podoby **regulačního plánu**. Výstupem tohoto ateliéru je výroková část regulačního plánu, která navrhuje podmínky pro vymezení a využití pozemků a podmínky prostorového uspořádání staveb na pozemcích, jakož i podrobný



Obr. 5: Hmotový 3D model ověřující mantinely navržené prostorové regulace v rámci návrhu regulačního plánu Mladá Boleslav (autorka Victoria Cheremnykh, studentka Modulu PrP, letní semestr 2021/2022, vedoucí ateliéru Veronika Šindlerová)



Obr. 6: Vývojové scénáře rozvoje Českobrodsko (autor Jan Bittner, student Modulu PrP, letní semestr 2018/2019, vedoucí ateliéru Karel Maier)



Obr. 7: Výkres územního průřezu koncepce rozvoje Českokobrodska (autor Jan Bittner, student Modulu PrP, letní semestr 2018/2019, vedoucí ateliéru Karel Maier)

návrh uspořádání veřejných prostranství a řešení dopravní infrastruktury a napojení a obsluhy území systémem technické infrastruktury. Urbanistické řešení konkrétního území, které studenti v předchozím projektu sami navrhli, převádějí do podrobné regulace. Osvojují si tak způsob uvažování o závazných regulačních podmínkách a hledání adekvátní a zdůvodnitelné míry regulace, zejména s ohledem na veřejné zájmy v území. Na počítačových 3D modelech testují mantinely navržené regulace a zpětně pak podle toho navrženou regulaci korigují (obr. 5).

Posledním ateliérem je návrh **koncepce rozvoje regionu** přímo souvisejícího s řešeným městem. Pokud je řešeným městem obec s rozšířenou působností, pak je řešeným územím přímo správní obvod příslušné ORP. Řešeným územím může být také funkčně či prostorově související zázemí daného města, bez ohledu na administrativní hranice správních obvodů ORP. Základem je podrobná rešerše současného stavu a identifikace

ce pozitiv a negativ, klíčových faktorů a možných scénářů rozvoje řešeného regionu (obr. 6). Na tomto základě je následně zpracována vize rozvoje regionu a soubor cílů k dosažení vize. Syntézou průmětů cílů do území je celková koncepce rozvoje regionu. Ten je na závěr rozpracován do návrhu sady konkrétních územně adresných opatření naplňujících stanovenou vizi a cíle rozvoje regionu. Hlavním výstupem tohoto ateliérového projektu je územní průřez navržené koncepce rozvoje regionu (obr. 7).

Základem všech ateliérových projektů jsou důsledné rešerše současného stavu řešeného území a jeho podrobné vyhodnocení ve formě identifikace silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb, výkresu pozitiv a negativ a formulace klíčových faktorů budoucího rozvoje území, témat a problémů k řešení v návrhové části. Každý návrh rozvoje řešeného území je postaven na pevných základech důkladné znalosti stavu, deficitů a potřeb řešeného území. Každé navržené řešení pak musí být důsledně zdůvodněno.

Absolventi modulu Prostorové plánování

Jak již bylo řečeno obecně k modulům magisterského studia, Modul PrP je zakončený státní závěrečnou zkouškou, která obsahuje učivo všech teoretických předmětů povinných pro tento modul, a zpracováním a obhajobou diplomové práce. Ta musí být tematicky zaměřená na urbanismus anebo územní či strategické plánování a musí být zpracována na adekvátně rozsáhlém území. Diplomní projekty na Modulu PrP se věnují rozličným aktuálním tématům územního území, například tématu smršťování a vyliďňování měst i celých regionů, adaptace sídel a krajiny na změny klimatu, suburbanizaci či udržitelné dopravy.

Absolventi Modulu PrP si kromě formálního potvrzení o absolvování modulu odnášejí do praxe široké penzum znalostí a zkušeností s nástroji, metodami, technikami a postupy plánování rozvoje území na místní i regionální úrovni a ve sféře územního i strategického plánování. Jsou přitom plnohodnotnými architekty a mohou se uplatnit v celé šíři architektonické a urbanistické tvorby, stejně jako jejich spolužáci, kteří tento modul nevyštudovali. Komplexní vzdělání v oblasti prostorového plánování, schopnost uvažovat v kontextu a souvislostech, podrobně analyzovat příčiny problémů a čtené další kompetence využijí absolventi Modulu PrP i při projektování jednotlivých staveb, předurčuje je však primárně do profesionální urbanistické a územně plánovací projekční praxe. Absolventi se uplatní při zpracování územních a regulačních plánů, územních studií všeho druhu, ve strategickém plánování i v různých oblastech poradenství pro veřejný i soukromý sektor. Podrobné informace o Modulu PrP naleznete na: www.f.a.cvut.cz/cs/studium/moduly/21-modul-prostorove-planovani.

*Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
doc. Ing. ach. Jakub Vorel, Ph.D.
Ústav prostorového plánování
Fakulta architektury ČVUT v Praze*

Poznámka redakce: Více ukázek studentských prací naleznete na webu časopisu.

Spatial Planning Module at the Faculty of Architecture of the Czech Technical University in Prague: 7 Years of Professional Spatial Development Planners' Education, by Veronika Šindlerová & Jakub Vorel

The Faculty of Architecture of the Czech Technical University in Prague has already provided the possibility to study the master's degree Spatial Planning module for seven years. Students of Architecture and Urbanism have the opportunity to specialise in spatial and strategic planning as part of their master's degree studies and thus acquire all the necessary knowledge, skills and competencies for a subsequent professional career in this branch of their profession. Since the graduates of the module are both fully-qualified architects and urban planners, they tend to focus their career most often on design practice where they can benefit from their skills combining architectural design with urban planning and spatial and strategic planning. Resulting of graduating from this module, they are equally well prepared for a career as professional designers of spatial planning documentation and documents, as well as for work in the field of strategic planning and spatial development management. The Spatial Planning Module has already provided eleven successful graduates during the course of its existence and currently has three undergraduates, having a well-established position at the faculty.

VÝUKA URBANISMU NA FAKULTĚ ARCHITEKTURY VUT V BRNĚ

Karel Havlíš

Článek se věnuje genezi výuky urbanismu na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně (FA VUT) od roku 2000 do současnosti. V roce 2016 byl ustaven Ústav urbanismu, který výrazně zkvalitnil výuku urbanismu u všech studijních programů. Podrobněji se článek věnuje profilaci výuky urbanismu v jednotlivých studijních programech.

Výuka urbanismu na Fakultě architektury VUT v letech 2000–2023

Genezi výuky urbanismu (zejména urbanistického navrhování – urban design) lze sledovat na proměnách organizačních struktur a změn názvů pracovišť. Zaměření na aktuální témata a smysl výuky se v zásadě příliš neměnil od ustanovení samostatného ateliéru urbanismu v roce 2000 do roku 2016, kdy došlo ke sjednocení výuky na jednom ústavu.

Posláním nově koncipovaného pracoviště Ústavu urbanismu v roce 2016 bylo konsolidovat a zkvalitnit výuku předmětů urbanismu na Fakultě architektury brněnského Vysokého učení technického s respektováním reálných možností personálního potenciálu fakulty a kontinuity studijních programů v intencích stávající akreditace fakulty na všech úrovních studia.

Dualita dosud praktikovaného systému oddělené výuky teoretických předmětů urbanismu a praktických předmětů navrhování na dvou ústavech (Ústav teorie a Ústav navrhování 5) se ukázala jako neefektivní a nepružná.

Urbanismus jako komplexní disciplína musí reagovat na urychlený rozvoj světa permanentní inovací teoretických předmětů a společensky angažovanými tématy v aplikovaných předmětech, zejména tématy ateliérových zadání a v zaměření témat disertací doktorského studia. V té době nastoupený trend inovací předmětů urbanismu na všech úrovních studia byl správný. Ambicí nového ústavu byl koordinovaný a integrovaný systém inovací udržet.

Program Ústavu urbanismu navázal na úspěšné aktivity projektů a grantů obou pracovišť (zejména předcházející tříletý projekt „Inovace výuky k udržitel-

nosti“ podle MŠMT). Zkušenosti jednotlivých akademických pracovníků na dříve oddělených pracovištích umožnily efektivnější a koordinovanější přípravu a získávání výzkumných projektů a zejména projektů Evropské unie se zahraničními partnery.

Aktuální koncepce Ústavu urbanismu je postavena na reálných možnostech s nezbytným personálním obsazením akademickými pracovníky a doktorandy ústavu, kteří se angažují ve výuce urbanistických předmětů, v inovovaných kurzech, podílejí se na výzkumných projektech a projektech ve spolupráci se zahraničními partnery. Všichni akademičtí pracovníci Ústavu urbanismu se účastní pedagogického procesu na fakultě, mohou být vedoucí ateliérových prací v rámci celé fakulty i na jiných ústavech, mohou být školiteli v doktorském studijním programu a rovněž se mohou aktivně podílet na grantech a projektech.

Profil současné výuky urbanismu

Výuka urbanismu je programově koncipována v rámci aktuální akreditace studia na Fakultě architektury, obor Architektura a urbanismus. Strukturou a obsahem studijních programů na úrovních bakalářského, magisterského a doktorského studia je výuka zaměřena nejen na přípravu tvůrčího architekta a urbanisty, ale také pro uplatnění absolventů v jiných pozicích a rolích ve společnosti a na trhu práce. Základním obsahem studia zůstávají teoretické znalosti plánování rozvoje města a jeho okolí, znalost soudobého urbanismu a aktuálních tendencí udržitelného rozvoje měst a regionů. Jejich aplikace je přiměřeně zařazena do jednotlivých úrovní studia ve studijních programech teoretických i praktických předmětů urbanismu.

Bakalářský studijní program

Předměty urbanismu současného studijního programu jsou sestaveny logicky přiměřeným způsobem, který umožňuje strukturu semestrů a jednotlivých ročníků. Pro zvládnutí náročné koordinované výuky urbanismu musí být využita synergie aktivit vyučujících a početnější uplatnění zkušených doktorandů. U teoretických předmětů jsou úspěšně kombinovány mentorské metody lektorů s aktivitou studentů v průběhu celého semestru vloženými semináři podmiňující čtení literatury, kritické myšlení a kulturu ústního projevu (už od prvního ročníku). Praktické znalosti urbanistického navrhování (urban design) jsou aplikovány ve cvičeních navazujících na teoretické předměty, zejména jsou uplatněny ve výuce ateliérového předmětu AT3. Ateliér AT3 má specifické postavení mezi základními ateliéry bakalářského studia. Všichni studenti musí absolvovat urbanistický ateliér AT3, který je úzce provázán s povinnými urbanistickými předměty (Stavba měst, Urbanistická kompozice, Sídla a osídlení). V těchto předmětech studenti využívají svoji ateliérovou práci pro rozbor typologických,



Green Clusters (Francizka Schenk, FA VUT Brno)

kompozičních a územně plánovacích aspektů. Ateliérový předmět AT3 mohou vést také pedagogové z jiných ústavů. Podmínkou ale je, aby požadované tematické a metodické zaměření ateliéru bylo skutečným urbanistickým zadáním. Ústav urbanismu je garantem ateliérového předmětu AT3, nejen programu a obsahu zadání, ale také monitoringu výsledků.

Magisterský studijní program

Výuka urbanismu v magisterském programu podle aktuální akreditace (2019) je rozptýlena do volitelných předmětů a seminářů spojených s programovým zaměřením jednotlivých ústavů. Jediný „celoplošný“ povinný urbanistický předmět garantovaný Ústavem urbanismu se jmenuje Teorie urbanismu (dříve Soudobé teorie urbanismu). Studenti si předmět zapisují v angličtině pod názvem Theory of Urban Design (registraci do české varianty předmětu Teorie urbanismu si musí zvolit začátkem semestru). Ve výuce předmětu Theory of Urban Design se výrazně uplatňují kolegové z TU Wien, Institut für Raumplanung – assoc. prof. Thomas Dillinger (současný prezident organizace AESOP) a Dipl.-Ing. Nina Svanda.

Předmět **Teorie urbanismu** je zařazen do prvního semestru magisterského studijního programu a je tak prakticky jedinou platformou teoretické přípravy urbanismu na závěrečnou státní zkoušku všech absolventů na Fakultě architektury VUT. (Možná úprava tohoto neefektivního stavu byla projednávána radou studijního programu i pro novou akreditaci 2019 – bez úspěchu!). Nová akreditace se nepovedla, stávající stav struktury magisterského studijního programu je profilován v neprospěch urbanismu (viz redakční poznámka autora).¹⁾

Doktorský studijní program

Výuka urbanistických předmětů spojených se studiem doktorských studijních programů je v zásadě konsolidována. Struktura předmětů je dostatečně pružná a umožňuje aktuálně reagovat na nové trendy v urbanismu a příbuzných oborech. Personální garance jednotlivých předmětů je aktualizována, možnosti změn garantů závisí na personálních obměnách pedagogů a možnostech fakulty. Personální možnosti (obměny) interních nebo externích garantů i školitelů jsou podmíněny projednáním oborovou radou a následně vědeckou radou Fakulty architektury VUT.

1) Studijní program magisterského studijního programu předcházející akreditace (platná do roku 2019) umožňoval studentům povinně volitelné předměty urbanismu volit s registrací do modulu při postupu z bakalářského do magisterského studia: permanentně aktualizované předměty tří **modulových seminářů** (semestr = seminář). **Moderní vývoj urbanismu I, II a Urbánní strategie** byly prakticky spojeny s volbou a registrací studenta do modulových ateliérů. Struktura programu Ústavu urbanismu (modulu M5) umožňovala více studentům magisterského stupně věnovat se urbanistické problematice. Skladba předmětů **Ústavu urbanismu = Modul M5** nabízela participaci na urbanistických tématech a předmětech s nimi propojenými nejen studentům, ale také vedoucím jednotlivých ateliérů na jiných ústavech.

Regionální a prostorové plánování je v rámci studia urbanismu na Fakultě architektury zařazeno jako doplňující téma v magisterském a doktorském studiu. Přednášky a témata prostorového plánování jsou prezentována především externími odborníky z Institut für Raumplanung TU Wien. Problematika plánování na úrovni evropských unijních regionů ve studijních programech oboru urbanismu není dosud plnohodnotně zastoupena. Přenos zkušeností z prostorového plánování na TU Wien pomáhá tento stav pozitivně doplňovat.

Fakulta architektury VUT zvyšuje kvalitu výuky formou aktivní spolupráce na řadě projektů s rakouskými univerzitami, kromě již zmíněné vídeňské univerzity je to TU Graz (Institut für Städtebau), DU Krems (univerzita pro postgraduální vzdělávání), i pořádáním odborných konferencí a workshopů. Studenti se rovněž účastní celé řady odborných exkurzí, zejména ve spolupráci s rakouskými univerzitami.

Fakulta každoročně oceňuje nejlepší bakalářské a diplomové práce, udělována

je Cena Bohuslava Fuchse za architektonické návrhy budov a urbanistické projekty. Studenti brněnské fakulty se účastní i mezinárodních urbanistických soutěží. V roce 2021 zvítězila studentka FA VUT Francizska Schenk v mezinárodní soutěži Urban Design Award s projektem Zelené klastry.

doc. Ing. arch. Karel Havlíš

Ústav urbanismu

Fakulta architektury VUT v Brně

ENGLISH ABSTRACT

Teaching Urbanism at the Faculty of Architecture of Brno University of Technology, by Karel Havlíš

The article deals with the genesis of teaching urbanism at the Faculty of Architecture of Brno University of Technology (FA BUT) from 2000 to the present. The Institute of Urbanism was established in 2016 which significantly improved the quality of urbanism teaching in all study programmes. The article focuses in more detail on the profile of urbanism teaching in individual study programmes.

STUDIUM ÚZEMNÍHO/PROSTOROVÉHO PLÁNOVÁNÍ NA ČESKÉ ZEMĚDĚLSKÉ UNIVERZITĚ

Karel Maier, Veronika Šindlerová

Zatím jediný samostatný studijní program veřejné vysoké školy zaměřený na prostorové a územní plánování v bakalářském i magisterském stupni nabízí Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. Bakalářský stupeň je zaměřen zejména na osvojení praktických znalostí o procesech územního plánování tak, jak jsou potřebné pro výkon státní správy v tomto oboru i pro účast v týmech zpracovávajících nástroje územního plánování. Magisterská výuka zaměřená na územní plánování rozšiřuje o témata regionální politiky a managementu území, čímž naplňuje celou šíři prostorového plánování podle Kompendia evropského prostorového plánování. Struktura výuky odpovídá kritériím uvažovaným Asociací evropských škol plánování (Association of European Schools of Planning, AESOP) a Evropské rady prostorových plánovačů (European Council of Spatial Planners) pro začlenění do seznamu evropských škol územního/prostorového plánování. Organizace AESOP proto v roce 2018 přijala Fakultu životního prostředí České zemědělské univerzity jako svého institucionálního člena. Během celého studia jsou klíčovou součástí výuky semestrální ateliérové projekty, čímž studijní program plní kritérium uplatňované Českou komorou architektů pro uznané studium pro autorizaci v oboru Územní plánování. Česká komora architektů proto uznává vzdělání absolventů bakalářského oboru Územní plánování jako obor příbuzný a vzdělání inženýrů ve studijním programu Prostorové plánování navazujícím na bakalářský stupeň Územní plánování jako náležité pro obor činnosti architekta v oboru Územní plánování.

Bakalářský studijní program Územní plánování je Fakultou životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze nabízen od akademického roku 2010/2011, navazující magisterský studijní program Prostorové plánování od

roku 2016/2017. Tím se podařilo vytvořit v Česku zatím jediný samostatný studijní program veřejné vysoké školy zahrnující bakalářský i navazující magisterský stupeň studia zaměřený na prostorové a územní plánování, na rozdíl

od ostatních škol, které poskytují odbornou přípravu urbanistů pro územní plánování jako součást jiných studijních programů. Název bakalářského oboru Územní plánování odpovídá zaměření výuky na činnost ve výkonu státní správy

vy v tomto oboru anebo v týmech zpracovávajících nástroje územního plánování. Magisterský obor Prostorové plánování toto zaměření doplňuje a rozšiřuje o další dovednosti a kompetence na poli prostorového plánování ve smyslu Kompendia EU systémů prostorového plánování,¹⁾ které pod pojem prostorové plánování zahrnuje „*národní a nadnárodní plánování, regionální politiku, regionální plánování a detailní plánování využití území*“.²⁾

Po počátečním překvapivě vysokém počtu zájemců o studium v řádu stovek se počet přijímaných studentů do bakalářského studia ustálil na cca padesát; do magisterského stupně je přijímán na základě přijímacího řízení zhruba poloviční počet, což přibližně odpovídá roční společenské potřebě absolventů pro činnosti související s managementem územního rozvoje ve veřejné správě i v tvorbě nástrojů územního plánování.³⁾ Počty žadatelů o studium i přijímaných se ale vychylují podle toho, jak silné ročníky jsou v populaci, obdobně jako je tomu i na jiných oborech studia.

Program studia v bakalářském i magisterském stupni je založen na kombinaci teoretické přípravy a praktické činnosti v projektech.

Bakalářský stupeň je zaměřen hlavně na osvojení praktických znalostí o procesech územního plánování, přičemž obeznámení se s dovednostmi projektanta územního plánování a nezbytný teoretický komponent v oblastech environmentálních a technických věd, urbanismu a institucionálního prostředí podporuje především tyto základní praktické znalosti.

Magisterská výuka si klade za cíl propojit a obohatit nabyté základní praktické znalosti a dovednosti poznáním a pochopením obecných, často navzájem kontroverzních teoretických principů a postulátů v oblastech společen-

ských věd. Zároveň dává studentovi na výběr tři možná zaměření pokrývající základní témata prostorového plánování, s přihlédnutím k tomu, jak jsou vymezena v Kompendiu EU systémů prostorového plánování: regionální politiky, plánování využití území sídel a regionů a management a plánování krajiny. Teoretická část výuky se skládá z obecného jádra zabývajících se vývojem plánovacích teorií a metod, které prohlubuje znalostmi podpůrných disciplín sociologie, ekologie, regionální vědy a informačních a komunikačních technologií. Navazuje řada povinně volitelných předmětů zaměřených podle zvolené specializace. V projektech studenti aplikují nabyté znalosti na zpracování územně plánovací dokumentace a na tvorbě koncepce udržitelného rozvoje městské aglomerace či regionu.

Integrální součástí magisterského studia jsou řízené praxe na vybraných pracovištích veřejné správy zabývajících se managementem územního rozvoje, popřípadě v kancelářích a ateliérech zaměřených na územní plánování.

Struktura výuky odpovídá kritériím uvažovaným Asociací evropských škol plánování (AESOP) a Evropské rady prostorových plánovačů (ECTP-CEU) pro začlenění do seznamu evropských škol územního/prostorového plánování. Organizace AESOP proto v roce 2018 přijala Fakultu životního prostředí České zemědělské univerzity jako svého institucionálního člena.

Projektová ateliérová výuka je středobodem pro přípravu profesionála v činnostech prostorového plánování. Přípravuje studenty jak na praxi projektantů územně plánovací dokumentace, územně plánovacích podkladů anebo strategických plánů, koncepcí či rozvojových studií, tak na praxi pořizovatelů, kteří se rovněž bez perfektní znalosti vzniku a postupu tvorby jednotlivých nástrojů územního a strategického plánování při

své práci neobejdou. Třicetiprocentním podílem projektové ateliérové výuky na celkovém počtu výukových hodin studijní program plní kritérium uplatňované Českou komorou architektů pro uznané studium pro autorizaci v oboru Územní plánování. Česká komora architektů proto autorizovala vzdělání absolventů bakalářského oboru Územní plánování jako obor příbuzný a vzdělání inženýrů ve studijním programu Prostorové plánování navazujícím na bakalářský stupeň Územní plánování jako splňující náležitosti pro účely autorizace v oboru Územní plánování.⁴⁾

Pro projektovou výuku byl přijat standard ateliérů uplatňovaný na školách architektury, tedy sekvence tematických semestrálních projektů. V bakalářském stupni se počíná analýzami území a pokračuje urbanistickým návrhem, aplikovaným pro návrh grafické části územního plánu, regulačním plánem a analýzou územně plánovací dokumentace na regionální úrovni.

Další část se blíže zaměřuje na obsah, metodiku a příklady ateliérových projektů v magisterském studiu.

Magisterští studenti oboru Prostorové plánování absolvují celkem tři projekty, zpracováváné ve skupinách tří až čtyř studentů, což umožňuje volbu plošně rozsáhlejších a strukturálně složitějších řešení území, kde se vyskytuje větší množství tematicky pestrých problémů a témat k řešení budoucího rozvoje.

V prvním magisterském projektu (M1) se zpracovává územní plán, tedy územně plánovací dokumentace, s níž se ve své praxi téměř s jistotou setká každý z absolventů působící v oboru, ať již jako projektant, nebo jako pořizovatel.

Na základě podrobných terénních průzkumů a rešerše zásad územního rozvoje, územně analytických podkladů, územních studií, strategických dokumentů

1) European Commission, 1997. *The EU compendium of spatial planning systems and policies*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. European Communities. ISBN 92-827-9752-X.

2) V originále: „(...) *national and transnational planning, regional policy, regional planning and detailed land use planning*“. Ibid, str. 24.

3) Absolventi nacházejí uplatnění především na úřadech územního plánování v ORP, jichž je v ČR 205, a v ateliérech věnujících se projektování nástrojů územního plánování. Další uplatnění nacházejí jako specialisté například v týmech zabývajících se dopravním plánováním, developmem apod. V odhadu potřeby se shodujeme s Ing. arch. Martinem Říhou, který tentýž potřebný počet odhadoval cca před deseti lety.

4) ČKA seznam škol s uznaným a příbuzným vzděláním: magisterský studijní program Prostorové plánování, pokud navazuje na bakalářský studijní program Územní plánování splňuje „obecné náležitosti vzdělání pro účely autorizace“ uvedené pro uznané studijní programy v ustanovení § 3 odst. 3 Autorizačního řádu ČKA, i specifické „náležitosti vzdělání pro obor územní plánování“, uvedené v ustanovení § 5 Autorizačního řádu, včetně požadovaného podílu praktických předmětů – ateliérů s výukou návrhové složky profese.

města a dalších zdrojů studenti na začátku sami tvoří zjednodušené zadání územního plánu. Seznamují se se současným stavem řešeného území, s jeho uspořádáním, strukturou, fungováním a s jeho rozvojovými deficity, potřebami a potenciály. Učí se správně „číst a chápat město“, včetně jeho pozice v sídelní struktuře a jeho širších vazeb.

Vlastní tvorba územního plánu je didakticky rozdělena do postupného zpracování jednotlivých dílčích koncepcí, jež jsou pro územní plán vyžadovány stavebním zákonem. Koncepce jsou nejvhodnější cestou, jak složitý a komplexní obsah územního plánu přehledně strukturovat. Studenti se především věnují tvorbě základní koncepce rozvoje území obce a koncepce ochrany a rozvoje jeho hodnot, jež de facto vyjadřuje vizi rozvoje daného území. Základní kon-

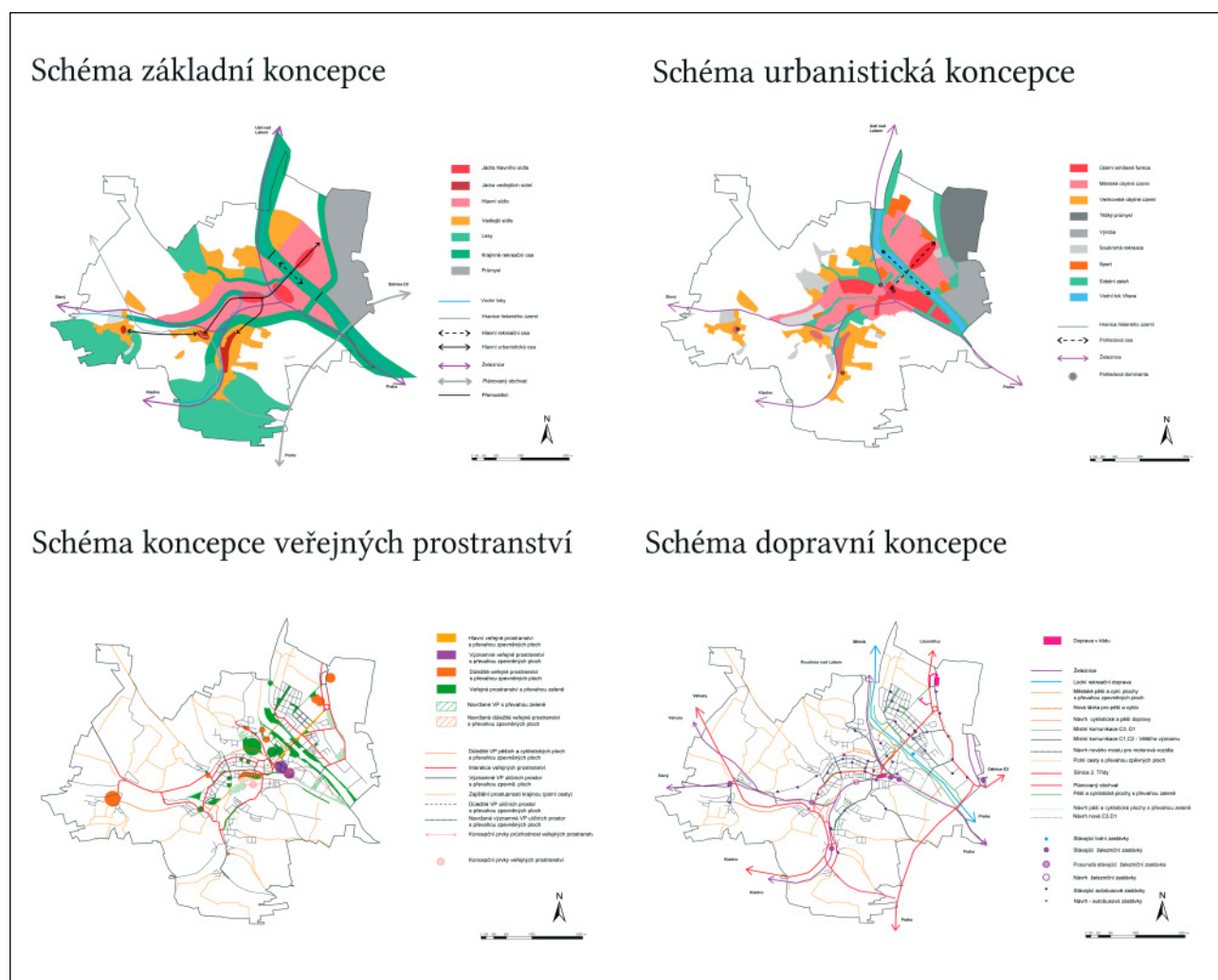
cepce rozvoje území obce je pak dále rozpracována do urbanistické koncepce, koncepce uspořádání krajiny a koncepcí všech veřejných infrastruktur: veřejných prostranství, dopravní infrastruktury, technické infrastruktury, občanského vybavení a v neposlední řadě zelené infrastruktury, tvořené systémem sídelní zeleně a vybranými systémy ve volné krajině. Oproti převažující dosavadní praxi vyžadujeme od studentů grafické vyjádření schémat koncepcí, které dokáže uživateli bezprostředněji sdělit jejich podstatu, než to dokáže text (obr. 1).

Při tvorbě jednotlivých koncepcí studentů vedle aplikace znalostí z teoretických předmětů využívají také veškeré dostupné metodické materiály a pomůcky, například důsledně vyhodnocují potřebu vymezení zastavitelných ploch, posuzují dostupnost veřejných infrastruktur anebo

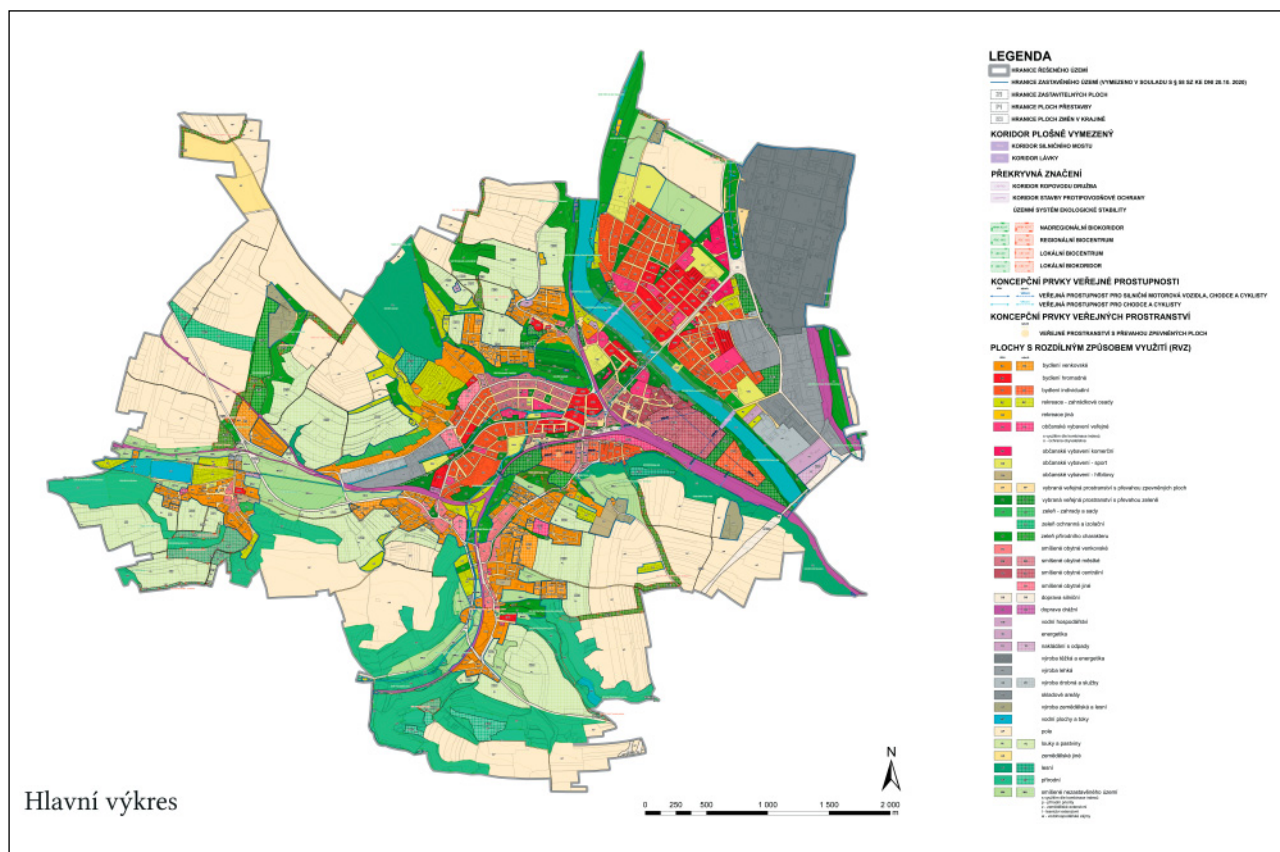
navrhují územní systém ekologické stability (ÚSES) a další opatření ve volné krajině podle platných metodik. Tím se s metodikami a způsoby jejich aplikace důkladně seznamují.

Grafická část územního plánu je povinně zpracována v prostředí GIS, který je hlavním vyučovaným softwarem. Struktura dat a symbologie plně odpovídá Standardu vybraných jevů v územním plánu [MMR, 2019–2021], viz obr. 2.

Dále studenti vymezují veřejně prospěšné stavby, opatření a asanace, navrhují plochy, v nichž je rozhodování podmíněně zpracováním územní studie anebo vydáním regulačního plánu, a řeší etapizaci rozvoje a podmíněnosti rozvoje předchozím rozvojem vybraných veřejných infrastruktur.



Obr. 1: Schémata vybraných dílčích koncepcí rozvoje města Kralupy nad Vltavou (projekt M1 studentů Miroslava Kapra, Milana Kubeše, Michala Kučery, Ludka Kudrny a Martina Kůry, zimní semestr 2020/2021, vedoucí práce Veronika Šindlerová)



Obr. 2: Hlavní výkres návrhu územního plánu Kralupy nad Vltavou (projekt M1 studentů Miroslava Kapra, Milana Kubeše, Michala Kučery, Lud'ka Kudrny a Martina Kůry, zimní semestr 2020/2021, vedoucí práce Veronika Šindlerová)

Nedílnou součástí projektu je vypracování podrobného odůvodnění navrženého řešení rozvoje území obce a také jeho obhajoba. Formou veřejných prezentací, jichž se často účastní i přímo zástupci řešených měst, jsou simulována veřejná projednání územního plánu. Studenti se tak trénují v prezentačních dovednostech a schopnostech argumentovat a pohotově reagovat na dotazy.

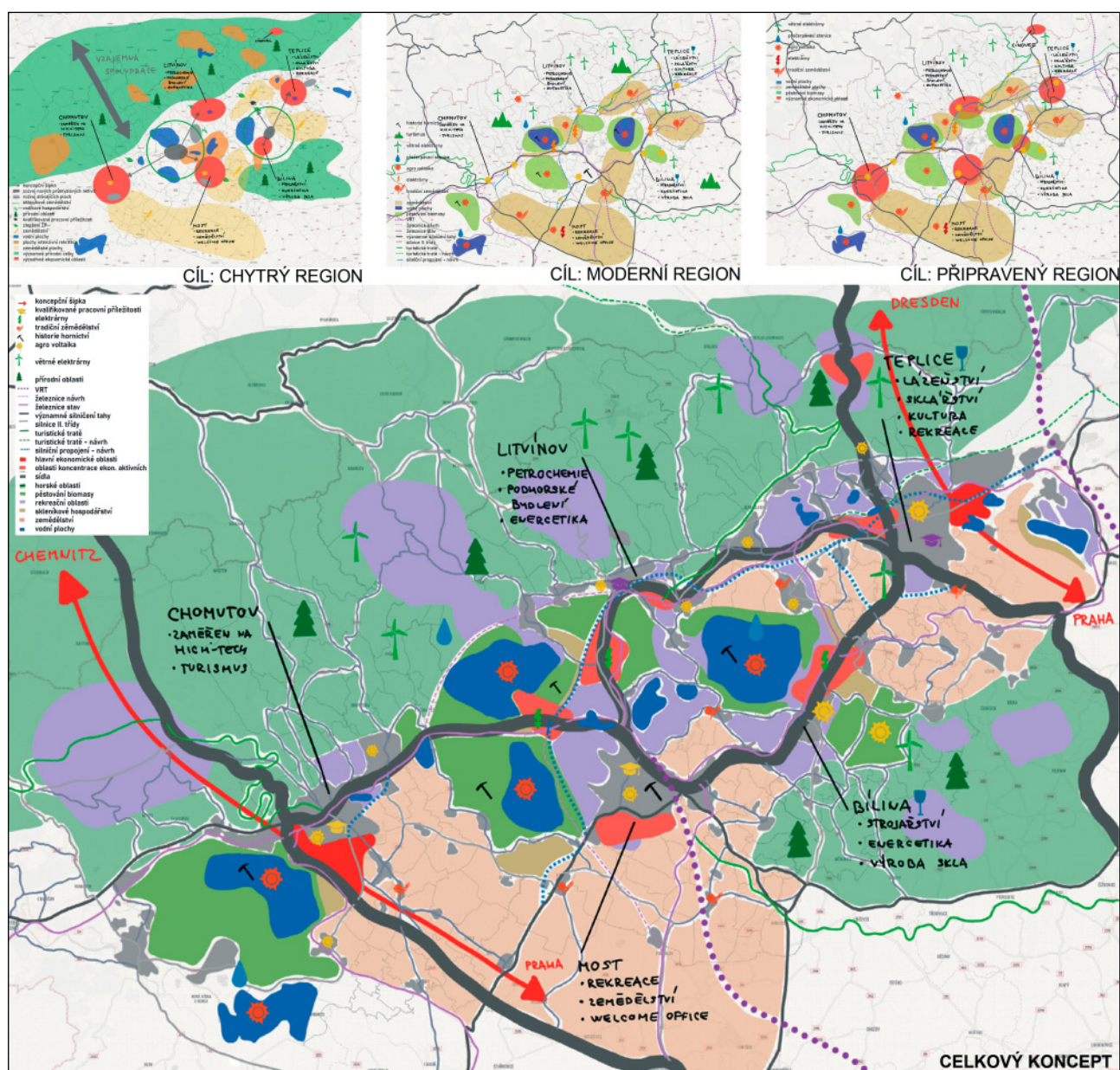
Ve druhém magisterském projektu (M2) zpracovávají studenti koncepci udržitelného rozvoje regionu, tedy regionální územní studii. Cílem je osvojit si práci v regionálním měřítku, obsahově na pomezí územního a strategického plánování. Výběr řešených území zcela záměrně cílí do regionů se zcela specifickými rozvojovými problémy a potřebami. Tradičním modelovým územím je Podkrušnohoří a post-těžební regiony na území Karlovarského a Ústeckého kraje. Projekt M2 se opakovaně věnuje také tématu suburbanizace: v minulých letech byla předmětem řešení dokonce celá metropolitní oblast Prahy anebo Mladoboleslavsko.

Studenti se učí maximálně vytěžit existující data a informace o území a co nej přesněji definovat problémy a témata k řešení v daném regionu. Základem je perfektní fyzická znalost řešeného území, proto je vždy hned na začátku semestru organizována celodenní exkurze po daném regionu doplněná o návštěvu specifických míst s odborným výkladem místních odborníků na danou problematiku. Studenti tak mají příležitost podívat se během studia do míst, která by jinak nenavštívili, a dozvědět se o nich řadu podnětných informací.

Podle hesla, že „správně identifikovaný problém je polovinou jeho řešení“ je velká pozornost věnována podrobnému mapování a rešeršim současného stavu regionu a následné analýze pozitiv a negativ a identifikaci klíčových faktorů, problémů a témat k řešení budoucího rozvoje. Studenti se také učí maximálně vytěžovat již dříve zpracované koncepční, strategické a územně plánovací dokumenty a také literaturu o řešeném území. Nedílnou součástí je také studium teorie zjištěných specifických problémů regio-

nu. Studenti si tak osvojují schopnost porozumět územním důsledkům dějů a procesů, které nespádají do základního okruhu znalostí prostorového plánovače. Při řešení úloh v Podkrušnohoří se například studenti nutně musí podrobně orientovat v problematice povrchové těžby a rekultivace krajiny po těžbě, současných a budoucích trendů v energetice, ale seznamují se také s problematikou sociálního vyloučení či smršťováním měst a regionů. Při řešení suburbanizace kolem Prahy se studenti zase do hloubky zabývali problematikou chatových osad, jejich historií, okolnostmi vzniku a současným fungováním.

Poznání současného stavu řešeného regionu je následně transformováno do vize a cílů rozvoje regionu. Ke každému cíli je vypracována strategická alternativa ověřující možnosti naplnění každého jednotlivého cíle v daném území. Vzájemná syntéza strategických alternativ je základem celkového konceptu rozvoje regionu. Koncepce je na závěr rozpracována do podrobného návrhu řešení, který ověřuje realizovatelnost koncepce.



Obr. 3: Strategické alternativy a celkový koncept udržitelného rozvoje okolí lomu Bílina – téma ekonomický rozvoj (projekt M2 studentů Lucie Dvořákové, Vojtěcha Fišera a Jana Martina, letní semestr 2021/2022, vedoucí práce Veronika Šindlerová)

Na rozdíl od územního plánu, který má jasně daný obsah i formu zpracování, klade projekt M2 zvýšené nároky na schopnost srozumitelného a přehledného grafického vyjádření všech zjištění i návrhu řešení. Forma grafického zpracování je volná a je vždy přizpůsobená konkrétnímu území a tématu řešení (obr. 3).

V posledním magisterském projektu (M3) se zpracovává strategický plán rozvoje města, a to za použití standardních metod a postupů strategického plánování. Studenti si postupně vyzkouší všechny důležité kroky potřebné ke zpracování strategické-

ho plánu rozvoje města, přičemž aplikují veškeré poznatky nabyté v předchozím studiu a v teoretických předmětech.

Základem projektu je komplexní rozbor současného stavu a analýza města, a to jak analýza prostorová, tak socioekonomická. Kvantitativní analýzy jsou pak doplněné o vlastní sociologické šetření a strukturované rozhovory se zástupci řešeného města přímo v daném území. Tím je simulován kvalitativní výzkum získávání informací o území a spolupráce s reálným zadavatelem strategického plánu.

Na základě syntézy informací získaných v rešeršní a analytické části navrhuji studenti rozvojovou vizi města a tu pak rozpracovávají do návrhu konkrétních kroků, intervencí a opatření vedoucích k naplnění stanovené vize rozvoje města. Na závěr je zpracován harmonogram a finanční plán a také jednoduchý manuál pro práci s dokončeným strategickým plánem.

O kvalitě odborné přípravy studentů prostorového plánování na ČZU svědčí ocenění jejich prací v mezinárodní soutěži Urban Design Award pořádané Asociací pro urbanismus a územní plánování ve

spolupráci s Fakultou architektury ČVUT v Praze. Kvalita diplomových prací byla oceněna v soutěži Best Planning Prize pořádané VŠB-TU Ostrava.

Studenti si před několika lety vytvořili sdružení „Studenti územního plánování – SUP“, který na webových stránkách <https://www.planovaci.cz/> oznamuje své akce.

Absolventi programu nacházejí odborné uplatnění jak ve veřejné správě na

pracovištích zabývajících se územním plánováním a regionálním rozvojem, tak i v projektových ateliérech zabývajících se tvorbou nástrojů územního plánování a rozvojových strategií. Skutečnost, že jsou plně připraveni pro práci v digitálním prostředí, včetně tvorby a užívání geografických informačních systémů, rozšiřuje oblast jejich uplatnění i do organizací a firem, které se zabývají investicemi do územního rozvoje. Prakticky všichni absolventi tak nachá-

zejí ihned po dokončení studia uplatnění v praxi; v řadě případů v návaznosti na práci v posledních letech studia.

*prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Katedra plánování krajiny a sídel
Fakulta životního prostředí
Česká zemědělská univerzita v Praze*

Poznámka redakce: Více ukázek studentských prací naleznete na webu časopisu.

ENGLISH ABSTRACT

Spatial Planning Studies at the Czech University of Life Sciences Prague, by Karel Maier & Veronika Šindlerová

So far, the only independent study programme of a public university focused on spatial planning at both bachelor's and master's levels is provided by the Faculty of Environmental Sciences of the Czech University of Life Sciences Prague. The bachelor's degree is mainly focused on acquiring a practical knowledge of spatial planning processes necessary for the performance of state administration in this field and for participation in teams developing spatial planning tools. The master's degree extends the focus on spatial planning by the topics of regional policy and spatial management, thus fulfilling the full scope of spatial planning according to the EU Compendium of European Spatial Planning Systems and Policies. The structure of the instruction corresponds to the criteria established by the Association of European Schools of Planning (AESOP) and the European Council of Spatial Planners for incorporation in the Directory of European Schools of Spatial Planning. Therefore, the AESOP organization accepted the Faculty of Environmental Sciences of the Czech University of Life Sciences Prague as an institutional member in 2018. Throughout the studies, term-long atelier projects form a key part of the instruction, thus fulfilling the criterion applied by the Czech Chamber of Architects for a recognition of the study for the purposes of authorization in Spatial Planning. The Czech Chamber of Architects, therefore, recognises the education of graduates of a bachelor's degree in Spatial Planning as a related field and the education of engineers in the study programme Spatial Planning following the bachelor's degree in Spatial Planning as recognized for the activity field of an architect in the field of Spatial Planning.

VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI URBANISMU NA VŠB-TU OSTRAVA

Martina Peřínková, Veronika Schwarz, Matuš Záhradník

Výuka urbanistických témat začíná získáváním teoretických znalostí z historie, typologie, výukou legislativy a územního plánování, včleňováním důležitého aspektu vegetace ve městech a z aktuálních realizací ze současné tvorby světových architektů. Tímto dokážou studenti architektonické a urbanistické prostředí rozpoznat a porozumět mu. Na základě teoretických znalostí jsou studenti schopni vytvářet první návrhy veřejného prostoru a prezentovat je na půdě školy. Vznikají studentské práce, které se ve spolupráci s orgánem města či obce realizují na skutečných místech. Touto formou vznikají mladistvé projekty, které zvyšují estetickou kvalitu života v obcích a městech skrze školní lavice.

Úvod

Je důležité začleňovat do výchovy a vzdělávání rozvoj území a péči o vnímání prostoru kolem nás? Veřejný prostor charakterizuje společný prostor

mezi jednotlivými hmotami objektů. Člověk nemusí být architekt nebo urbanista, aby tento prostor vnímal a užíval ho. Z tohoto důvodu je nutností nejen veřejný prostor, ale obecně prostor, který nás obklopuje, implemento-

vat jak v rámci vzdělávacího procesu vysokých škol urbanistického a architektonického zaměření, tak v procesu vzdělávání široké veřejnosti. Poukázat tak na jejich zapojení při jeho rozvoji. V první linii se bezpochyby nacháze-



Náves Velká Polom



„Chodník z brokátu“, převzato z [3]

ji studenti vysokých škol, kteří budou jeho podobu ovlivňovat a utvářet v dalších generacích.

„Zapomněli jsme stavět město. Jediný, kdo s tímto tématem umí pracovat, jsou dopravní inženýři a tvůrci obchodních center. Přivlastnili si veřejný prostor (a město), protože architekti s ním neumí pracovat, neumí ho znát, sdílet a hájit.“ [1]

Jak zmiňuje samotný autor citátu, tvoření veřejného prostoru je relativně náročný úkol vzhledem ke komplikovanosti jednotlivých řešení. Při tvorbě veřejných

prostor se tak neobejdeme bez tří pilířů zmíněných Vitruviem,¹⁾ které neplatí jen pro stavby samotné. Návrh urbanismu je v podstatě stavba ve větším měřítku.

„Obecně vzato jsou ztracené prostory ty neviditelné části města, které přímo volají po přestavbě – antiprostory, které nepřinášejí nic pozitivního svému okolí nebo uživatelům.“ [2] Město, obec disponuje různými plochami, nejde o rozšiřování území, ale o využití současných lokalit, které svým dosavadním stavem nepřidávají na estetice města. Právě tato místa je nutno řešit pro potřeby širšího kontextu území.

1) Vitruviovy pilíře architektury hovoří o správném návrhu objektu se všemi náležitostmi s nimi spojenými. Této problematice se věnuje v 10 kapitolách, ve kterých rozebírá problematiku architektury od správného výběru lokality až po ukládání materiálu a podrobný návrh antické stavby. Základem však zůstává firmitas, utilitas a venustas – tedy stabilita, užitečnost a estetika.

Metodika výuky

Budoucí absolventi Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava (VŠB-TUO), Fakulty stavební, a to zvláště oboru architektury, získávají znalosti z dějin architektury. Seznamují se s historickými veřejnými prostory a se základy skladby sídel. Teoretické informace z dějin historie si dále prohlubují v předmětech zaměřených na urbanismus a územní plánování. Seznamují se nejen se základní terminologií urbanismu a územního plánování, vývojem stavby měst a jejich kompozicí, ale také s plánovacími aspekty a legislativou, které ovlivňují utváření sídel a krajiny. Po získání znalostí jsou schopni nejen analyzovat, ale i syntetizovat dané architektonické a urbanistické prostředí a porozumět mu. Veřejné prostory nejsou tvořeny jen domy a prostory mezi nimi. Důležitou součástí hraje i vegetace. Pro správné uchopení zeleně v sídlech je vyučován samostatný předmět, ve kterém posluchači získávají nejen teoretické informace o vegetaci, ale také navštěvují dané lokality se správnou sadovnickou úpravou, nebo naopak se zanedbanou lokalitou, která vyžaduje pozornost.

Na základě těchto teoretických znalostí se plynule navazuje na samotnou tvorbu veřejných prostorů v ateliéru urbanismu. Studenti individuálně řeší zadané neurbanizované lokality. Tyto lokality jsou vybírány ve spolupráci s obcemi a městy. Vznikají tak návrhy regulačních plánů a urbánních struktur, které jsou poté prezentovány zastupitelům obce či města. Několik návrhů se podařilo v komunikaci s obcí uskutečnit.

Výsledky

Jednou ze zrealizovaných vysokoškolských prací je řešení návsi ve Velké Polomi. Několik vzniklých návrhů bylo prezentováno zastupitelům vedení obce i samotným občanům. Na základě předvedených projektů byl občanem vybrán projekt studenta Jiřího Vyoralu v rámci jeho zadání ateliérové tvorby.

Realizace tohoto veřejného prostoru získala nominaci v architektonické České ceně za architekturu 2019. Na tomto příkladu jde vidět úspěšná spolupráce VŠB-TUO se správním orgánem obce a veřejností.

V průběhu tvorby veřejných prostor a území si své znalosti zdokonalují v předmětech zaměřených na detailnější řešení architektonického prostoru a urbanistického detailu. Příkladem řešení urbanistického detailu ve veřejném prostoru jsou návrhy pro město Rýmařov, o které město požádalo Katedru architektury VŠB-TUO. Úkolem bylo vytvořit artefakty do veřejného prostoru města. Na tento popud bylo vytvořeno dvacet návrhů uměleckých intervencí. Jedním z úspěšných projektů, který se podařilo zrealizovat, byl „Chodník z brokátu“. Tento návrh odkazuje na tradice textilnictví v kraji od studentky Veroniky Prokopové v předmětu Architektonické modelování. Realizace dalších studentských prací je v řešení se samotným zadavatelem.

Závěr

Po roce 1989 byla zanedbána infrastruktura sídel, a proto první investice v 90. letech patřily obnově inženýrské infrastruktury a základních veřejných prostor. Do nového milénia byly tyto základní úkoly ve většině sídel vyřešeny. V posledních letech nastává doba vyššího stupně organizace krajiny, tedy vytváření veřejného prostoru vysoké uživatelské kvality. Města za sebou mají architektonické soutěže ve spolupráci s kvalifikovanými architekty a rovněž mají zkušenosti i se spoluprací s vysokými školami. Mladí lidé vnášejí do návrhů otevřenost a kreativnost bez jakékoliv zaujatosti a možnosti střetu zájmu. Nové postřehy získávají také ze zahraničních pobytů Erasmu a Mobility, které jsou neocenitelné. Tyto zahraniční cesty přispívají k úspěchu a kvalitě urbanisticko-architektonických řešení veřejných prostor. Napříč mnoha obory vysokých škol vzniká spolupráce, která obohacuje znalosti a dovednosti zapoje-

ných aktérů. Zároveň se zvyšuje životní úroveň a navrací se formování a začleňování umění do veřejného prostoru. Tímto vznikla mezioborová spolupráce a utužování mezi vysokými školami a širokou veřejností v zastoupení vedení měst. Výsledkem je vytváření lepší kvality života ve městech a veřejných prostorech.

Použité zdroje:

- [1] JEHLÍK, J. *Obec a sídlo: o krajině, urbanismu a architektuře*. Ausdruck Books, 2013. [vid. 2022-11-29]. [on-line]. Dostupné z: <https://www.knizniklub.cz/knihy/157430-obec-a-sidlo-o-krajine-urbanismu-a-architekture.html>.
- [2] FIALOVÁ, I. *Architektura a současné město*. Zlatý řez, 2017. [vid. 2022-11-29]. [on-line]. Dostupné z: <https://www.dobre-knihy.cz/architektura-a-soucasne-mesto-347582.html>.
- [3] „Před radnicí vznikne chodník s brokatovým vzorem“. [vid. 2022-11-29]. [on-line]. Dostupné z: <https://www.rymarov.cz/2905-pred-radnici-vznikne-chodnik-s-brokatovym-vzorem>.

*prof. Ing. Martina Peřínková, Ph.D.
Ing. arch. Veronika Schwarz
Ing. arch. Matúš Záhradník
Fakulta stavební*

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava

ENGLISH ABSTRACT

Education in Urban Planning at the VSB – Technical University of Ostrava, by Martina Peřínková, Veronika Schwarz & Matúš Záhradník

The teaching of urban topics begins with the acquisition of theoretical knowledge in history, typology, teaching legislation and spatial planning, incorporating the important aspect of greenery in cities and current developments resulting from the work of contemporary world architects. In this way, students can recognize and understand the architectural and urban environment. Based on the theoretical knowledge, students can create their first designs for public space and present them within the faculty. Student works are created and implemented for real places in cooperation with the city or municipal authorities. This results in fresh projects enhancing the aesthetic quality of life in towns and cities emerging from academic backgrounds.

ROZVOJ ÚZEMÍ VE VÝCHOVĚ A VZDĚLÁVÁNÍ NA FAKULTĚ STAVEBNÍ ČVUT V PRAZE

Václav Jetel

Budoucnost územního plánování je v participativním a inovativním integrovaném územní rozvoji, pro který musíme vychovávat erudované odborníky, kteří budou schopni pomáhat regionálním a lokálním samosprávám k zajištění inkluzivního a udržitelného rozvoje. Tím myslíme takový rozvoj, který bude hledat udržitelnou územní soudržnost, konkurenceschopnost a odolnost sídel a regionů. Takovému typu výchovy se věnuje i Fakulta stavební ČVUT v Praze, která prostřednictvím všech svých kateder nabízí možnosti rozvoje osobností svých studentů, kteří se pak stávají žádanými odborníky i v profesích spojených s územním rozvojem. Nadstavbou pro mezikatedrovou spolupráci pak bývá spolupráce i s dalšími fakultami ČVUT v Praze, především s Fakultou architektury a Fakultou dopravní, ale například i s Masarykovým ústavem vyšších studií ČVUT s dopadem na střední školství nebo s univerzitami v České republice a v zahraničí. Katedra urbanismu a územního plánování, která již 30 let vychovává nové (evropské) územní plánovače, městské urbanisty nebo městské či krajinné inženýry, může kladně hodnotit výchovné a vzdělávací programy skrze uplatnění absolventů, ale stále pořád musí hledat v rámci fakulty inovace a modernizovat výuku tak, aby rychle reagovala na nové potřeby praxe v oblasti územního rozvoje.

Fakulta stavební ČVUT v Praze patří k historicky nejstarším fakultám v rámci univerzity a má v České republice své jasné místo, dané zaměřením (*stavební inženýrství, architektura a geodézie*), počtem a kvalitou absolventů a objemem a zaměřením grantových, výzkumných a dalších projektů, na kterých se podílí i Katedra urbanismu a územního plánování, jež se snaží ve všech studijních formách a doplňkové činnosti naplňovat poslání v oborech, které přímo souvisejí s rozvojem území.

Studijní formy tvoří především bakalářské, magisterské a postgraduální programy, které jsou doplněny o kurzy celoživotního vzdělávání a zvláštní odborné způsobilosti pro výkon státní správy na úseku územního plánování. Přestože se několik let potýká fakulta s poklesem studentů, ať už z důvodů demografických či z důvodu snížení zájmů o technické obory, nadále se daří udržet v dostatečném počtu vysokou kvalitu absolventů, kteří se během studia vždy seznámí s problematikou územního plánování, což vychází z historie naší katedry, která zahájila svou činnost před 30 lety ještě pod názvem *Katedra sídel a regionů*, pod vedením docentky Aleny Mansfeldové.

Již od počátku výuky územního plánování a urbanistické tvorby se přednášky, cvičení, semináře a závěrečné práce zaměřovaly na aktuální témata spojená s (trvale) udržitelným rozvojem území, kde nejdříve rezonovala taková témata jako techni-

ka územního plánování, ochrana přírody a krajiny, venkovský prostor, brownfieldy a městské inženýrství, aby pak se změnou názvu katedry (po roce 2008) byla rozšířena o urbanistickou tvorbu, krajinné inženýrství a geografické informační systémy. Nyní tak Fakulta stavební dokáže nabídnout plnohodnotné vzdělání pro výchovu široké škály odborníků, kteří se velmi úspěšně stávají aktivními účastníky při moderaci územního rozvoje v České republice. A tak nemusíme měřit úspěšnost snahy o výchovu interdisciplinárně vzdělaných odborníků skrze počty studentů nebo jejich hodnocení, ale pro jejich široké a přínosné uplatnění v praxi na pozici komunálních politiků, projektantů, úředníků veřejné správy, správců veřejné infrastruktury, ale i investorů, kteří mají výrazný vliv na rozvoj území.

Hlavní vzdělávací cíl – (evropský) územní plánovač

Stejně jako ostatní fakulty a katedry na ČVUT v Praze, i Katedra urbanismu a územního plánování usiluje při své výuce o interdisciplinární pojetí vzdělávání svých posluchačů, kteří jsou pak schopni udávat směr změnám, které jsou zapotřebí při správě sídel a regionů. Katedra tak sleduje tento závazek, který mají vůči své profesi územní plánovači v evropském pojetí této moderní vzdělávací a vědecké disciplíny.

Konkrétně pro roli územního plánovače katedra, často ve spolupráci s ostatními katedrami Fakulty stavební ČVUT v Praze, nabízí skrze své předměty, kurzy, workshopy, exkurze či konference zájemci pro vzdělání odborníků, kteří jsou schopni být vedoucími manažery změn v území, tvůrci a vizionáři nástrojů územního rozvoje, vědci, poradci či samostatnými správci obcí a regionů.

Oporou pro naplnění cílů vzdělávání v oblasti územního rozvoje je potřebné pedagogické zázemí, kdy samotná katedra stojí na velkém množství odborníků, kteří díky své praxi (projektanti územně plánovacích nástrojů, městští architekti), vědecké činnosti (TA ČR, NAKI III – v letošním roce například začne projekt pod patronací Ministerstva kultury pod názvem „Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn“) a spolupráci s dalšími subjekty veřejné správy či spolkové činnosti (MMR, krajské úřady, AUÚP) nabízejí platformu pro nezbytnou edukaci. Výhodou Fakulty stavební je však možnost široké spolupráce s dalšími pracovišti, kdy se v poslední době ukazuje jako cenná a nezbytná spolupráce s katedrami oboru inženýrství životního prostředí či architektury a stavitelství. Mezioborová spolupráce je nyní nejintenzivnější na úrovni postgraduálního studia díky různým společným pedagogickým či konferenčním akcím nebo grantům. Do budoucna je třeba tyto aktivity rozšířit mezi další katedry a odstranit někdy historicky

zakonzervované autonomní vzdělávací procesy, které brání studentům získat co nejširší povědomí o specifikách územního rozvoje, který prostupuje do každého oboru lidské činnosti. Velkou výzvou pro všechny katedry je pak simulace praktických postupů, které jsou většinou postaveny na koordinaci jednotlivých soukromých a veřejných zájmů napříč obory a řešení konkrétních problémů v území.

Katedra urbanismu v současné době již používá různé druhy her a výukových materiálů pro získání dovedností při moderování diskuse, veřejného projednání nebo dohadovacího řízení. V tomto roce katedru podpoří ve svém úsilí i samotná Fakulta stavební v rámci celoškolské vnitřní soutěže, která poskytne finanční podporu na projekt „Inovace forem výuky územního a krajinného plánování prvky zážitkové pedagogiky“, jenž pomáhá dosažení cílů Strategického záměru ČVUT 2021+, jako je zvyšování kvality a úspěšnosti studia, zapojení praxe do výuky a okrajově i možnost zvýšení zájmu o studium u kvalitních středoškolských studentů.

Poslední dobou se také ukazuje jako nezbytná spolupráce se zahraničními pracovišti a podpora výuky zahraničních studentů, která nejen že navzájem obohacuje všechny zúčastněné strany, ale zvyšuje aktivní používání cizích jazyků jako nezbytné vybavenosti pro vyměňování informací a jejich studium. V této oblasti nabízí katedra velké spektrum předmětů, které přitahuje pozornost čím dál tím větší skupiny zahraničních studentů napříč kontinenty. S ohledem na jazykovou stránku vzdělávání vytváří fakulta nové cizojazyčné studijní programy, podporuje vznik nových předmětů a prověřuje, zda některé části studia nenabízet pouze v angličtině (například u postgraduálního studia).

Budoucnost – výchova již na nižších vzdělávacích stupních či mezioborové akreditace

Ačkoliv můžeme mít dobrý pocit, že činíme maximum pro edukaci nových odborníků, je třeba si klást stále nové cíle a optimalizovat výuku s ohledem na nové trendy a potřeby uživatelů území,



Foto: archiv Fakulty stavební ČVUT v Praze

Den otevřených dveří na Fakultě stavební ČVUT v Praze – stolní hra se středoškoly „Máme plán“

kteří jsou spojeni s využitím chytrých technologií, s minimalizací spotřeby primárních zdrojů, zvýšením efektivity systémů v území, s odolností sídel a volné krajiny před náhlými změnami, ať už jsou vyvolány přírodními nebo civilizačními silami či s jejich adaptací na ně.

V oblasti výchovy a vzdělávání je však prvořadou povinností celé společnosti zařadit již do základních a středních škol větší rozsah výuky orientující se na architekturu, urbanismus a územní plánování, s důrazem na ochranu a rozvoj hodnot území, respekt k limitům využití území, s diskusí nad potřebou změn v území a jejich problémy. Musíme tak v našich dětech od začátku rozvíjet schopnosti diskutovat o potřebách jednotlivých uživatelů v území, s respektem k názoru oponenta, schopnosti estetického vnímání sídel a krajiny a umět prakticky pomoci při tvorbě kvalitního životního prostředí. Katedra zatím činí významné kroky směrem ke středním školám, kde se aktivně zapojila do nového pedagogického programu zajišťovaného Masarykovým ústavem vyšších studií ČVUT pro učitele stavebních předmětů na středních školách.

Na akademické půdě je pak potřeba připravit mezioborové akreditace, které by cílily směrem na městské inženýrství nebo tvorbu a ochranu krajiny. Zatím tyto

plány nepadly na úrodnou půdu a vše se prozatím daří zakládat pouze ve formách kurzů celoživotního vzdělávání. Zde lze ale připomenout slova klasika „nevadí, když neprší, hlavně že kape“ a příkladem této mezioborové spolupráce může být vznikající akreditovaný kurz celoživotního vzdělávání pod záštitou Fakulty dopravní ČVUT v Praze s názvem Dopravní telematika a městské inženýrství. Tento krok může být začátkem i pro významnější, v budoucnu akreditovaný studijní program Městské inženýrství na ČVUT v Praze, o který již od počátku vzniku katedry usilujeme, ale bohužel leckdy narážíme na ekonomické či procedurální důvody.

Katedra urbanismu a územního plánování již třicet let nabízí stabilní odborné zázemí pro výchovu nových urbanistů, územních plánovačů či manažerů území usilující v duchu současných trendů o inkluzivní a udržitelný územní rozvoj a bude vždy vděčna za jakýkoliv podnět ke zlepšení výchovy a postavení odborníků usilujících o optimální územní rozvoj našich sídel a regionů. Velmi dobrou platformou pro vyměňování zkušeností a názorů je každoroční hojně navštěvovaná konference Člověk, stavba a územní plánování, kterou v letošním roce na podzim uspořádáme již po sedmácté.

Použité zdroje:

Strategický záměr vzdělávací a tvůrčí činnosti Fakulty stavební ČVUT v Praze od roku 2021.
Dostupné z: <https://portal.fsv.cvut.cz/rozvoj/zamer2021.pdf>.

Charta evropského plánování, ECTP-CEU, 2013.
Překlad: MMR. ISBN 978-80-87318-33-1. Dostupné z: <https://portal.uur.cz/pdf/charta-evropskeho-planovani-2013.pdf>.

Územní agenda 2030. Překlad: MMR. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/evropska-unie/uzemni-agenda-evropske-unie>.

Ing. Václav Jetel, Ph.D.
Katedra urbanismu a územního plánování
Stavební fakulta ČVUT v Praze

ENGLISH ABSTRACT

Spatial Development in Education and Training at the Faculty of Civil Engineering of the Czech Technical University in Prague, by Václav Jetel

The future of spatial planning lies in participatory and innovative integrated spatial development, for which competent professionals being able to assist regional and local governments to provide inclusive and sustainable development must be trained. It means the development that seeks sustainable spatial cohesion, competitiveness and resilience of settlements and regions. The Faculty of Civil Engineering of the Czech Technical University in Prague is dedicated to this type of education and through all its departments provides opportunities for the development of the personalities of its students who subsequently become desired professionals in careers related to spatial development. The interdepartmental cooperation is often built on cooperation with other faculties of the CTU in Prague, especially with the Faculty of Architecture and the Faculty of Transport, as well as, for example, with the Masaryk Institute of Higher Studies of the CTU with an impact on secondary education or with the universities in the Czech Republic and abroad. The Department of Urbanism and Spatial Planning, which has been educating new (European) spatial planners, urban planners or urban or landscape engineers for 30 years, can positively evaluate educational and training programmes through the professional career of graduates, however, it still has to seek innovations within the faculty and upgrade teaching to respond quickly to the new challenges of practice in the field of spatial development.

CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO STAVEBNÍ A ARCHITEKTONICKOU PRAXI (ZKUŠENOSTI A POZNATKY Z PRAXE NADAČNÍHO PROGRAMU ČESKÉ STAVEBNÍ AKADEMIE)

Jan Fibiger

Celoživotní vzdělávání je obsahem většiny činností Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, zejména jejího programu Česká stavební akademie. Článek rekapituluje získané zkušenosti a prezentuje některé nadací dosažené výsledky. Zkušenosti z cca sto nadací organizovaných témat ročně a další stovky nadací podporovaných partnerských programů umožňují zobecnění některých trendů. Článek naznačuje ale i celkovou situaci, kde chybí systémově řešené financování. Grantové financování má vždy jen časově omezené trvání. Je-li jeho podmínkou potom bezplatné poskytování kurzů, je po skončení grantu téměř nemožné daný program převést do trvalé udržitelnosti. Naproti tomu čistě komerčně organizované akce, které jsou založeny na aktuální potřebě určité skupiny na získání konkrétních dovedností (přijetí nového zákona, vydání nové normy, stanovení nové „autorizované“ profese a podobně), mají většinou jen kampaňovitou podobu. Tradičně vysokou úroveň má každoroční pořádání odborných konferencí relativně uzavřených odborných a profesních skupin. Článek je výzvou k diskusi, jak využít zkušenosti nadace a dalších organizátorů a rozvinout stabilnější a dlouhodobější systém celoživotního vzdělávání.

Význam vzdělávání ve stavebnictví

Vzdělávání je základní a neefektivnější způsob kulturního i ekonomického roz-

voje společnosti a všech jejích jedinců. Je to rozhodující nástroj, jak předat poznání, zkušenosti a dovednosti, v našem případě o přípravě, realizaci i z provozu staveb. Vzdělávání je rovněž rozhodné pro utvá-

ření mravních, společenských a sociálních hodnot a zajišťování jejich podpory v přesvědčení a víře všech jedinců a přijetí jejich role v rámci společenství.

Základní vzdělávání a následná příprava na profese, která tvoří základ státem organizovaného systému vzdělávání, plní tradičně formu generačního předávání a je ve svém základu státem hrazeno. Vedle tohoto systému se stále výrazněji uplatňují systémy celoživotního vzdělávání, které reagují na nová poznání a dovednosti a na měnící se potřeby společnosti. Ty si vyvolávají jak rozšiřování jednou získaných poznatků, tak přeškolení a změnu odbornosti, pro kterou byl konkrétní jedinec připravován nebo ve které vykonával dosavadní praxi.

Pro systémovou změnu celoživotního vzdělávání je ale otevřena otázka, jak iniciovat jednotlivé profese k účasti na celoživotním vzdělávání. V praxi si konkurují komerčně připravované odborné akce, akce hrazené výrobcem a jeho marketingovým záměrem, akce „vynucované“ některým z legislativních předpisů, akce organizované a nařízené zaměstnavatelem, akce hrazené z různých grantů a podpor. Přitom velká část pracovníků zůstává mimo toto úsilí, a to zpomaluje další rozvoj.

Vzdělávání pro 10 procent obyvatel

Celý obor stavebnictví je dlouhodobě relativně konzervativní a jeho význam je celospolečensky stabilizovaný. Zajímavé je srovnání, které uvádějí evropské i americké statistiky, podle kterých stavebnictví za posledních 150–200 let zajišťuje trvale cca 6–10 % HDP a zaměstnává průběžně do 10 % aktivních pracovníků. Tento trend je dlouhodobý s přirozenými cyklickými výkyvy, ale svou stabilitou se liší od zemědělství, které z většinového podílu v zaměstnanosti kleslo k hodnotě v úrovni 1 %, nebo naopak služeb, které mají trvale rostoucí růst požadavků na pracovníky. Podíl zaměstnanosti v průmyslu až do 50. let 20. století trvale rostl až k hodnotě 60 % a znamenal rozvoj západní civilizace, dnes však již opět většinou klesl k úrovni 20 %. Česká republika je výjimkou, která se pohybuje stále někde na 35 %. Pro stavebnictví však můžeme relativně stabilně počítat s obyvateli do 10 %, kteří jsou v oboru zaměstnáni nebo o jeho poznatky mají z nějakého důvodu zájem. Tomu

by měla odpovídat i potřeba a kapacity pro jejich přípravu, ale i pro celoživotní vzdělávání.

Jak připravit a získat potřebné pracovníky

V českých podmínkách je trvale zaznamenáván nedostatek řemeslných profesí, stárnutí jejich nositelů a jejich nahrazování zahraničními kapacitami. Zajímavý je i podíl přeškolených pracovníků i těch, co s rostoucím technickým pokrokem vstupují do řemeslných rolí s využitím sofistikovaných technologií a stále náročnější techniky. Ve středním a vyšším vzdělávání je opakovaně konstatován menší zájem uchazečů o technické obory. I ve stavebnictví se však zvyšuje význam celoživotního vzdělávání, které využívá různé vzdělávací postupy. Tento proces je podporován různými „povinnými“ autorizacemi a zkouškami a často nesystematicky udělovanými státními či evropskými granty pro organizátory nebo účastníky takovýchto programů.

Zkušenosti s celoživotním vzděláváním

Ze zkušenosti Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství (Nadace ABF) lze zobecnit některé trendy. Nejpropracovanějším programem jsou autorizace a celoživotní vzdělávání v České komoře autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (ČKAIT) a České komoře architektů (ČKA). Mezi podobné programy lze zařadit státem hrazenou přípravu úředníků a přidat i vznik nových profesí: autorizovaných inspektorů, nástup inspektorů bezpečnosti práce, zavedení energetických auditorů a podobně, u kterých je hlavním „motorem“ získání určitého oprávnění a absolvování předpisově vyžadované školení a s průkazem získání znalosti pro výkon profese. Vedle těchto programů se Nadace ABF aktivně zapojila i do grantových projektů, většinou bezplatně nabízejících kurzy, které hradily Praha, ČR nebo EU. Mezi nejúspěšnějšími byl program „Návrat matek (rodičů) do projektové praxe“, který napomáhal matkám (mužům) v době rodičovské dovolené udržet kontakt s novinkami v oboru, a umožňoval tak bezproblémový návrat zejména

do projektové praxe. Pro tento program se ale nepodařilo po skončení grantu najít dlouhodobý systém financování. Jinou oblastí je příprava odborníků pro nZEB (budov s téměř nulovou energetickou náročností). Zde se Nadace ABF zapojila do širšího úsilí o vytvoření portfolia výukových materiálů, textů, videoprogramů a e-learningů osvětlujících nové požadavky na znalosti a dovednosti pro řadu řemeslných oborů (tesař, elektroinstalatér, topenář, vzduchotechnik, kominík, montér okenních otvorů a další.). Vytvořené materiály obsahují i důraz na koordinaci mezi jednotlivými řemeslnými profesemi při technické realizaci a zabudovávání jednotlivých výrobků do stavby. Efektivní formou jsou i školení a instruktáže organizované v gesci konkrétních výrobců stavebních výrobků nebo softwarů pro stavebnictví, u kterých se snaží Nadace ABF vždy oddělit marketingovou formu od jinak většinou velmi instruktivně předávaných znalostí pro využití konkrétních výrobků či technologií.

Samostatnou formou jsou odborné konference nebo workshopy, které přináší zejména možnost sdílení poznání a zkušeností s nově uplatňovanými poznatky, předpisy s připravovanou nebo nově vydanou legislativou. Za všechny jmenujme: BIM ve stavebnictví, Větrání budov, Stavební právo, Veřejná zakázka, Výrobky a technologie pro stavebnictví, Památková péče, Energetická úspornost budov, Standardizace územního plánování a další. Aktuální programy naleznete na: www.stavebniakademie.cz.

Zkušenosti se sdílením dobré praxe

Další formou vzdělávání je nepochybně popularizace úspěšných staveb a stavebních a urbanistických řešení, neb dobrá praxe a její předávání, zejména je-li spojena s komplexním hodnocením složek, ze kterých se každá stavba skládá, patří mezi nejeфекtivnější formy sdílení zkušeností. Mezi tyto programy Nadace ABF patří již třicet let přehlídka Stavba roku, která uvedla již na 2 000 ukázkových staveb s konkrétním hodnocením, prezentovala je formou knižní (každoroční katalog), formou filmovou (prezentovanou na Facebooku, YouTube, při slavnostních

setkáních a podobně), putovními výstavami (prezentací na několika stavebních veletrzích ročně) i veřejným hlasováním (každoročně přesahujícím 100 000 hlasujících). Návštěvy poroty i exkurze na vybraných stavbách a jejich široká mediální prezentace v partnerském tisku jsou příležitostí předávání nejlepších výsledků stavební praxe pro celý obor. Podobně je každoročně představena Nadací ABF i Stavba roku Středočeského kraje a Urbanistický projekt roku (který se soustřeďuje na prostorové řešení urbanistických konceptů a přípravu větších zástavbových projektů). Viz též www.stavbaroku.cz.

Urbanistický projekt roku je další formou předávání zkušeností a vzdělávání ve stavebnictví. Je zaměřen zejména na podrobné urbanistické řešení, řekněme v úrovni regulačních plánů či studií zástavby větších souborů staveb či veřejných prostor. Není náhodou, že tento druh projektu

není prezentován jen na základě „urbanistických značek“, barevných ploch a prostorových regulačních prvků, ale důraz je v nich vždy kladen i na modelové 3D vyjádření konečného prostoru. Tato forma dává mnohem větší sdílnost pro veřejnost a její participaci při schvalování územních dokumentací, pro vzdělávání nejširší veřejnosti o záměrech, které se v jejich obcích chystají. Lze si jen přát, aby nový stavební zákon otevřel větší prostor pro tuto cestu a takto zpracované plány 3D vystavěného prostředí postupně nahradily dnešní územní plány obcí. Koneckonců přiblížili bychom se tak praxi v Německu a Rakousku.

Nové úkoly a výzvy pro celoživotní vzdělávání

Nově formulovanými úkoly jsou bezuhlíková energetická strategie, územ-

ní nebo dokonce objektová autonomie, celoživotní náklady stavby, recyklovatelnost materiálů i celých staveb, bezodpadové hospodářství, požadavky na kvalitu vnějšího i vnitřního prostředí, digitalizace procesu přípravy, schvalování a povolování staveb, postupná robotizace vlastní výstavby a provozu s důrazem na její bezpečnost a otevření stavebnictví umělé inteligenci. Požadavky na renovační vlnu a oživení bytové výstavby jsou další společenskou objednávkou.

Doba covidu nás donutila významně přehodnotit staré formy. Vedle kontaktního vzdělávání a individuální formy studia pomocí knih a literatury se rozvinulo internetem sdílené vzdělávání on-line kurzy, streamy a videa, které podle zkušeností Nadace ABF z minulých let oslovily 5–7krát více zájemců než tradiční formy. Nadace bude v této formě vzdělávání i nadále pokračovat.

*Ing. arch. Jan Fibiger, CSc.
předseda Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství*

ENGLISH ABSTRACT

Lifelong Learning for Architecture and Building Practice (Experience and Observations from the Czech Building Academy Foundation Programme Practice), by Jan Fibiger

Lifelong learning forms the content of most of the activities of the Architecture and Building Development Foundation, especially its Czech Building Academy programme. The article summarises the experience gained and presents some of the results achieved by the Foundation. The experience resulting from about one hundred foundation-organised topics per year and another hundred foundation-supported partner programmes allow for generalising some trends. However, the article also addresses an overall situation where there is a lack of systemically addressed funding. Grant funding is always of a limited duration. If its condition is subsequent free provision of courses, it is almost impossible to make the programme sustainable once the grant ends. In contrast, purely commercially organised events based on the current need of a particular group to acquire specific skills (adoption of a new law, issuing a new standard, establishing a new 'authorised' profession, etc.) are usually provided in a campaign form. Traditionally, the annual organisation of professional conferences of relatively closed professional and occupational groups has been of a relatively high standard. This paper brings an invitation to discuss how to use the experience of the Foundation and other organisers to develop a more stable and long-term system of lifelong learning.

ZKOUMÁNÍ, PROŽITEK A VZTAH K MÍSTU: VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO DĚTI V CENTRU ARCHITEKTURY A MĚSTSKÉHO PLÁNOVÁNÍ (CAMP)

Klára Koldová, Šárka Kadlecová

Článek představuje konkrétní přístup ke vzdělávání dětí v oblasti rozvoje území, fungování města a jeho proměn v Centru architektury a městského plánování (CAMP), které je součástí Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR). Nejprve uvádí osobní prožitek a pochopení vztahů na určitém místě jako základní předpoklad takového vzdělávání. Dále vysvětluje zakotvení těchto témat v kurikulu základních škol daném rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Poté popisuje program Průzkumník, jeho obsah a realizaci se školními skupinami. V závěru shrnuje základní principy vzdělávacích programů pro děti, které CAMP nabízí.

„Nikdo nebude chránit to, o co se nezájímá, a nikdo se nebude zajímat o něco, co nikdy nezažil,“¹⁾ říká Sir David Attenborough. Není důležité, jestli výrok vztáhneme k přírodě, nebo městskému prostředí, v každém případě lze za klíčový považovat osobní prožitek a porozumění. Pokud tedy stojíme o angažované a zainteresované občany měst, je třeba je s městem nejprve seznámit.

Rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní školy zapojuje vzdělávání o rozvoji území a kultivaci vnímání okolního prostředí do školního kurikula. Zařazuje jej do vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*, do tematického okruhu *Místo, kde žijeme*. Cílem je kromě poznání nejbližšího okolí, porozumění jeho organizaci a vztahům v něm také pomocí různých činností „přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště“ [Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2021, str. 47]. Důraz je kladen na praktické poznávání a utváření přímých zkušeností žáků. Také jedno z šesti průřezových témat²⁾ uvedených v RVP *Environmentální výchova* pracuje s tématy životního prostředí, obce, její kultury, zdrojů a ochrany.

V Centru architektury a městského plánování (CAMP) při Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR) nabízíme školám vzdělávací programy, které se rozvoji území věnují. Dva kratší workshopy jsou realizovány v CAMP

a jsou navrženy tak, že děti zjistí, že existuje dokument Metropolitní plán, který rozděluje Prahu na určité lokality a vymezuje, co se může a nemůže s určitým územím dít. Pracují s velkoformátovým tiskem základního výkresu (Z0), zkoušejí se v něm zorientovat (např. najít vlastní školu nebo blízký park) a řeší úkoly v pracovním listu. Třetí, komplexnější program se odehrává přímo v místě školy.

Studie ukazují, že děti začínají aktivně a samostatně prozkoumávat prostředí, ve kterém žijí, kolem věku deseti let. Projekt Průzkumník tedy cílí na děti školního věku a vede je hravou a dobrodružnou formou k zájmu o městský prostor. Jeho cílem je probudit touhu po poznávání a identifikování se s blízkým prostředím, nebýt jen jeho pasivním uživatelem. Program slouží jako vstupní brána do světa urbanismu, architektury a veřejného prostoru; jako úvod, na kterém je možné dále stavět. Učí děti, jak a proč číst v architektuře, přemýšlet nad souvislostmi a hledat řešení současných problémů.

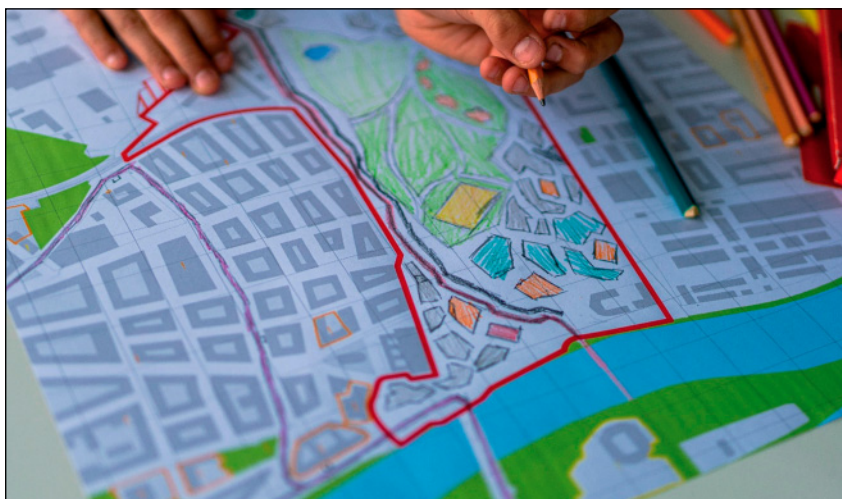
Účastí na programu se děti mění na průzkumníky, kteří zkoumají, zaznamenávají a popisují prostředí, které už částečně znají (nejčastěji okolí své školy). Návodná metodika je ovšem vede k tomu, aby se na známá místa dívaly s odstupem, vnímaly konkrétní detaily a dávaly je do souvislostí. Ukazuje se navíc, že velké procento dětí je každý den do školy a ze

školy odváženo rodiči a pro některé je to tedy poprvé, kdy si její okolí opravdu projdou a zasadí do širšího kontextu. Výstupem programu je prostorová analýza prostředí vypovídající o dětském vnímání dané části města. Ve fyzické podobě jde o podrobnou mapu a její legendu, tedy popis a komentáře k jednotlivým grafickým značkám v mapě, stejně jako doplňující poznámky, úvahy, skici apod. Praktickým výstupem je ústní prezentace a diskuse v rámci dětské skupiny.

Zapojena je vždy celá třída/skupina. Ta je dále dělena do tří menších skupinek podle zaměření, kterému se budou věnovat: (1) zaměření na reálné uživatele města a jejich vlastní interakci a interpretaci prostředí, (2) na míru veřejného a soukromého prostoru, jejich prolínání a bariéry, (3) na čistě individuální, pocitové vnímání prostředí. Program Průzkumník je nastaven na jeden až dva školní dny, které obsahují teoretický úvod a seznámení s tématem i metodikou, vlastní pozorovací a analytickou část a následné představení výsledků a diskusi v rámci celého kolektivu. Právě dělení na tři tematické okruhy a následná prezentace vedou k porozumění a propojování různých problematik, se kterými se v rámci plánování města setkáváme. Díky tomu, že se každá skupinka dětí stává de facto odborníkem na svůj tematický okruh, vidíme pak vyšší míru zapojení do diskuse a motivaci k „poučení“ svých spolužáků. Analytickou, mapovací část je dle věku dětí možno provádět pod

1) https://www.goodreads.com/author/quotes/106444.David_Attenborough

2) Průřezová témata jsou témata spíše výchovného charakteru, která mají základním vzděláním propustovat a propojovat jednotlivé vzdělávací oblasti.



vedením lektora nebo jako samostatnou práci (v tom případě je správný teoretický úvod klíčový).

Při vytváření vzdělávacích programů pro děti na téma architektura, město, jeho proměny a život v něm uplatňujeme v CAMP následující principy: (1) blízkost – konkrétní místo, (2) expertíza nezávisí na věku, (3) praktická zkušenost, (4) tvořivost. Abstraktní pojmy a jevy ukazujeme a vysvětlujeme na konkrétním místě ve městě proto, aby se k němu děti dokázaly vztáhnout. Zveme experty a expertky na dané téma, kteří s dětmi mluví jako s dospělými a zároveň považujeme to, jak děti městský prostor vnímají, za cennou informaci. Prožitek a zkušenost z návštěvy určitého místa jsou klíčovými pro vzbuzení zájmu o něj a možnost vzdělávání. Do každého programu zapojujeme podporu kreativity, např. při návrhu řešení přeměny určitého místa tvorbou modelů nebo dalšími výtvarnými činnostmi. Programy jsou pro školy realizovány bezplatně.

Použité zdroje:

MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, 2021. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>.

Grafický doprovod: IPR Praha; Foto Malý

Klára Koldová
architektka, autorka a lektorka programu Průzkumník

Šárka Kadlecová
autorka, lektorka a koordinátorka programů pro děti v CAMP

ENGLISH ABSTRACT

Exploring, Experiencing and Relationship to Place: Educational Programmes for Children at the Centre for Architecture and Metropolitan Planning (CAMP), by Klára Koldová & Šárka Kadlecová

The article presents a specific approach to educating children in the field of spatial development, the functioning of the city and its transformations at the Centre for Architecture and Metropolitan Planning (CAMP), which forms part of the Prague Institute of Planning and Development. It firstly presents personal experience and understanding of the relationships in a place as a prerequisite for such education. Secondly, it explains the embedding of these topics in the primary school curriculum as set out in the Framework Curriculum for Primary Education. Thirdly, it describes the Explorer programme, its content and its implementation with school groups. Finally, it summarises the basic principles of the educational programmes for children offered by CAMP.

PARTICIPACE DĚTÍ NA PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE ÚZEMÍ A JEJICH VZTAH KE KRAJINĚ

Kristýna Stará

Z řady odborných diskusí a publikovaných textů [např. Fanta, 2001; Löw, Michal, 2003] vyplývá nedostatečné povědomí o krajině a jejích hodnotách, o krajině jako kulturním dědictví, o krajině, již jsme součástí. Přestože jen v omezené míře využíváme možnosti se vědomě podílet na plánování, tvorbě, správě i ochraně krajiny, vztah ke krajině se promítá i v běžném životě do našich rozhodnutí a postojů bez ohledu na naše profesní zaměření. Lze tedy využít příležitostí, které nabízí obor architektura a urbanismus, k rozvíjení povědomí o krajině a občanského zájmu o ni již na nižších vzdělávacích stupních?

„Není to krajina, která potřebuje právní režim daný zákonem, ale člověk a jeho aktivity v krajině. Sebelepší předpis však při zásazích do krajiny nenahradí elementární slušnost. Dostupným cílem je pro nás především kultivovat veřejnou rozpravu o těchto problémech, až ve druhé řadě měnit předpisy.“

Igor Michal [2003]

Krajina a my

Od roku 1989 se v reakci na celosvětově zvýšený zájem o krajinu, ochranu přírody a změny v životním prostředí i do českého legislativního rámce dostává spolu s tématem udržitelného rozvoje myšlenka povědomí o krajině jako výraz kulturní úrovně společnosti i každého jednotlivce. Přijatá ustanovení akcentují potřebu zvyšování tohoto povědomí jako předpoklad aktivního zapojení veřejnosti do tvorby, plánování a správy prostředí.

Účast na veřejném dění však vyžaduje dostupnost a základní orientaci v odborných podkladech, znalosti a zkušenosti k poskytnutí zpětné vazby, vědomí práva „účastnit se“ a především zájem plynoucí ze vztahu ke krajině. Nutně totiž nechráníme krajinu, která nám přináší užitek, ale téměř vždy jsme citliví k té, kde se cítíme doma a kterou máme rádi [Cílek, 2007]. Avšak z výpovědí respondentů jednoho z posledních publikovaných výzkumů o krajině a možnostech primárního vzdělávání [Stará, 2019] mj. vyplývá, že již v raném školním věku děti ztrácí o krajinu zájem, příliš ji nevnímají a ani sebe nevidí jako její součást.

Prostředí, ve kterém žijeme, ovlivňuje kvalitu našeho života, naše postoje a následně i rozvoj celé krajiny a vyvolává

řadu celospolečenských diskusí, jichž bychom měli být součástí. Ve snaze zapojit širokou veřejnost do péče o krajinu, výchova a vzdělávání zůstává jediným celospolečensky zakotveným, kontinuálním a všeobecně přijímaným systémem, prostřednictvím něhož lze rozvíjet uvědomělý a zodpovědný vztah ke krajině a podporovat občanskou angažovanost. Pro tento účel lze čerpat náměty z oboru architektura a urbanismus, jehož součástí není pouze historie a mezioborový potenciál, ale i přetváření prostoru a krajiny v různém měřítku.

Krajina a vzdělávání

Všeobecná nedostatečná či nesystematická osvěta v tématech spojených s krajinou, ale i stále relativně nízká míra mezioborové spolupráce a komunikace či společenského tlaku vyvolaná skutečností, že rozvíjení vztahu ke krajině nepovažujeme za preventivní opatření, se promítá do veškerých strategických rozhodnutí i aktivit na lokální úrovni a jejich finanční podpory [Stará, 2019]. Přesto kurikulární dokumenty, a tedy i učební podklady v obecné rovině, poskytují obsah vedoucí k rozvíjení vztahu člověka a krajiny a umožňují využít poznatků oboru architektura a urbanismus v jednotlivých předmětech vyučovaných na školách. Dle výše uvedeného výzkumu tak lze usuzovat z několika skutečností:

1. ve strategických a metodických dokumentech se již témata spojená s krajinou či architekturou a urbanismem objevují, byť nepřímou, útržkovitou či s nepřesným názvoslovím;
2. krajina představuje průřezové téma, které může z poznatků oboru architektura a urbanismus čerpat náměty pro rozmanité vzdělávací oblasti a obory;

3. téma souvisí s klíčovými kompetencemi morálního, sociálního i osobnostního rozvoje, pročež jej lze využít nikoli s cílem rozvíjet teoretický obsah, ale postoje a hodnoty.

Celospolečenské potřeby, jejich priority a oborová uzavřenost se promítají i do pregraduální přípravy pedagogů a jejich dalšího vzdělávání. Nedostatek zkušeností potřebných k orientaci v tematických možnostech kurikula a využití širokých možností oboru architektura a urbanismus, potřebných k nabídce finanční, odborné, metodicko-didaktické podpory a posouzení její kvality znesnadňuje čerpat zdroje zejména neziskové a nevládní oblasti.

Architektura ve vzdělávání

Příklady dobré praxe podporující rozvoj uvědomělého a občansky angažovaného vztahu ke krajině a myšlení v souvislostech lze sledovat především mezi nevládními a soukromými organizacemi zabývajícími se vzděláváním a participací. Pro osvětové aktivity i běžnou výuku vznikají inspirativní volnočasové kroužky i podpůrné výukové materiály. Ukázky v rámci školní praxe představuje projekt Architekti ve škole, který se záměrem podporovat u dětí vztah ke krajině obrácením jejich pozornosti do vnějšího prostředí čerpá z témat architektury a urbanismu a hledá jejich průnik s vyučovými obory v mateřských, na základních i středních školách. Vznikly zde didaktické materiály inspirované místní zkušeností, využitelné jako vsuvka do hodin, projektový den, ale i práce, které na tématech spojených s prostředím vzdělávají nejen v občanských dovednostech a znalostech dějin, ale i v geometrii, zeměpise či fyzice.



Zapojení žáků mateřské školy do analýzy přilehlého okolí sloužící jako jeden ze vstupních podkladů pro urbanistickou studii



Projektový den na prvním stupni základní školy v rámci projektu Architektura ve vzdělávání (metodika Městské puzzle, autorky: Tereza Červená, Nikol Karabcová)

S běžnou výukou lze propojit i architektonicko-urbanistickou praxi, ať již v rámci veřejných zakázek či při spolupráci na komunitních projektech, kde se učení a zkušenost s plánováním propojí s přímou účastí na proměně prostoru. V posledních letech vzrůstá množství veřejných výběrových řízení zaměřených na sídelní krajinu, veřejný prostor a děti patří spolu se seniory k jejím nejvýznamnějším uživatelům. Z pohledu participace představují nositele místní zkušenosti, tedy nedocenitelný vstupní zdroj informací. Díky přirozené zvědavosti a uvědomování si vlastní zranitelnosti jsou žáci školního i předškolního věku vnímavější a citlivější k fungování prostředí, ve kterém se pohybují. Dokáží kriticky zhodnotit, které ulice a křižovatky jsou nepřehledné a z pohledu pěšího účastníka provozu nebezpečné. Ve snaze vyhnout se konfrontaci si dobře uvědomují, kde se v jejich okolí vyskytují osoby, které pro ně představují skutečnou či pocitovou hrozbu. Při zvolení vhodné metody (např. Zapojování dětí a mladých lidí do tvorby sídel, 2021) je nejen počet, ale i relevance podnětů využitelných v plánování a navrhování prostoru vysoká, a zároveň je participativní proces využitelný jako zábavná a zkušenostní forma, jejímž

prostřednictvím se rozvíjí nejen znalosti a dovednosti dětí určené kurikulem (komunikace, spolupráce, občanské aj.), ale též jejich vztah k místu.

Závěr

Důsledky nezapojování dětí do rozvoje území jsou patrné všude kolem. Od ob-
sazování hřišť pro nejmenší k nelibosti mnoha přítomných až po lhostejnost různých generací vůči prostředí. Zeptat se, jak chtějí trávit volný čas a jaké prostředí k tomu potřebují, nebo společná obnova historické cesty s alejí či učení v souvislostech (propojováním oborů) a pravidelné obrácení se v průběhu vyučování do vnějšího prostředí, alespoň zmínkou o něm, je prvním krokem ke kvalitativní změně.

Zapojením dětí do skutečného i hypotetického či strategicko-analytického projektu využitelného místní samosprávou k plánování rozvoje lze navázat na školní osnovy, a tak vedle předmětových vědomostí a dovedností můžeme podpořit i znalosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které budou moci žáci a studenti využít nejen ve škole, ale především v běžném osobním životě. Zábavná a podnětná forma spolupráce

přiměřená věku dětí upoutá jejich pozornost, podpoří občanskou angažovanost, vztah a osobní zodpovědnost k místu.

Použité zdroje:

- CoE. *European Landscape Convention* [on-line]. Florence: Council of Europe, 2000. [cit. 13. 2. 2023]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp.
- CÍLEK, V. *Krajiny vnitřní a vnější*. 2. dopl. vyd. Praha: Dokořán, 2007. 272 s. ISBN 80-7363-042-7.
- FANTA, J. *Česká krajina v evropských souvislostech*. In: *Tvář naší země – krajina domova, sborník z konference 21.–23. února 2001*. ČKA Praha, Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2001, s. 4047. ISBN 80-8651-201-0, ISBN 80-86512-00-2.
- LÖW, J., MÍCHAL, I. *Krajinný ráz*. 1. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. ISBN 80-86386-27-9.
- STARÁ, K. *Rozvíjení vztahu ke krajině a možnosti primárního vzdělávání*. Praha, 2019. Disertační práce. Fakulta architektury. České vysoké učení technické v Praze.
- ARCHITEKTI VE ŠKOLE. *Zapojování dětí a mladých lidí do tvorby sídel*. 1. vyd. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2021. [cit. 13. 2. 2023]. ISBN 978-80-11-02225-9. Dostupné z: https://www.architektiveskole.cz/assets/uploads/files/blog_files/f32d1-prirucka-k-tisku-oboustranne_cz.pdf.

*Ing. arch. Kristýna Stará, Ph.D.
zakládající členka projektu
Architekti ve škole*

ENGLISH ABSTRACT

Children's Participation in Spatial Development and Their Relationship to the Landscape, by Kristýna Stará

Expert discussions and published articles (Fanta, 2001; Michal, 2003) suggest a lack of awareness of the landscape and its values, of the landscape as a cultural heritage, of the landscape of which we form a part. Although we make only limited use of the opportunity to consciously participate in the planning, creation, management and protection of the landscape, our relationship to the landscape is reflected in our everyday lives in our decisions and attitudes, regardless of our professional background. Could it therefore be possible to use the opportunities offered by the Architecture and Urban Planning Course to develop an awareness of and civic interest in the landscape at lower levels of education?

MÍSTNĚ ZAKOTVENÉ UČENÍ

Markéta Hossingerová

Institucionalizované vzdělávání dětí a mládeže mění v reakci na potřeby současného globalizovaného a informačního světa své dřívější základní strategie. Rozvíjejí se nové obsahy vzdělávání, stanovují se jiné vzdělávací cíle – a tomu se přizpůsobují různé přístupy vzdělavatelů. Jedním z takových přístupů, který má značný potenciál přispívat k výchově demokratického občana 21. století, je místně zakotvené učení. Tento koncept využívá k výuce reálné okolí školy a podporuje navazování vztahů v místní komunitě. Při synergickém zapojení dalších osob – představitelů obecních a městských správ a správců veřejných pozemků – do vzdělávání lze z užití principů konceptu místně zakotveného učení získat řadu benefitů pro všechny zúčastněné.

Rámcové a školní vzdělávací programy

Základními státními kurikulárními dokumenty českého školství jsou rámcové vzdělávací programy (RVP) [1] pro jednotlivé etapy vzdělávání, které v roce 2004 nahradily tradiční školní osnovy a které obsahují nové strategie lépe odpovídající současnosti – globalizovanému světu a informační době. Těžištěm vzdělávání se tak nově stávají klíčové kompetence a gramotnosti. **Úkolem školy již není pouze předat znalosti, ale především naučit žáky a studenty orientovat se v rychle se měnícím světě a také v něm obstát.** Proto byla také definována tzv. průřezová témata, která se věnují aktuálním problémům a výzvám světa. Svým zaměřením na hodnotové postoje žáků a studentů a jejich kultivaci mají průřezová témata spíše charakter výchovy. RVP jsou pro školy závazné, ale formulované velmi obecně.

Na několika místech najdeme v RVP pojmy „udržitelný rozvoj“ a „životní prostředí“, které, ačkoliv to dosud – a uvidíme, co přinesou právě probíhající revize RVP – není explicitně vyjádřeno, v sobě nutně obsahují i rozvoj právě „území“ a prostředí konkrétně „vystavěné“.

Na základě RVP si každá škola vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program, který ji do značné míry umožňuje se určitým směrem profilovat, a tím se odlišit od ostatních. Učitelé tak mohou snáz formulovat vlastní představy o podobě vzdělání na té které škole, mohou lépe spolupracovat napříč obory a mohou učit více kreativně. **Průsečíkem zájmů různých aprobovaných učitelů a jejich oborů se pak může stát právě jejich místní prostředí školy a jejího okolí.** Každá školní budo-

va přece zaujímá určité místo, tedy fyzický a zároveň společenský prostor neboli sousedství tvořené lokální komunitou.

Partnerství a spolupráce

Každé takové místo má před sebou nějakou budoucnost – a má-li se rozvíjet prospěšným způsobem, musí mít takovou komunitu, která bude aktivně budovat místní partnerství a která se bude na lokální úrovni zabývat nejrůznějšími ekologickými, sociálními a ekonomickými problémy.

Budovat místní partnerství v tomto kontextu znamená dostat děti a mladistvé ven ze školní budovy do okolního veřejného prostoru a poskytnout jim důvod o daném místě přemýšlet a mluvit o něm – s místními obyvateli, lokálními firmami a podnikateli, odborníky různých zaměření a v neposlední řadě s místní samosprávou. Znamená to umožnit žákům a studentům vyjádřit obavy i přání, zapojit je do rozhodovacích procesů a konečně jim ukázat, jakými způsoby lze okolní prostředí měnit a zlepšovat.

Uvažujete-li, že byste iniciátorem takového partnerství mohli být vy – odborníci, městští architekti – můžete při oslovení vybrané školy čerpat z již existujícího konceptu místně zakotveného učení.

Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení můžeme chápat jako environmentální výchovu (jedno z průřezových témat), která je vázána na konkrétní místo. Na rozdíl od běžně chápáné environmentální výchovy zaměřené

zejména na přírodní prostředí prosazuje místně zakotvené učení přesah i do oblastí kulturních, sociálních a ekonomických podmínek místa. Usiluje tedy nejen o ochranu přírody, ale také o zodpovědnou správu obce. Velká výhoda tohoto konceptu spočívá v jeho uplatnitelnosti prakticky kdekoli. Jakákoliv obec se může stát „*efektivním učebním prostorem pro výuku dovedností potřebných pro život v demokratické společnosti*“ [2].

Princip místně zakotveného učení, čili využívání reálného bezprostředního okolí školy pro výuku, má dlouhou tradici – v českém prostředí bychom tyto myšlenky mohli nalézt u pedagogických reformátorů, jakými byli Jan Amos Komenský nebo Eduard Štorch. Na konci 90. let 20. století se tento přístup formoval na severovýchodě USA a v České republice ho od roku 2004 systematicky rozvíjí projekt **Škola pro udržitelný život** [3]. Na webových stránkách projektu jsou nejen podrobně popsána východiska a teoretické základy, na nichž projekt stojí, ale k dispozici je i řada konkrétních metodik, jimiž se lze při navrhování vlastních záměrů inspirovat. V rámci rozvoje území to klidně může být např. „*obnovování, údržba a vytváření nových cest, odpočinkových míst, zlepšení nakládání s odpady, vodou či energiemi*“ [4]. **Rozsah činností, které lze formou místně zakotveného učení realizovat, je daný pouze ochotou a představitivostí zapojených účastníků.**

Studie hodnocení přínosů místně zakotveného učení, které byly provedeny v USA [5] poukazují na pozitivní dopady jeho uplatnění ve vzdělávání: žáci dosahují lepších studijních výsledků a jsou více angažováni, stejně tak učitelé pociťují ve své práci větší míru uspokojení. V ne-

poslední řadě byla zaznamenána změna postavení školy v obci. Z instituce, která především pouze čerpá obecní finance, se rázem může stát partner, který pomáhá řešit konkrétní problémy obce. Obec pak získává to nejcennější – sociální kapitál, síť vzájemných vztahů, které jsou založeny na důvěře, spolupráci a touze budovat udržitelná místa pro život.

Důležitými předpoklady pro úspěšnou realizaci projektu místně zakotveného učení jsou, jak již bylo řečeno výše, ochota a vůle účastníků a také dostatek času. **Proto vždy důsledně promyslete a přesně definujte vaše cíle z pohledu správců veřejných pozemků a veřejného majetku a buďte maximálně otevření při komunikaci se školou.** Místně zakotvené učení by pro pedagogy nemělo představovat další zátěž navíc – jedním z principů tohoto konceptu je totiž skutečnost, že místně zakotvené učení je plnohodnotným nástrojem vzdělávání [6]. Zainteresovaní učitelé by tak měli mít přesně rozmyšleno, jak vše zapadá do jejich výuky a jakých vzdělávacích cílů má být dosaženo. Nechte si tedy dostatek času na plánování a hledání vzájemných souvislostí.

Při získávání prvotních zkušeností s místně zakotveným učením volte raději menší projekty, které zvládnete uskutečnit ve spojení pouze s jedním učitelem. Úspěšnou realizaci získáte argumenty pro akce většího rozsahu, které budou vyžadovat zapojení většího počtu žáků i pedagogických pracovníků, případně i například úpravu rozvrhu.

Svět naším domovem

Vztah ke svému místnímu přírodnímu i vystavěnému prostředí, ke svému kulturně-historickému dědictví a rozmanitému světu přírody nabytý prostřednictvím lokálních komunitních projektů, ve kterých budou žáci skutečnými partnery a strůjci rozvoje, pozitivně ovlivní jejich další přemýšlení o světě – o našem společném domově – jehož budoucí existence je nejen v důsledku probíhající klimatické změny v ohrožení.

Vzdělávat děti a mládež v tématu rozvoje území se při uvědomění těžkostí dnešního světa zdá nanejvýš důležité a aktivní podpora odborníků z daných oblastí a jejich partnerská účast na vzdělávacím procesu je jen těžko na-

hraditelná. Právě oni jsou nositeli souvisejících informací a aktuálních trendů, které vedou ke zvládnutí výzev, které před námi všemi stojí.

Použité zdroje:

- [1] *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, MŠMT, Praha, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-program/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.
- [2] VESELÁ, E. (ed.) a kol. *Za jeden provaz. Metodika výchovy k udržitelnému rozvoji a aktivnímu občanství programu Škola pro udržitelný život*. Středisko ekologické výchovy SEVER a Partnerství, o. p. s., Horní Maršov, 2012. s. 25.
- [3] *Škola pro udržitelný život*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.skolaprozivot.cz/Skola-pro-zivot.html>.
- [4] CLARK, D. (překlad HUŠKOVÁ, B. a kol.). *Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost. Budování vztahů mezi školami, obcemi a správci veřejných pozemků a prostor cestou místně zakotveného učení a zapojování občanů*. Středisko ekologické výchovy SEVER a Partnerství, o. p. s., Horní Maršov, 2010. s. 6.
- [5] *The Benefits of Place-based Education: A Report from the Place-based Education Evaluation Collaborative (Second Edition)*, 2010. Dostupné z: <https://promiseofplace.org/sites/default/files/2020-06/PEEC%2C%202010%20summary.pdf>.
- [6] *Principles of Place-based Education*, Promise of Place. [on-line]. Dostupné z: <https://promiseofplace.org/what-is-pbe/principles-of-place-based-education>.

Mgr. Markéta Hossingerová
Pěstuj prostor, z. s.

ENGLISH ABSTRACT

Place-based Learning, by Markéta Hossingerová

Institutionalized education for children and youth is changing its former basic strategies in response to the challenges of the current globalized and information-driven world. New educational content is being developed, different educational goals are being set - and different approaches of educators are adapting to this. One such approach that has considerable potential to contribute to the education of the democratic citizens of the 21st century is place-based learning. This approach uses the real environment of the school to teach and encourage the development of relationships in the local community. With the synergistic involvement of other people such as municipal and city government officials and public land managers in education, there are many benefits to be gained for all participants involved from using the principles of place-based learning.

VZDĚLÁVÁNÍ V ARCHITEKTUŘE Z POHLEDU POLITIKY ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČR

Vzdělání, jako souhrn osvojených znalostí a dovedností, nás provází celým životem. Už od narození se každý den učíme novým věcem, které nám později pomáhají být samostatnými. Architektura je rozsáhlý obor, který netvoří pouze samotné stavby a nauka o nich, ale i celá škála příbuzných oborů a specializací. Ve výsledku tak vytváříme rozsáhlé vystavěné prostředí, na kterém se podílíme všichni bez rozdílu. Je důležité, aby si všichni lidé uvědomovali svět kolem sebe a byli si vědomi, že tento svět spoluvytvářejí. Rozhodování o tom, kde se budou stavět nové stavby a jak budou vypadat, ovlivňuje i celé okolí těchto staveb – v kontextu vnímání tohoto celku pak můžeme hovořit o stavební kultuře. K pochopení vystavěného prostředí kolem nás není třeba rozsáhlých znalostí, stačí vnímat a uvědomovat si hodnoty a kvalitu prostředí, ve kterém se nacházíme.

K uvědomování si hodnot vystavěného prostředí nás vede i dokument *Politika architektury a stavební kultury České republiky* (dále PASK ČR), u kterého proběhla ke konci roku 2022 jeho aktualizace. PASK ČR je strategickým dokumentem a zabývá se vzděláváním nejenom odborníků pro architektonické, urbanistické a stavební projektování, techniků ve stavebních oborech a řemeslníků pro realizační (stavební a kompletační) práce, ale i úředníků veřejné správy. Samozřejmostí je pak vzdělávání veřejnosti.

Má-li ze strany veřejnosti vzniknout kvalifikovaná uživatelská poptávka po kvalitní architektonické a urbanistické tvorbě a stavební a krajinářské produkci, je třeba k uvědomění si hodnoty a kvality stavebního díla a vystavěného prostředí vychovávat potenciální klienty už od raného věku. Každý občan by měl rovněž znát svá práva v oblasti územního plánování, aby se cítil spoluzodpovědný nejen za stav prostředí ve svém bezprostředním okolí, ale aby byl také schopen přispět k ochraně práv společnosti. Je třeba, aby s tématy architektury, urbanismu, územního plánování, krajinářské archi-

tektury, stavební kultury a uvědomování si kvality prostředí byli vhodnou formou seznamováni žáci na základních a studenti na středních školách. Pro utváření vztahu k místu a pro formování základů představitivosti, prostorového a estetického vnímání i tvořivosti je zásadní i předškolní vzdělávání.

PASK ČR proto stanovuje cíle, které jsou zaměřeny na každou z těchto skupin, které pak dále rozčleňuje do jednotlivých opatření. Úředníci by se tak měli vzdělávat a prohlubovat si kvalifikaci formou kurzů zaměřených na představení tendencí a dobrých příkladů z oblasti architektury, urbanismu, územního plánování a dalších oborů, ale také na zapojování veřejnosti a komunikaci s veřejností. Odborníci a specialisté by si měli prohlubovat vzdělávání v aktuálních trendech navrhování staveb, jednotlivých typologických druhů staveb, nových materiálů a technologií a také v oblasti ochrany životního prostředí včetně podpory biodiverzity. PASK ČR definuje vzdělávání veřejnosti převážně jako podporu a rozvíjení výchovy a vzdělávání v oblastech architektury, urbanismu, územního plánování, stavební kultury a kvality prostředí na všech stupních škol. Měly by vzniknout metodiky na začleňování výuky tématu architektury a stavební kultury do vzdělávání. Současně by se měla posílit informovanost o přínosu kvalitního vystavěného prostředí, včetně jeho ekonomického a společenského významu.

Toto samotné vzdělávání však nestačí. Jak již bylo řečeno, vzdělávání nás provází celým životem a pro udržování povědomí o hodnotě vystavěného prostředí je velmi důležité i celoživotní vzdělávání. To může mít významný



Mateřská škola Nová Ruda

Zdroj: vlastní fotografie autora

přínos pro kvalitu a naplnění života. Všichni chceme žít v příjemném vystavěném prostředí, ale musíme pro to i my sami něco dělat. Je důležité uvědomovat si hodnotu a kvalitu vystavěného prostředí, předávat tyto poznatky svým dětem a učit je umění sledovat a rozpoznávat kvalitní architekturu.

Vždyť cílem Evropy v posledních letech je právě zajistit vysoce kvalitní vystavěné prostředí pro každého. A to bez nás, kteří zde žijí, nepůjde. Hodnota stavební kultury je nejvíce ovlivněná nikoliv tím nejkvalitnějším, ale spíše opomíjenou nebo zanedbávanou částí celku, která však může ve výsledku tvořit velkou část vystavěného prostředí.

*Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje*

REVITALIZACE VENKOVSKÝCH BROWNFIELDŮ VE VÝCHOVĚ MLADÝCH ARCHITEKTŮ

Škola architektury při Fakultě stavební Vysokého učení technického v Brně je jednou z mála v České republice, která se cíleně věnuje výchově studentů v oblasti architektury výrobních staveb. Ateliér výrobních staveb, tedy staveb průmyslových, zemědělských nebo jinak determinovaných technologií, navazuje na teoretický základ, který studenti získávají v předcházejících přednáškách a seminářích v předmětech Průmyslové stavby a Venkovské a zemědělské stavby. Zde nabydou nezbytné povědomí o klasické typologii architektury pro výrobu, které by mělo přispět k úplnosti jejich vzdělání v navrhování staveb. Nicméně právě výrobní stavby, díky prudkému technologickému rozvoji, procházejí neustálou transformací. Kdo jiný než univerzity, vychovávající odborníky budoucnosti, by měl na nové podněty reagovat. Proto se v teorii objevují nová témata (ekologie, obnovitelné zdroje, konverze, brownfieldy atd.) a v ateliérové tvorbě zadání odrážející potřeby soudobé společnosti. Venkovské zemědělské brownfieldy jsou jedním z témat posledních 25 let mého profesního zaměření. Společně se svými studenty pracuji na jejich revitalizacích a návratu zemědělských účelových staveb mezi architekturu.

Úvod

Rozvoj zemědělského hospodaření od doby baroka v sobě přináší potřebu účelových staveb zemědělských dvorů mimo obytnou zástavbu. Zprůmyslnění zemědělské výroby s následným vysokým podílem mechanizace iniciuje stavby specializovaných zemědělských pod-

niků. Do roku 1948 i v souladu s kvalitní architekturou. To, co předchozí generace staletí budovaly s úctou k životu, krajíně a především k půdě, čtyřicetileté socialistické hospodaření totálně zlikvidovalo a pro další generace zanechalo jako mementa. Více než 30 let od sametové revoluce se stále nedaří tyto „nádory“ vesnic odstranit.

Cíle

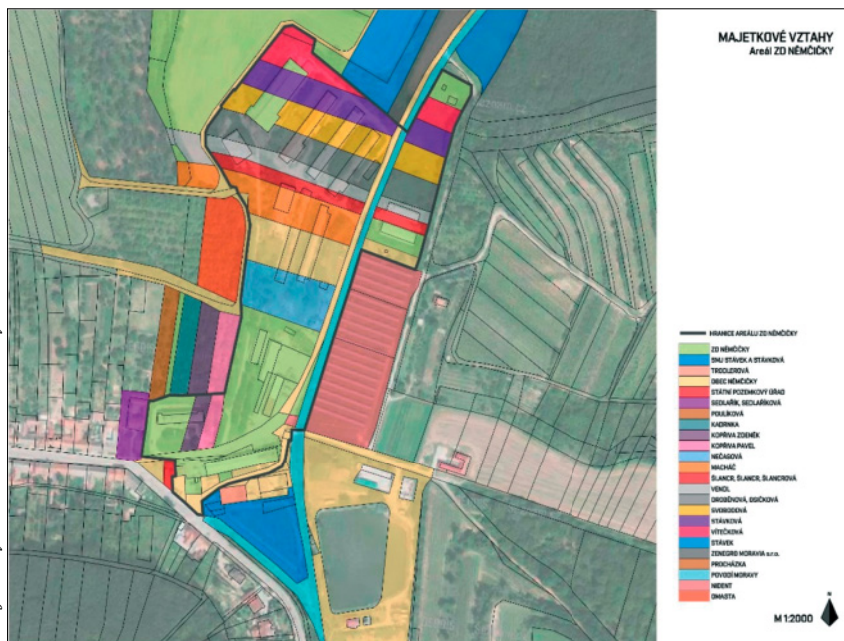
- Mapování a diagnostika zemědělských brownfieldů
- Silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby / SWOT analýza
- Metodika a optimalizace řešení
- Příkladové urbanisticko-architektonické studie
- Projekty a realizace

Urbanisticko-architektonické studie

Urbanisticko-architektonickým studiím vždy předchází podrobný analytický průzkum. V roce 2016, za podpory Specifického výzkumu FAST-S-16-3524, byla zpracována rozsáhlá analýza zaměřená na 48 zemědělských areálů obcí velkopavlovické vinařské podoblasti. Analýza jednoznačně prokázala, že největším současným problémem revitalizací jsou nevyřešené majetkoprávní vztahy, především pozemků. Mnohé tyto areály byly totiž postaveny na půdě drobných zemědělců a dodnes nebylo vyřešeno majetkové vypořádání, což potenciálním investorům brání v případném rozvoji. Co s tím? Následuje pár příkladů možných postupů:

*Revitalizace zemědělského areálu
Němčičky*

Rozsáhlý zemědělský areál v údolní poloze na východním okraji obce Němčičky (okr. Břeclav, vinařská podoblast velkopavlovická) provozuje Zemědělské družstvo Němčičky. Z původní zástavby je využíváno pouze několik objektů k provozu družstevního vinařství. Případnou



Příklad majetkových poměrů areálu ZD Němčičky



Návrh vinařství ZD Němčičky, Bc. Petr Švéda

revitalizaci celého areálu blokují nedořešené majetkové vztahy k pozemkům. V případě vypořádání by areál mohl sloužit k výstavbě vinařského podniku se zázemím pro agroturistiku včetně instalace mini zoologické zahrady.

Revitalizace zemědělského areálu Bukovany u Kyjova

Již samotná poloha tohoto zemědělského areálu mu dává vysoký potenciál nového funkčního využití. Do přestavby

se vložila samotná obec, která se snaží získat pozemky do svého vlastnictví, jednak výkupem, jednak směnou za jiné obecní pozemky. Architektonická studie navrhuje plochy rozdělit na několik samostatných funkčních celků, což umožní obci realizovat plánovaný rozvoj v mnoha směrech bez nutnosti stavět na „zelených loukách“. Využije stávající infrastrukturu na pozemku a současně se zbaví brownfieldu.

Revitalizace zemědělského areálu Víchov (okr. Tachov)

Publikování tématu revitalizací venkovských brownfieldů čím dál častěji oslovuje investory, kteří se na náš ústav obracejí s žádostí o zpracování architektonických studií řešící problematiku dané lokality. V roce 2021 se rozvinula obsáhlá spolupráce s vlastníkem bývalého zemědělského střediska pro chov a výkrm vepřů, panem Ing. R. Schwarzem. Na základě reálného zadání vzniklo cca 30 architek-

Zdroj: autorská vizualizace



Urbanistická koncepce areálu Bukovany, Bc. Nikola Kršková

Zdroj: autorská vizualizace



Návrh vinařství Bukovany – revitalizace bývalého kravínu K-100, Bc. Iveta Krčálová

tonických studií řešících uvolněné pozemky zástavbou univerzálními halami pro malé a střední podnikání.

Téma Víchov bylo rovněž předmětem před diplomních a diplomních projektů. Diplomanti však řešili i širší urbanistické vazby sousedních pozemků a celkový vztah k obci Víchov i okolí. Z šesti výsledných studií si při obhajobě investor vybral dvě, které chce dále rozvíjet, a na základě vzniklých návrhů je zadat již nyní architektům – absolventům k zpracování reálnizační dokumentace. To je jasným signálem a důkazem, že takto za-



Urbanistický koncept Vichov, Bc. Jakub Hubený



**Návrh areálu pro malé a střední podnikání ve Vichově,
Anna Žůrková, II. ročník**

daná témata studentských projektů mají své opodstatnění k následnému reálnému využití v praxi.

Závěr

Mnohaletý výzkum a práce na urbanisticko-architektonických studiích zcela prokazují, že směřování revitalizací venkovských brownfieldů je reálné, pokud se podaří „narovnat“ vlastnické vztahy. Pak je možné postupovat dle těchto schémat:

- revitalizovat areály opět pro využití v zemědělství,
- revitalizovat areály pro nezemědělskou výrobní činnost,
- revitalizovat areály pro jiné funkce (bydlení, občanská vybavenost, sport, rekreace atd.),
- demolice objektů a celková sanace území – návrat přírodního charakteru.

Použité zdroje:

- [1] DÝR, P. *Architektura zemědělských staveb*. Brno: Mendelova univerzita v Brně 2014, 50 s. ISBN: 978-80-7375-897-4. 2,5 AA.
- [2] DÝR, P.; MATOUŠKOVÁ, P.; GERŽOVÁ, Y. *Architektonická perspektiva využití bývalých areálů zemědělské výroby v České republice*. 2016 – Specifický výzkum č. FAST-S-16-3524.
- [3] DÝR, P. *Architektonická perspektiva využití bývalých areálů zemědělské výroby v České republice. Habilitační práce*. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury 2017, 39 s. Plná verze 150 s. ISBN: 978-80-214-5552-8.
- [4] ŽIŽKA, J. *Hospodářské dvory bývalých panství v Čechách*. Národní památkový ústav Praha 2016. 573 s. ISBN 978-80-86516-85-1.
- [5] Diplomové práce a ateliérové projekty studentů Ústavu architektury FAST VUT Brno 2018–2022.

*doc. Ing. arch. Petr Dýr, Ph.D.
Ústav architektury Fakulty stavební
Vysoké učení technické v Brně*

GENIUS TEMPORIS V PROCESU VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 1939 sílila nacistická propaganda, která měla za následek vypálení mnoha synagog ve velkých městech, jako je Brno, Olomouc, Teplice, Jihlava nebo Opava. „Z celkem 360 synagog 19. století se jich v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do dnešní doby dochovalo pouze 90. Naprostá většina z nich byla vypálena během říšského pogromu za tzv. křišťálové noci v listopadu 1938, po nacistické okupaci českých zemí v březnu 1939 nebo po deportaci místních židovských obyvatel do koncentračních a vyhlazovacích táborů v roce 1942.“¹⁾ Od konce války až do dnešního dne byla v České republice postavena jenom jedna synagoga, a to jako součást Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Bývalé synagogy dnes připomínají jenom prázdná místa. Ve většině případů se obce vzhledem k rozsahu škod rozhodly ruiny zbourat. Na místech, kde kdysi stály impozantní synagogy, jsou nyní prázdné nevyužívané pozemky (Brno), městský park (Opava, Teplice) nebo parkoviště (Olomouc). Rozhodli jsme se společně s diplomanty ARC (Ústav architektury Fakulty stavební VUT) obnovit a připomenout tradici zaniklých staveb. Formujeme nové modelové situace a necháváme synagogy znovu ožít v duchu současné architektury, která zároveň vytvoří jejich historickou stopu. Nové synagogy tak souvisle navazují a prezentují kdysi největší židovské obce v České republice, které – i když v menší míře – stále v rámci České republiky existují i dnes. Oživujeme synagogy v duchu současné architektury s trvalým pamětním poselstvím.

V roce 2014 proběhla architektonická soutěž na novostavbu římskokatolického kostela Sslání Ducha svatého s farním zázemím a ubytováním saleziánů v Brně. Před více než 20 lety byla v Brně postavena první islámská mešita a v roce 2011 bylo dokončeno nové buddhistické meditační centrum. Od konce války až dodnes byla postavena pouze jedna synagoga, a to jako součást Krajské vědecké knihovny v Liberci. Lze tedy shr-

nout, že mnoho náboženských komunit, včetně křesťanů, muslimů a buddhistů, aktivně buduje nová komunitní centra po celé České republice. V rámci architektonické tvorby diplomantů ARC se snažíme oživit přítomnost židovských komunit prostřednictvím návrhu komunitních center sloužících náboženským i společenským účelům. Myšlenkou práce je navrhnout architektonickou formu prezentující synagogu a centrum pro náboženskou komunitu, nejen duchovního charakteru, jako projev náboženské tolerance v multikulturní společnosti.

Výše zmíněná pohnutá minulost nás také přivedla k myšlence vytvořit nové židov-

ské centrum. Rozhodli jsme se obnovit a připomenout tradici ztracených synagog a navrhnout nová židovská komunitní centra v České republice. Nevyužité rozsáhlé pozemky v centru měst se pro tento účel samy nabízely. Komunitní centrum s památníkem holocaustu s náročným stavebním programem se stalo tématem diplomových prací diplomantů Ústavu architektury VUT v Brně. Součástí a prioritou stavebního programu byl návrh samotné nové synagogy – moderního chrámu, který by stál na stejném místě, kde před druhou světovou válkou stály synagogy původní. Součástí návrhu byl také komplex budov pro administrativní prostory centra, multifunk-



Jakub Prachař – návrh nové synagogy v České Lípě



Monika Bartošová – návrh nové synagogy v Opavě

1) Zpravodaj: Symboly emancipace. *Synagogy 19. století v českých zemích* [on-line]. Židovské muzeum v Praze, 2013, 2013(1) [cit. 2019-07-22]. Dostupné z: https://c.jewishmuseum.cz/files/obsah/zpravodaj/zpravodaj_1_13.pdf.



Ondřej Kurečka – návrh nové synagogy v Trutnově



Adam Bednařík – návrh nové synagogy v Jihlavě

ční sál a Moravské židovské muzeum (v současné době ve většině měst žádné židovské muzeum neexistuje). Sbírky nového muzea by vystavovaly předměty z židovské kultury, zvyků a tradic. Jednou z podmínek bylo také navrhnout košer restauraci, která by byla přístupná široké veřejnosti. Studenti měli možnost zahrnout do projektu i další funkční budovy. Komplex však měl být vždy brán jako celek: komunitní centrum s novým veřejným prostorem. Míra přístupnosti

široké veřejnosti, tedy otevřenost či uzavřenost centra, zůstala na uvážení každého diplomanta. Vzhledem k pohnuté historii židů byla tato otázka mezi studenty nejdiskutovanější.

Jednou z nejdůležitějších součástí tohoto projektu byla snaha o zmírnění kulturních bariér a nabídka osvěty v podobě náboženské tolerance a porozumění. K tomu velmi pomáhal proces studia judaismu a židovství obohacený o exkurze

do Muzea židovské kultury v Bratislavě a židovské čtvrti v Třebíči.

Na závěr nesmíme opomenout mezinárodní soutěž na Moravské židovské muzeum a Dokumentační centrum holokaustu na Moravě, kde slavnostní vyhlášení proběhlo v říjnu 2022 za účasti vítěze soutěže, architekta Kenga Kumy. Právě výše zmíněná událost nás v naší práci utvrdila a rozhodli jsme se v tomto tématu i nadále pokračovat.

*doc. Ing. arch. Juraj Dulenčín, Ph.D.
Ing. arch. Kateřina Malečková
Ústav architektury
Fakulta stavební VUT v Brně*

CENA DĚKANA 2022 NA FA ČVUT V PRAZE – ÚZEMNÍ PLÁN MILOVICE

Cílem soutěže je prezentovat excelentní tvůrčí práci a reflektovat kvalitu a směřování výuky na FA ČVUT v Praze. Za rok 2022 získaly ocenění v kategorii urbanismus Karolína Čechová a Victoria Cheremnykh (Ateliér Šindlerová).

Autorská zpráva: Projekt územního plánu Milovice vychází z urbanistického projektu letního semestru 2021. Projekt byl založen na vizi vytvoření dvojměstí Milovice – Lysá nad Labem. Podrobně se zabýval pouze centrální částí města s největšími nedostatky v rozmezí mezi

železniční stanicí a východním cípem Benátské Vrutice. Návrh územního plánu pojímá celé území obce Milovic včetně oblasti Božího Daru a umožňuje další rozvoj Milovic v rozvojových plochách. Dochází k doplnění ploch občanského vybavení, zapojení města do širší krajinné sítě a vytvoření souvislé kvalitní sítě veřejných prostranství s využitím stávajících kvalit území a jejich podporou.

Hodnocení poroty: Projekt přináší do plánování koncepční práci se strukturou

sídla, dopravní infrastrukturou i uspořádáním krajiny. Širší hodnoty pak zdařile převádí do detailního řešení. Porota ocenila i prezentaci geneze koncepce, která je cenná při obhajobě projektu před zadavatelem.

Redakce U&ÚR se ptala autorek vítězného návrhu: *Měly jste přesné zadání, nebo jste si samy mohly vybrat téma a také konkrétní obec, pro kterou jste poté územní plán zpracovávaly?* Zadání jsme si vybrat nemohly, už před přihlášením do modulu jsme věděly, že

SEZNAM ŠKOL S UZNANÝM VZDĚLÁNÍM ČESKÉ KOMORY ARCHITEKTŮ PRO AUTORIZACI V OBORU ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

dle § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů
a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů

Vysoká škola	Fakulta	Studijní program	Studijní obor
České vysoké učení technické v Praze	Fakulta architektury	Architektura a urbanismus Architecture and Urbanism	Architektura (též dílčí moduly téhož oboru) Architecture
České vysoké učení technické v Praze	Fakulta stavební	Architektura a stavitelství	Architektura a stavitelství
Vysoké učení technické v Brně	Fakulta architektury	Architektura a urbanismus Architecture and Urbanism	Architektura Architecture
Vysoké učení technické v Brně	Fakulta stavební	Architektura a rozvoj sídel	Architektura a rozvoj sídel
Technická univerzita v Liberci	Fakulta umění a architektury	Architektura a urbanismus	Architektura
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	Fakulta stavební	Architektura a stavitelství	Architektura a stavitelství
Česká zemědělská univerzita v Praze	Fakulta životního prostředí	Krajinářství	Prostorové plánování
Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze		Výtvarná umění	Architektura* Architektura a design* Architektonická tvorba* Architektonická tvorba
Akademie výtvarných umění v Praze		Výtvarná umění	Architektonická tvorba*
ARCHIP Praha		Architecture and Urbanism*	

[Zdroj: Usnesení představenstva ČKA ze dne 5. 4. 2022; stav k 21. 2. 2023]

Poznámky:

- 1) Tabulka obsahuje pouze aktuálně akreditované studijní programy/obory, nikoliv programy/obory nabízené v minulosti.
- 2) Tabulka neobsahuje studijní obory, které jsou ve vztahu k autorizačnímu oboru územní plánování vzděláním příbuzným.
- 3) Magisterské studijní obory jsou označeny hvězdičkou. V ostatních případech jde o navazující magisterské obory, kterým předchází bakalářské studium.
- 4) Anglicky nazvané studijní obory jsou vyučovány v angličtině.

PODNIKATELSKÁ REGIONÁLNÍ SPRÁVA – ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST PROSTŘEDNICTVÍM OTEVŘENÝCH INOVACÍ

ODBORNÁ KONFERENCE PROGRAMU ESPON, PRAHA 7.–8. 12. 2022

Ve dnech 7.–8. 12. 2022 se v Praze v Kongresovém centru konala v rámci českého předsednictví v Radě EU konference ESPON. Tématem byl závěr nejnovějšího výzkumu ESPON – výhody plynoucí ze společenských inovací nejsou výsadou regionů se strukturální inovační kapacitou. Konference se zúčastnilo téměř 200 účastníků z více než 30 zemí.

Úvodní slovo přednesla vrchní ředitelka sekce veřejného investování, výstavby a sociálního začleňování **Leona Gergelová Šteigrová**.

Prvním řečníkem konference byl **Wiktor Szydarowski**, který se ve svém vystoupení zaměřil na spolupráci a podporu problémových regionů. Zdůraznil význam využití pozitivních zkušeností těch regionů, ve kterých se podařilo podobné problémy vyřešit.

Mikel Landabaso Alvarez ve své prezentaci přednesl tři myšlenky/teze. Dosažení zelené a digitální transformace nebude možné, pokud nebudeme investovat více financí do vědy a výzkumu a pokud zároveň nebudeme všichni spolupracovat. Tuto transformaci nelze provést, pokud regiony nebudou investovat do tohoto rozvoje (programování a implementace). K dosažení transformace je zapotřebí celoevropský přístup a spolupráce všech zainteresovaných stran.

Následně vystoupil **Gaurav Ganguly**, který vysvětloval návaznosti krizí posledních let, jak spolu jednotlivé krize souvisejí a ovlivňují se. Válka na Ukrajině má vazbu na inflaci, inflace na zdražování všech komodit (což již způsobovala pandemie covid-19), a to má pak vliv na měnovou politiku. Z hlediska energetické krize je třeba vybudovat potřebnou infrastrukturu a budovat a investovat do obnovitelných zdrojů energií. Budoucnost musí být poháněna investicemi. Inflační očekávání společnosti je v současnosti velkým tématem, protože pokud spo-

lečnost neuvěří, že inflace klesne, bude velmi těžké z hlediska centrálních bank inflaci snižovat a navrátit se k inflačnímu cíli. Evropa se taktéž musí zaměřit na snížení dluhů a jejich udržitelnost, aby bylo možné v budoucnu čelit dalším krizím.

Dominique Foray mluvil o tématu EDP (princip vyhledávání podnikatelských příležitostí). Zmínil obecný princip politik na místní úrovni – efektivita se dostaví v případě, že lidé chápou, proč a jak mají určité věci řešit. Velký význam má nastavení priorit. Pomocí prioritizace dokážeme transformovat určitá specifická odvětví. Inovace jsou tak nepředvídatelné, že se nedají naplánovat do detailu, a proto je vláda nedokáže efektivně využívat. To je podstatou principu EDP, který funguje zdola nahoru (bottom-up). Je to nutný krok pro efektivní politiku ke konkretizaci jednotlivých cílů a inovací.

Na téma EDP navázal **Miroslav Daněš** příspěvkem o ERG (podnikatelsky orientovaná regionální správa). Ministerstvo pro místní rozvoj v rámci snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony připravilo dokument Strategie regionálního rozvoje 2021+. Je nezbytné identifikovat regiony, které vyžadují zlepšení své pozice (co do konkurenceschopnosti nebo sociálně-ekonomických faktorů). Dále Miroslav Daněš zmínil výzkum Jihomoravského centra inovací a Univerzity Karlovy, který probíhal v kooperaci s programem ESPON a jehož výstupy mohou inspirovat politickou reprezentaci, propojit odborníky a zabránit opakování dříve realizovaných chyb.

Bývalý ministr plánování Venezuely, **Ricardo Hausmann**, začal svou prezentaci otázkami, jak obecně přemýšlet o procesu růstu a jaké jsou jeho sociální a politické souvislosti. Schopnost růstu znamená schopnost generovat vyšší příjmy pomocí vyšších vědomostí. Znalosti jsou obsaženy ve všech

materiálech a nástrojích, které používáme a které časem dále zdokonalujeme. Jediná znalost nebo schopnost, kterou nedokážeme přenést, je znalost know-how. Tu je těžké písemně zformulovat, je nutné ji postupně předávat. Právě města jsou místa, kde se koncentrují znalosti, schopnosti a know-how a kde se generují výstupy. Covid nám ukázal, že ačkoliv se spousta věcí dá realizovat na dálku, osobní interakce mezi lidmi je nadále neodmyslitelnou záležitostí, která znalosti posouvá vpřed. Znalosti a jejich export, stejně jako export materiálu, jsou dle Hausmanna faktory růstu měst.

Na předchozí příspěvek tematicky navázal **Vassilen Iotzov**. Některá místa nemají přístup k těmto znalostem a schopnostem, což může vést k disparitě mezi regiony. Regiony většinou spolupracují s vedlejšími regiony, ale spolupráce na větší dálku nefunguje tak, jak by měla. Proto do tohoto procesu vstupují regionální „agentury“, které propojují jednotlivé inovátory ze vzdálenějších regionů.

David Uhlíř z Jihomoravské inovační agentury se ve své přednášce věnoval investicím do výzkumu i regionálním investičním strategiím Jihomoravského kraje. Hovořil o tzv. inovačním ekosystému, do kterého jsou zahrnuty velmi rozdílné subjekty. Inovace jsou zde považovány za faktor růstu ekonomiky. V závěru své prezentace David Uhlíř zhodnotil výstupy z 20 let trvání regionální inovační strategie; jmenoval např. přeměnu výzev na konkrétní projekty, vznik sítě spolupracujících institucí a partnerství jako předpoklad pro další projekty.

Následovala panelová diskuse, které se zúčastnil **Petr Očko, Wiktor Szydarowski, Mikel Landabaso Alvarez, Emil Boc a Luc Soete**. Závěrem zaznělo, že je třeba využívat inovace – princip ERG je nástroj propojující regiony, regionální inovace založené na technologiích jsou vysoce potřebné a je třeba

propojovat jednotlivá centra znalostí, stejně jako jednotlivé regionální správy.

Po obědové přestávce začal blok A **Společenské inovace v regionech – chytrá specializace**. Probírala se témata chytré specializace, globálního přístupu i přístupu na místní úrovni, sociální a technologická inovace, přístup, který kombinuje systém top-down/bottom-up, klíčové principy, jak vytvářet inovační portfolia a vyváženost mezi problémy a jejich řešením.

Dalšími tématy bylo určení cílů udržitelného rozvoje – jak tyto cíle udělat smysluplné pro inovační aktivity, snížení nerovností, klimatická změna či udržitelná moře. Řešením je propojovat cíle udržitelného rozvoje jak v environmentální, tak v sociální oblasti.

Dalším zásadním tématem je, jak přistupovat a kombinovat přístupy top-down a bottom-up. Jaký je ten správný mix? Nejdůležitější je však dialog mezi oběma úrovněmi, abychom dokázali určit priority. Dominujícím přístupem však stále v České republice zůstává top-down. Je potřeba si nechat místo i na experimenty a v současné době se začíná přístup bottom-up více a více prosazovat.

Jak může inovační politika řešit současné celospolečenské výzvy? Je třeba, aby na řešeních spolupracovali všichni. Musíme vědět, kdo bude jednotlivé strategie využívat, a lze tak více samotné uživatele zapojovat do přípravy těchto politik. Je tedy potřeba investovat především do komunikace mezi jednotlivými aktéry.

Blok B byl nazván **Společenské inovace v regionech – český přístup orientovaný ke společenským výzvám prostřednictvím chytré specializace**. Diskuse začala tématem misí Horizontu Evropa, které propojují praktickou a teoretickou oblast. V rámci misí je možné čerpat větší množství finančních prostředků, a tím lépe naplňovat cíle. Je výhodnější zapojit se do mise, než zpracovávat samostatný krátkodobý projekt. Prvním předpokladem úspěchu by měl být inovativní a otevřený veřejný sektor. Druhým předpokladem je dostatečné financování. Překážkou může být nedostatek kvalifikovaných lidí.

Na závěr dne vystoupil **Michal Miedzinski**, který shrnul obecné principy, které byly v rámci prvního dne konference představeny, a na něj navázala **Eva Brožová**, která se zaměřila na shrnutí přístupu v České republice.

Ve večerních hodinách pak proběhl společenský večer v prostorách Národního technického muzea, kde byl volný vstup do muzejních expozic s tématy doprava, architektura, astronomie, měření času, chemie, hornictví, fotografické a televizní studio, polygrafie a hutnictví.

Druhý den navázal na témata předchozího dne, která dále rozvíjel. Paralelně pokračovaly tři bloky přednášek. Blok C měl název **Společenské inovace v regionech – otevřená data ve veřejných politikách**.

Zde vystoupil **Martin Gauk**. Otevřená data jsou stále složitá otázka z hlediska jejich použitelnosti, otevřenosti a hlavně aktuálnosti. Data by měla sloužit ke sdílení mezi evropskými zeměmi. Fungují čtyři principy: vládnutí, centralizovaná (vládní/státní/federální) infrastruktura, zvyšování dovedností a příprava společného datového prostoru fungujícího všude na stejných principech.

V rámci sdílení dat na úrovni vlád je silnou stránkou velké množství dat z různých oblastí, což ovlivňuje nejen fiskální politiku, ale i plánování a regionální politiku. Slabou stránkou je nižší množství dat v reálném čase, problémy s přístupem k datům a také problémy s jejich kvalitou.

Radmila Velnerová, Pavel Bulíček a **Tomáš Merta** představili datový portál Královéhradeckého kraje, který má přes 70 datových sad. Datové sady před zveřejněním byly standardizovány a pročištěny a obsahují veřejně dostupná data v souvislosti s krajem. Portál nabízí analýzy, statistiky i mapové aplikace a samotné datové sady. V datovém portálu mají 12 témat, ve kterých se nachází přes 600 ukazatelů. Portál obsahuje výstupy z oblastí dotací, dopravy či hospodaření kraje. Lze zde najít i seznam veškerých strategií, které Královéhradecký kraj nabízí.

Nástroj pro měření emisí skleníkových plynů v různých územích představil

Kimmo Sakari Lylykangas. Jeho cílem je vytvořit budoucí scénář pro vývoj emisí skleníkových plynů pro území obcí a měst. Za důležité je považováno snižování emisí – snižování napomáhají i politiky územního rozvoje. Tento nástroj by měl být použitelný v rámci územního plánování. Nástroj má tři druhy uživatelů – územní plánovače, odborné uživatele, kteří vytvářejí nástroj pro publikace dat, a developery, kteří data mohou procházet a případně navrhnout jejich zlepšení.

Dále se konal blok D, **Společenské inovace v regionech – environmentálně-sociálně-správní (ESG) data ve veřejných politikách: Predikátor ESG společnosti Moody's**, a blok E, **Společenské inovace v regionech – inovativní přístup k návrhu politiky, posouzení územního dopadu**.

Následoval poslední blok F **Společenské inovace v regionech – experimentální přístup k inovativní politice a k její implementaci**. V tomto bloku vystoupila **Maria Varinia Michalun** s příspěvkem věnujícím se důležitosti inovací a inovační politiky pro regionální rozvoj. Ve svém vystoupení se zaměřila i na výzvy, kterým čelí regionální inovativní politiky. To je důležité téma z několika důvodů – z hlediska růstu (z hlediska regionů se rozdílly zmenšují, ale z hlediska jednotlivých zemí se rozdílly zvětšují), pomocí regionálních politik lze podporovat lepší život obyvatel a jejich kvalitu života. Inovativní politiky pomáhají také řešit globální výzvy (nelze je řešit z jednoho úhlu pohledu ani z jedné úrovně správy).

Jednou z výzev je financování. Zdrojů je několik, ale jsou významně omezené. Financování je zaměřené na určité oblasti. Region tak může finance obdržet, ale na výzkum v oblasti, který pro region není důležitý. Dalším problémem je, že se regiony soustředí na jeden druh, jednu oblast inovací, např. technologické. Tak by to ale být nemělo, mělo by se přistupovat k inovacím v rámci určitého mixu a tyto inovace propojovat. Důležité je také sdílení přístupů a zkušeností z jednotlivých regionů.

Poslední příspěvek patřil tématu role experimentálního přístupu v inovační poli-

tice, o které mluvil **Pedro Marques**, jež ve svém příspěvku uvedl, jak významné je věnovat se otázce, kdo politiku navrhuje a kdo ji následně naplňuje. Je třeba sledovat věci a místa, které nefungují, a hledat důvody, proč tomu tak je.

Následně probíhala panelová diskuse, které se zúčastnili i **Florence Hennart** a **Giulia Bubbolini**. Hovořili o využívání kreativních technik pro zapojení lidí do procesu. Zásadním prvkem je inkluзивita. Lidé tak přispívají k prioritám a mohou přijít s novými nápady, jak zapojovat ostatní. Získává se tak i společná důvěra. Důležitá je však také politická podpora celého procesu.

O shrnutí konference se pokusil **Wiktor Szydarowski**. Konference byla pořádána pro účastníky z řad veřejné správy, praktiků, kteří témata každodenně řeší, případně i pro politiky a novináře, kteří myšlenky dále předávají. Přístup k inovativní politice má mnoho tváří a mož-

ností. Příspěvky propojovaly obecné přístupy, přístupy z EU či přístupy v rámci České republiky. Seminář ESPON sloužil především k tomu, aby vznikalo něco, co bude užitečné a aplikovatelné v praxi. Inovativní politika tedy vede k územní soudržnosti, soběstačnosti i ke zlepšení kvality života jednotlivých obyvatel.

Thiemo Eser představil, jak vypadá plánování programu ESPON 2030, který byl již schválen. ESPON slaví 20 let svého trvání a tento seminář a konference sloužila i k pohledu, jak se za tuto dobu program vyvíjel. Jak těžké bylo začít první období, které sloužilo k propagování a získávání zkušeností. Následně probíhalo získávání informací, institucionální zajištění a vytvoření stálého týmu. Probíhá komunikace mezi výzkumnými organizacemi a politiky tak, aby došlo ke zlepšení inovačních politik. Přidaná hodnota celého procesu je, že spojuje jednotlivé aktéry, kteří následně vytvářejí nové příležitosti.

Předsednictví v Radě EU po ČR přebírá Švédsko a **Daniel Andre** sdělil několik informací, jak by mohlo vypadat. Plánuje se navázat na práci, která se v rámci českého předsednictví uskutečňovala. Švédsko má novou vládu, která připravuje konečný program a priority předsednictví. Soustředí se na městskou agendu a zahájení diskuse o prověření tohoto tématu. Tématem je rovněž postup implementace, co je třeba v rámci městské agendy změnit. Dalšími tématy budou zelená města, územní promítnutí zelené industrializace, investice do zelené oceli, zelená energie a její produkce či bateriové továrny na ukládání energie.

*Ing. Jakub Kotrla
Ing. Elena Fedrová
Ústav územního rozvoje*

*Ing. Martin Marek
Fakulta stavební VUT v Brně*

TVORBA RURÁLNÍ KRAJINY A JEJÍ NÁSTROJE (RECENZE)

Obsah monografie

Odborná kniha obsahuje 333 číslovaných stran, na kterých je publikováno 351 fotografií od 35 autorů. Text odborné knihy doprovází 85 grafických a mapových schémat, 18 tabulek, 3 grafy a 34 poznámek pod čarou. V literárním přehledu je odkazováno na 46 literárních pramenů a zdrojů od různých autorů. Autocitace uvádí 23 zdrojů od autora Jiřího Löwa, Maxmiliána Wittmanna a Tomáše Dohnala. Předcházející badatelská práce autorů je doložena přehledem devíti výzkumných projektů.

Téma tvorby rurální krajiny je v recenzované monografii rozděleno do jedenácti základních kapitol. První tři kapitoly analyzují složky primární krajinné struktury; čtvrtá a pátá kapitola pojednává o reflexi primárních složek do sekundární struktury krajiny – zabývá se převládajícími způsoby současného vy-

užití krajinného prostoru. Šestá, sedmá a osmá kapitola rozebírá různé terciární aspekty v uspořádání krajinného systému. Pro takový výklad autoři nacházejí východiska v popisu ekonomických a sociálních souvislostí v lidské společnosti od pravěku přes středověk, novověk (renesanci) až po současnost (kapitoly 9–11). Publikaci uzavírá anglické shrnutí v rozsahu dvou stran a příloha s typologií evropských krajín (17 stran).

Odborná kniha je bohatě vybavena obrazovou dokumentací. Fakta dokládají četná grafická schémata, přehledné mapy, výřezy z ortofotomap a kartogramy. Všechny autorské závěry jsou vizualizovány konkrétními příklady a ukázkami krajinného prostoru na barevných fotografiích. Pro tabulky a grafy jsou uvedeny věrohodné datové zdroje; podstatou recenzované odborné knihy je jejich přesná a pravdivá interpretace.



Aktuálnost tématu

Autoři v publikaci rozvíjí a shrnují rozsáhlou badatelskou práci v oboru analýzy, hodnocení a dotváření krajinného prostředí a krajinné struktury. Zvláštní pozornost věnují podmínkám utváření krajinného rázu v České republice. Věcně rozsáhlé a tematicky různorodé autorské práce doc. Ing. arch. Jiřího Löwa, známé již z předcházejících dílčích odborných sdělení, jsou v předložené publikaci souborně shrnuty ve vzájemných souvislos-

tech a v ucelené jednotě. Téma odborné knihy je vysoce aktuální a vyjadřuje se k problémům současné agendy Evropské unie v oblasti rozvoje ekosystémových služeb, ochrany druhové rozmanitosti, Úmluvy Rady Evropy o krajině, European Environment Agency, Sdělení Evropské komise „*Green Infrastructure – Enhancing Europe's Natural Capital*“¹⁾ a dalších mezinárodně platných dokumentů, které jsou – mimo jiné – i součástí ústavního práva České republiky.

Novost přístupu

Analytický přístup k **primární krajině struktuře** shrnuje soudobé biogeografické poznatky – rozšiřuje standardní „topické“ pojetí o takové krajině charakteristiky, které vyplývají z přístupu „chórického“. Nejde zde již jen o základní topologické charakteristiky místa, ale i o prostorové vyjádření přechodů a sousedství (chórické charakteristiky). Autoři aplikují tyto poznatky na příkladech krajinných jednotek – dokládají struktury homogenní, kontrastní nebo similárního typu (tj. obsahující přirozené plynulé gradienty vybraných znaků). Takové závěry pak poskytují zcela nová východiska pro vytváření koncepce uspořádání krajiny, pro reprezentativnost skladebné sítě biocenter a biokoridorů v územním systému ekologické stability krajiny i nový pohled na vnímání krajinného rázu (srov. např. kap. 1.4, s. 20, obr. 4; dále kap. 4.8 a 4.9; kap. 6.4 a 6.5).

Při posuzování faktorů, které ovlivňují **sekundární krajinnou strukturu**, autoři důsledně dokumentují vznik harmonické kulturní krajiny. V jejich pojetí jde o souhrn přírodních faktorů primární krajině struktury s vhodným způsobem využití krajiny, prováděné přiměřenou intenzitou využívání. Percepce jemných přírodních nuancí a diferencí spolu s tradicí a lidskou zkušeností (recepce znaků) je základem odpovídajících preferencí a přiměřených očekávání v terciárním uspořádání krajinného prostoru.

Preference a správný výběr z určité škály možností je základem buď dobré, nebo dystopické **terciární struktury krajiny**. Publikace vznikla na Ústavu

urbanismu Fakulty architektury VUT v Brně, proto je logické, že za základ dobré terciární struktury považují autoři proces „plánování“. Případné přívlastky – plánování prostorové, územní, krajinné – přitom nejsou rozhodující. Autoři se zabývají vývojem terciární struktury krajiny v různých časových obdobích; v různých ekonomických, sociálních i správních souvislostech – důsledně od pravěku do současnosti. Zvláštní pozornost přitom věnují otázce, zda jsou negativní rozvojové tendence nevyhnutelnou součástí civilizačního vývoje, nebo zda jim lze vhodnou strategií předejít (kap. 11, s. 278).

Monografie představuje ucelený a souvislý sled lokálních příčin a následků, které se v časovém vývoji kulturních krajin nepozorovaně skládaly do současné hrozivé vlny globálních změn. Recenzovaná kniha na praktických příkladech prokazuje platnost základního motivu konference Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji (UNCTAD, Summit Země, Rio de Janeiro, 1992): „Mysli globálně, jednej lokálně“. Vysvětluje, proč komplikovanost prostorových vztahů nedovoluje žádnému majiteli panství komponovat harmonickou kulturní krajinu. Proč jej dnes musí nahradit racionální, promyšlené a důvtipné plánování jak individuálních (a korporátních), tak i veřejných zájmů.

Poznámky, připomínky, výhrady

Monografie poskytuje řadu námětů a témat ke kritické diskusi. Jde o rozsáhlý text zasahující do širokého spektra znalostí. Proto je překvapující, že je poměrně sporadicky vybaven poznámkovým aparátem a citacemi podobně zaměřených prací, které mohou dovysvětlit některá naznačená témata. První citovaný odborný pramen [Vorel, 2004] obsahuje až strana 18 (poznámka pod čarou č. 6).

Vizuální aparát odborné knihy je do značné míry založen na interpretaci obsahu fotografií krajinných výřezů. Popisky k fotografiím zpravidla přesně a pravdivě dokumentují uváděná fakta i závěry v textu. Z tohoto pravidla však

vybočují popisky u některých fotografií, jejichž smysl a obsah nelze jednoznačně interpretovat, např. obr. 359 „*Založený rybník*“, obr. 370 „*Barokní zámek*“, obr. 392 „*Pole brambor*“. Podobná neurčitá sdělení zbytečně narušují jinak koncentrovaný výklad faktů.

Význam řady použitých dokumentujících fotografií by výrazně vzrostl, pokud by byly lokalizovány. Některé lokace lze vyvodit z prostorového kontextu – významně to zesiluje vnímání chórických souvislostí v krajině.

Největší hodnota monografie spočívá v objektivní interpretaci pozorovaných jevů v krajině. Vědecký rozsah tématu je velký: primární struktura krajiny interpretuje poznatky z přírodních věd. Sekundární struktura vysvětluje principy urbanizace a využívání prostoru. Do terciární struktury krajiny se promítají očekávání a potřeby jak obyvatel, tak i vlastníků území – dochází zde k vytváření shody mezi protichůdnými požadavky a zájmy v cílovém uspořádání životního prostoru. Jde tedy o interpretaci sociálních, ekonomických i duchovních hodnot. Rozmanitost vědeckých disciplín však nesmí vést ke směšování objektivních faktů a subjektivních tezí. Proto by měl text publikace obojí zřetelněji oddělovat. Např. obr. 293 „*Pomník markraběte Jošta (žil ve 14. století), vybaveného anachronickou tatarskou zbrojí a nesmyslnou symbolikou – spíše zjevení z Hvězdných válek než středověký vladař*“. (Recenzent se domnívá, že cílem autora pomníku – Jaroslava Róny – nebyla historická rekonstrukce. Ale tímto komentářem vyvolaná diskuse není tématem knihy; působí zde poněkud neústrojně).

Podobné problémy se projevují i v jiných částech knihy. Strana 145 obsahuje komentář k barokním památkám zahradního umění: „*Francouzské zahrady již signalizují jednak vybití všech nebezpečných šelem v krajině, jednak zvýšenou bezpečnost i mimo hradby, což umožňuje volně vstoupit do krajiny*“. Pokud čtenář nezná odborné názory autorů podrobněji, pak patrně nemůže docenit tyto (a jiné) ironické komentáře na adresu zahradní a krajinářské architektury v kapitole 6.3 Vysněné krajiny (s. 141).

1) Zelená infrastruktura – posílení evropského přírodního kapitálu

Poznámka pod čarou č. 32 se týká výměry „popluží“. Recenzent – jako vnuk sedláka – si z vyprávění pamatuje, že k obdělání 60 hektarů polností jedno spřežení koní rozhodně nestačí. Popluží je skutečně základní strukturální prstovka jednotka nejefektivnější vývojové fáze rurální krajiny – možná právě takové, ke které by se moderní udržitelné a cirkulární zemědělství mělo vrátit. Proto by význam této poznámky měl být podroben redakční revizi.

Závěr

Recenzovaná monografie představuje ucelený soubor poznatků o přírodním,

historickém, kulturním a hospodářském vývoji krajiny České republiky. Obsahuje autorsky původní poznatky a interpretace doložených faktů.

Recenzovaná publikace splňuje kritéria pro typ B výsledku „odborná kniha“ podle přílohy č. 4 „Definice druhů výsledků“ (samostatná příloha usnesení vlády ze dne 8. 2. 2017 č. 107/2017, Metodika hodnocení 17+).

Monografie prezentuje výsledky výzkumu vědeckého týmu a je recenzovaná, elektronicky vydaná v nakladatelství s vědeckou redakcí. Splňuje podmínky rozsahu publikace, původnosti i přesného vymezení okruhu problémů určitého vědního

oboru. Je zpracována vědecky uznávanou metodologií a směřuje k aplikaci poznatků z teoretického bádání v dané oblasti.

Publikace vznikla za finanční podpory Fakulního rozvojového projektu Fakulty architektury VUT v Brně na podporu publikační činnosti č. AD152012010 „Tvorba rurální krajiny a její nástroje“. Publikace má vydáno ISBN: 978-80-7623-072-9.

[LÖW, Jiří – WITTMANN, Maximilian – DOHNAL, Tomáš. *Tvorba rurální krajiny a její nástroje*. 1. vyd. Brno: CERM, 2022, 333 s. ISBN 978-80-7623-072-9.]

*doc. Ing. Petr Kučera, Ph.D.
Ústav plánování krajiny
Zahradnická fakulta v Lednici
Mendelova univerzita v Brně*

CO PÍŠÍ JINDE

Nová verze národní metodiky hodnocení udržitelnosti budov SBToolCZ

České vysoké učení technické v Praze spolu s Technickým a zkušebním ústavem stavebním Praha a Výzkumným ústavem pozemních staveb – certifikační společností od roku 2011 provozují, spravují a rozvíjejí nástroj pro hodnocení udržitelnosti budov SBToolCZ. Jeho uživatelé mají od roku 2023 k dispozici aktualizovanou verzi, která nabídne vylepšené funkce a bude odpovídat současné legislativní, environmentální i společenské situaci.

Revize národní metodiky hodnocení udržitelné výstavby SBToolCZ byla dokončena v roce 2022. Cílem bylo mimo jiné sjednocení kritérií a jejich systematizace napříč hodnocenými typologiemi administrativních, bytových, rodinných a školských budov. Nejnověji je doplněná také metodika pro hodnocení budov terciárního vzdělávání (např. vysokých škol, univerzit aj.). Prakticky se jedná o novou verzi metodiky.

„Součástí kontroly byl i vývoj metodiky a její digitalizace s možností importu dat z BIM modelu a jejich automatického zpracování. Dalším krokem pro první

měsíce roku 2023 je spuštění on-line kalkulačky, nástroje pro hodnocení pomocí SBToolCZ,“ uvádí představitel národní platformy prof. Petr Hájek z Fakulty stavební a Univerzitního centra energeticky efektivních budov ČVUT v Praze.

Oproti zahraničním metodikám hodnocení udržitelnosti budov je nástroj SBToolCZ plně přizpůsobený podmínkám v ČR. Jako jediný respektuje místní klimatické, stavební a legislativní poměry a vykazuje také nižší náklady na zpracování certifikace. Samozřejmostí je text v českém jazyce. Současně však vychází z mezinárodně uznávaného rámce SBTool, hodnotí obdobná kritéria jako jiné zahraniční metodiky a je také v souladu s novými nástroji hodnocení udržitelnosti budov nebo například se záměry Green Dealu a Taxonomie Evropské Unie.

Důvěryhodný certifikát zvyšuje tržní hodnotu budov a svými požadavky přímo snižuje jejich provozní náklady. Pro veřejné zadavatele je průkazným doložením zohlednění environmentálních a sociálních aspektů podle požadavku zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, v platném znění, účinném od 1. října 2016. Součástí procesu certifikace je i vhodná optimalizace požadavků klientů a podpora zdravého vnitřního prostředí budov.

ČVUT v Praze zastává pozici vývojového a školicího centra, TZÚS Praha a VÚPS vykonávají roli nezávislých certifikačních orgánů. Certifikovaná metodika je postavena na třech základních pilířích udržitelnosti (environmentální, sociální a ekonomika a management) a je doplněná o čtvrtý pilíř (lokalita). Metoda hodnocení se liší pro jednotlivé typologie budov, z nichž každá má specifickou sadu kritérií.

[StavbaWEB, 23. 1. 2023]

České vize. Pět škol architektury bude pracovat na projektech pro ČR

Studentky a studenti pěti škol architektury se propojí, aby prozkoumali Českou republiku a navrhli pro ni konkrétní řešení i vize. Společný projekt Technické univerzity v Delftu, vysoké školy ARCHIP, fakulty architektury ČVUT v Praze, VUT v Brně a TU v Liberci inicioval nizozemský architekt, spoluzakladatel studia MVRDV a hostující profesor na FA ČVUT Winy Maas.

Zalesnění, národní parky, průmyslová výroba, dopravní infrastruktura, bydlení, demografie, hustota obyvatel, ekologie, sociologie nebo ekonomika. Na tato téma-

ta se studující zaměří a spolupráci využijí i pro mezinárodní srovnání. Pohybovat se budou v oblasti nejen architektury ale také krajiny a městského plánování.

Pedagogický přístup, který se opírá o relevantní data, přesto řešení směřuje k odvázným nápadům a vizím, je typický pro práci think tanku The Why Factory (T?F), který se na Technické univerzitě v Delftu pod vedením Winyho Maase již několik let podobnými výzvami zabývá.

Příkladem může být téma a následně vydaná publikace *We Want World Wonders* (Chceme divy světa), ve které studující navrhují nové divy světa. Nebo projekt *City Shocks* (Šoky pro město), který představil zásadní události, zejména v důsledku změn klimatu, které mohou města očekávat a také jak na ně mohou reagovat. Že podobné vizionářství není samoúčelné, ukazuje studentská práce, která v roce 2012 řeší zasažení planety Země virovou pandemií.

[FA ČVUT, 6. 2. 2023]

GreenWallDay

Dne 15. února 2023 si svět připomíná datum narození vynálezce živých stěn a vizionářského krajinářského architekta Stanleyho Harta Whitea v roce 1891. Přední zástupci udržitelné architektury pomocí hashtagu #GreenWallDay po celém světě oslavují a vyzdvihují krásu i ekologické přínosy systémů vertikální zeleně, jako jsou zelené fasády, živé stěny a další.

Přesto, že první patent na živou stěnu tohoto vynálezce spatřil světlo světa už v roce 1938, tato technologie se stala běžnou záležitostí až v tomto tisíciletí. Již několik desítek let získávají zelené stěny na popularitě po celém světě a stávají se stále většími, velkolepějšími a sofistikovanějšími. A to z jednoho prostého důvodu. Na světě ubývá zeleně a země se přehřívá.

„Příčin pro změnu klimatu je mnoho. Mezi ty významnější patří odvětví stavebnictví, kde je velký potenciál pro

zlepšení,“ vysvětluje Simona Kalvoda – ředitelka České rady pro šetrné budovy, která již přes 10 let vede české stavebnictví k udržitelnosti, a pokračuje: *„Přes 30 % emisí produkuje budovy, a to po celou dobu svého životního cyklu. Provoz budovy představuje dlouhodobě vysokou emisní zátěž a zelené střechy a fasády jsou jedním z řešení, jak toto zatížení snižovat.“*

Důsledky tohoto invazivního přístupu pak již několik desítek let vidíme všude kolem nás – rostoucí teploty, úbytek vody a přehřátá města. Jak uvádí ve svém bestselleru David Wallace-Wells [*Neobyvatelná země*, 2020]. Lidé, stejně jako všichni savci, jsou tepelné motory. Přehřát pro ně znamená neustále se ochlazovat. K pěti nejteplejším létům v Evropě od roku 1500 došlo po roce 2002 a panel IPCC varuje, že při současné míře emisí nás do roku 2100 čeká oteplení o cca 4 °C. Při takovém oteplení budou smrtící vlny veder v roce 2003, kdy denně umíraly 2 000 lidí, představovat běžné léto.

„Za jasných dnů od jara do podzimu dopadá na jeden metr čtvereční až 1 000 W sluneční energie. Běžně užívané a tepelně odrazivé materiály odráží až 30 % této energie – tím se přehřívají a teplem, které nazýváme ‚zjevné‘, ohřívají i okolní vzduch, který stoupá rychle vzhůru a odnáší veškerou vlhkost a vysušuje tak okolí. Piloti tento jev nazývají ‚termika‘ a nikdy jej nenajdeme například nad lesem,“ vysvětluje doc. RNDr. Jan Pokorný, CSc., a dodává: *„A víte proč? Protože pokud sluneční energie dopadá na rostliny, je efektivně zužitkována na ochlazení. Pouze 1 % paprsků rostlina využívá ke tvorbě další biomasy – ke svému růstu. Zbytek investuje do výparu vody. Jeden metr čtvereční rostlin tak své okolí chladí výkonem až několik set wattů. Příroda je nejlepší chladicí technologie.“*

„V momentě, kdy zeleň nahradíme něčím jiným, je jedno o jakou stavbu jde – jestli barák, halu na louce nebo parkoviště. Všechny ten původně obrovský chladicí výkon v podstatě vyměníme za rozpálený radiátor. [Místo polí beton. Denně v Česku zmizí 15 hektarů půdy (on-line)] A teď si ty radiátory představme ve vztahu k faktu, že v Česku denně mizí 15 hektarů půdy,“

vysvětluje Libor Musil – zakladatel rodinné technologické společnosti LIKO-S, která stojí za produkcí zeleného prototypu kancelářské budovy LIKO-Noe® a svého času první živé, industriální živé haly na světě LIKO-Vo. Obě stavby jsou kompletně pokryté rostlinami – zelenými fasádami. Díky pokrytí vertikálních ploch těmito produkty je nyní na místě ještě více zeleně než před stavbou samotnou. *„Tyto systémy již dávno nejsou okrajovou záležitostí. S každou novou stavbou bez těchto technologií ztrácíme šanci adaptovat se na nové klimatické podmínky a něco s nimi dělat,“* ukončuje Musil.

Významným ambasadorem tohoto směru stavění a osobností odpovědnou mimo jiné i za návrhy obou zmíněných slakovských staveb je i architekt roku 2020, prof. Ing. arch. Zdeněk Fránek: *„Stavíme ve světě, který je tvořen přírodou. A každá stavba je brutálním zásahem. Lze říci, že jde o ‚zničení‘ kusu krajiny. Proto, co si z přírody bereme, je potřeba na stavbu navrátit. Je to věc odpovědnosti. Každá stavba v historii musela zohledňovat existenci srážek a pracovat s nimi. Architektura i stavění se od těchto principů postupně odvrátily navzdory tomu, že jde o naprosto základní funkci,“* vysvětluje.

„Nelze ale ignorovat také estetickou stránku věci. Mít stavby zahalené v zeleni je prostě krásné a inspirace v lidovém stavění předchozích národů je jasně cítit. V kultivovaném západním světě je tento návrat k původním metodám obrovský trend. Iniciativa, ze které mám občas pocit, že funguje všude jenom ne u nás. Berte to tak, že doba pyramid je pryč – tím myslím doba samoúčelných, megalomanských staveb. Teď přišla doba zahrad Semiramidinych.“

Pokud vrátíme rostliny všude tam, kam lze, eliminujeme potíže s globálním přehříváním našich měst a nedostatkem vody. Systematický postup tímto směrem v podobě konkrétních stavebních projektů včetně příkladů státní podpory lze již v posledních letech pozorovat napříč celým světem. Nezbývá než doufat, že se podobná iniciativa bude dále intenzivněji rozrůstat i u nás.

[FA ČVUT, 16. 2. 2023]



URBACT podporuje spolupráci českých a zahraničních měst prostřednictvím nové výzvy

Výměna zkušeností a know-how mezi českými a zahraničními městy, vytvoření akčního plánu reagujícího na lokální problémy i větší zapojení občanů do chodu měst. To jsou cíle nové výzvy URBACT, která se zaměřuje na síť akčního plánování.

„Sociální inkluze, podpoření maloobchodní činnosti, oživení městských center, využívání brownfieldů a dalších opuštěných prostor nebo podpora start-upů a podnikatelských inkubátorů. I to jsou témata, jejichž řešením se mohou vzájemně inspirovat nejen česká, ale také zahraniční města. Nová výzva URBACT pomůže k jejich propojení a poskytne finanční prostředky pro efektivní přenos know-how,“ říká místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

URBACT je programem EU, jenž pomáhá otevřít dveře ke spolupráci českých a zahraničních měst, a to v nejrůznějších tématech, která je aktuálně zajímají. Ať už se jedná o sociální, ekonomické nebo environmentální otázky. URBACT propojuje města pomocí výměny zkušeností a osvědčených postupů.

Na to cílí také současná výzva v rámci programu URBACT IV zaměřená na síť akčního plánování (Action Planning Networks), která je otevřena do 31. března 2023. Prostřednictvím výzvy vzniknou sítě propojující 8–10 partnerských měst z minimálně 7 evropských zemí, aby společně řešila témata, která jsou pro ně relevantní a jsou v souladu s potřebami jejich obyvatel.

Do výzvy se mohou zapojit městské správy, které chtějí spolupracovat s ostatními evropskými městy na rozvoji

a provádění integrovaných akčních plánů v reakci na lokální problémy a cíle. Výzva podpoří výdaje na zaměstnance, návštěvy měst zapojených do sítě, navazování kontaktů na mezinárodní úrovni, vytvoření integrovaného akčního plánu zaměřeného na rozvoj v konkrétní oblasti a expertní podporu.

Výzva očekává zlepšení komunikace a zapojení občanů do chodu města, zviditelnění města na mezinárodní úrovni s možností prezentace i za hranicemi ČR, rozšíření znalostí a inspirace. V rámci jedné sítě bude přerozděleno až 850 tis. eur po dobu 31 měsíců.

V minulém programovém období se zapojilo 13 českých měst do celkem 14 sítí. Celkově od roku 2002 programem prošlo již více než 1 000 evropských měst, která participovala ve více než 150 sítích. Města mohou své partnery vyhledávat a síť vytvářet prostřednictvím nástroje pro vyhledávání partnerů na Partner Search Tool | urbact.eu.

Kontaktní místo URBACT, které zodpoví veškeré dotazy týkající se výzvy, je zřízeno na Ministerstvu pro místní rozvoj. Své dotazy můžete směřovat na e-mail urbact@mmr.cz.

[MMR, 6. 2. 2023]

Obce získají pozemky na výstavbu dostupných bytů. MMR dá na přípravu projektů až 1,6 miliardy korun

Z nové aplikace Ministerstva financí obce zjistí, které pozemky či nemovitosti mohou od státu získat na svém území. Ministerstvo pro místní rozvoj jim pomůže s přípravou projektů, přičemž upřednostní projekty pro dostupné bydlení. Na přímou podporu přípravy investic bude žádat 1,6 mld. Kč z Národního plánu obnovy.

„Převody pozemků od státu jsou pro obce skvělá šance. Právě nedostatek vhodných ploch a jejich vysoká cena mnohdy brzdí výstavbu dostupných bytů, kterou chceme

rozproudit. Ministerstvo pro místní rozvoj bude dbát o to, aby pozemky a byty poté zůstaly v rukou obcí a nedošlo k jejich nepromyšlené privatizaci jako v minulosti. Cílem je cenově dostupné bydlení například pro samoživitelky, zdravotníky nebo učitele,“ prohlásil místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš.

Resort financí spustil aplikaci, která obcím umožní zjistit, jaké pozemky mohou od státu získat na svém území na výstavbu bytů. Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) poté vedení obcí nabídne pomoc při přípravě projektů. V rámci Národního plánu obnovy požadujeme na přímou podporu investic 1,6 mld. Kč. Tuto pomoc dále rozšíříme díky kompetenčnímu oddělení pro podporu investic. To se bude skládat z expertů, kteří se této problematice na úrovni vybraných institucí už teď věnují. Tito odborníci budou obcím radit například při hledání zdrojů financování a přípravě projektů dostupného bydlení. Převody pozemků obcím i podpora investic přispějí k naplnění programového prohlášení vlády.

MMR na tomto úzce spolupracuje s resortem financí a dalšími partnery. Během tohoto roku plánujeme podpořit dotacemi přípravu zhruba stovky projektů s jasnou preferencí bydlení. Důraz klademe na udržitelnost, aby podpora obcí v oblasti investic byla dlouhodobá. S resortem financí spolupracujeme také na přípravě cenových map, které nám poté umožní přesněji zacílit programy na podporu výstavby dostupných bytů.

Zmíněné kroky jsou součástí komplexní mozaiky reformy bydlení, na které MMR usilovně pracuje. Důležitou roli v ní bude hrát také Státní fond podpory investic (SFPI), který spadá pod MMR. Na duben SFPI připravuje spuštění programu Nájemní bydlení. Celkem 800 mil. Kč z něj půjde v podobě dotací a půjček na výstavbu nájemních bytů. Příjemci mohou být například obce, jimi zřizované organizace, neziskové organizace, charitativní organizace, církve a další právnické osoby.

[MMR, 7. 2. 2023]



VÝZVA K PŘEDKLÁDÁNÍ ABSTRAKTŮ

Redakce časopisu Urbanismus a územní rozvoj vyzývá k podávání abstraktů pro č. 4 a 5 / 2023 k tématům

PRAVIDLA PRO DEVELOPERY

SMART CITIES

V případě zájmu o publikaci článku k některému z výše uvedených témat zašlete na adresu redakce@uur.cz abstrakt příspěvku (rozsah max. 250 slov):

- Pravidla pro developery do 31. března 2023
- Smart Cities do 30. dubna 2023

O přijetí či nepřijetí abstraktu budou autoři informováni do 5. dubna 2023 (Pravidla pro developery), do 10. května 2023 (Smart Cities). Termín pro odevzdání **recenzovaných** příspěvků do recenzního řízení je do 26. května 2023 (Pravidla pro developery), do 15. července 2023 (Smart Cities). Termín pro zaslání **nerecenzovaných** příspěvků je do 12. června 2023 (Pravidla pro developery), do 31. července 2023 (Smart Cities). Uvedená dvě čísla časopisu budou postupně vydána v průběhu srpna až října 2023.

Přijímány jsou příspěvky v režimech recenzovaný/nerecenzovaný. Příspěvek může být v češtině, slovenštině či angličtině. Pokyny pro publikování naleznete na webových stránkách vydavatele (www.uur.cz) v sekci Časopis UaÚR – Pro autory.

Redakce přijímá i recenzované/nerecenzované články k jiným tématům relevantním k zaměření časopisu. Pro informační rubriku uvítá redakce zaslání relevantních zpráv, recenzí publikací nebo záznamů z odborných akcí k danému tématu. Podrobnější informace o časopisu včetně formálních náležitostí nabízených rukopisů naleznete na stránkách časopisu (www.uur.cz/casopis-uaur/).

Časopis **URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ** je odborným periodikem určeným pro potřeby orgánů územního plánování a pro odbornou veřejnost v oborech územní plánování a územní rozvoj, urbanismus, regionální politika a regionální rozvoj, bydlení a stavební řád. Je vydáván Ústavem územního rozvoje od roku 1998.

Časopis je zařazen do databáze vědeckých časopisů [ERIH+](#) (evropský referenční index pro humanitní a společenské vědy), databáze [EBSCO](#) (referenční databáze vědeckých on-line periodik) a [Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR](#).

